

Juan Garmendia Larrañaga: "Ez nago ados lexikoa aberasten ari garenik"

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

Bretainia / Breizh

ERRAINU BAT EUROPAR ITSASOAN

Jose Luis Castejon

"1998ko irailaren 12an itzuli gabeko bideari ekin zitzaion"

milaka begirada urteko 366 egunetan

2000.eko Euskal Kulturaren Urtekarian
Ikusi Egingo Zaituzte

Kontrata ezazu zure publizitatea:

Industrialdea 15, 20160 Lasarte-Oria (Gipuzkoa)
Tel.: 943 37 15 45 • Faxe: 943 37 34 03 / 36 10 48
Posta-e: publiz@argia.com • www.argia.com

Epea: 1999.eko urriaren 30a

Diseinua: Aitzol Goikoetxea

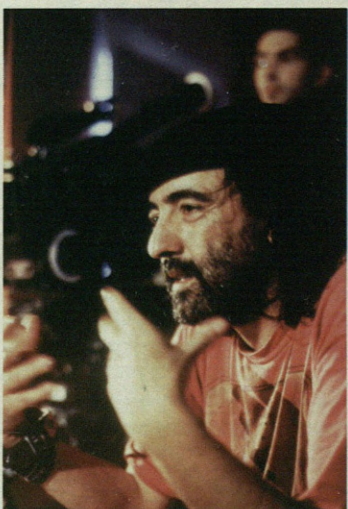
■ Jose Luis Castejon: «1998ko irailaren 12an itzuli gabeko bideari ekin zitzaion» 9

■ Britainia: Errainu bat europar itsasoan 12

■ Juan Garmendia: «Ez gara lexikoa aberasten ari» 29

■ «lone, igo zerura»: zinema zinemaren barruan 40

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrietzeta: Jose Luis Castejon.	
<i>Daniel Martirena</i>	9

NAZIOARTEA

Bretainia: Argi errainu bat Europako nazio txikien kartan. <i>Mikel Asurmendi</i>	12
---	----

EKONOMIA

Euskal langileak Frantziako erabakiei begira.	
<i>Daniel Udalaiz</i>	20

EUSKARA

«Hizkuntza baten hedadura besteekiko neurtzen da». <i>Izaskun Jauregi</i>	24
---	----

GIZARTEA

Pedagogia zuzendariaren urte honetako eginkizunak. <i>Ainhoa Azpiroz</i>	26
Elkarrietzeta: Juan Garmendia Larrañaga.	
<i>Joxemi Saizar</i>	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
«Gure Mendea»: Txirrita eta Basarriren bertso guda. <i>Iñigo Aranbarri</i>	38
Ione, ekoizlea jaungoikoa da eta zuzendaria, Jesukristo. <i>Beñat Doxandabaratx</i>	40

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	44
Agenda	47
Irrati-Telebista. <i>Beñat Doxandabaratx</i>	48
Bizia	51
Ihesi	53
Denborapasak	56

IRITZIAK

Politika: <i>Joxe Iriarte, 'Bikila'</i>	8
Kultura: <i>Joxe Mari Auzmendi</i>	36
Azkena: <i>Emilio Lopez Adan, 'Beltza'</i>	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitaipen honen edizioa laguntzaile.

En la edición de esta publicación colabora:

TABA KALERERA

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
 Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
 Zapiain.
Maketazioa: Berdaitz Goia.
Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.
Administrazioa: Marijo Aierza.
Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
Hedapena: Ixabel Bereziartua.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Sorraluze, Bego Zuza.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK
GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.
 Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
 943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxa: 559 47 60 01.
NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.
 eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.
POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pta./90,15 euro
 Ipar Euskal Herria...717 lib./109,31 euro
 Espainia...15.000 pta./90,15 euro
 Beste atzerriak...19.300 pta./115,99 euro
 Airez...30.225 pta./181,65 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Ekin, jokabide zaharrek, jantzi berria?

Ekin nazio erakundea sortu berriaren aurkezpen ekitaldian, Juan Mari Mendizabalek, erakunde honen xedeak azaltzerakoan, gizarte ekimenak izan zituen aipagai. Bere aburuz «ezker aber-tzaleak arnasa eman die halako dinamikei, baina bazterketa politiko eta instituzionalagatik ahul-duta daude eta hori berpiztea da helburu».

Barka beza Mendizabal jauna, baina, hori ez da erabat egia. Izan ere, historikoki bai alderdiek (ezker abertzaleko egitura batzuek barne) zein Instituzioek gizarte ekimenen eginkizuna zein autonomia onartzeko eragozpen ugari jartzeaz gain, gizarte ekimenak era batera edo bestera kontrolpean edukitzeko saiakera ugariak egin baitituzte. Instituzioek gizarte ekimenak onar-tzeko eta balabidez hornitzeko arazoak izan di-tuzte, baina, ezker abertzaleko egitura batzuek gizarte ekimenak euren estrategien meneko bi-hurtzeko ahalgin ugari egin dituzte baita ere.

Gizarte ekimen desberdinetan lanean ibili garen askok Ekinen aurkezpen ekitaldian azal-dutako batzuen zein Elorrioren egon ziren beste batzuen partetik jokabide ankerrak eta azpijoko ugari nozitu behar izan ditugu. Gizarte ekime-netan horren beharrezkoa den iritzi aniztasuna eta pertsonen parte hartze zuzena saihestuz goitik beharako dinamikak bizi izan ditugu, joera baztertzale eta uniformizatzaileak pairatu behar izan ditugu. Batzuek gizarte ekimena kontrolpean jartzeko asmoz euren sokakoak —kuadrilakoak—, inpunitate osoz, inolako lotsa eta begirunerik gabe, karguetan nola jar-tzen edo aldatzen zituzten/dituzten ikusi izan dugu, gutxi batzuek bulegoetan zehaztutako konspirazio estrategia politikoen mesedetan gi-zarte ekimenaren diru eta bestelakoez, gizarte ekimenaren iritzi, interes eta autonomia han-kartetik pasatuz, nola jabetu diren/zareten zu-zenean bizi izan dugu. Gizarte ekimenetan in-teresatuki zuenganatu dituzuen karguak zuen promozio politikorako, eta gizarte ekimena es-trategia baten menekoa dela irudikatzeko,

instrumentalizatzeko azken finean, kupidagabe eta etengabe erabili izan dituzue, zuen jokabi-deek zatiketak eta zauri larriak eragin dituzte gizarte ekimen desberdinetan, horrenbeste non zenbait ekimen hilzorian utzi dituzuen. Zinez, zuetako batzuen jokabideek beste askoren aha-legen zintzoak lardaskatu besterik ez dute egin.

Mendizabal eta Ekineko kideak, ez ahalgin-du historia hurbila itxuraldatzen, ez erabili izen berri bat historiari izkin egiteko, orain arteko moduan —aitzakiak ugariak baitira inpunita-tearen gerizan berdin segitzeko— erantzuki-zunak saihesteko, kritika bai, baina, egiazko autokritika —zorrotza eta historia berriro erre-pika ez dadin ezkerreko balore etiko eta moral zuzenetan oinarritutako jokabideak garatuz— baita ere, urteetako jokabide zikinen ondorioz zuen sinesgarritasuna hankapean baitago.

Ekin lanari, bai, baina, ez orain arte bezala segitzeko, orain arteko historia mimetikoki, beste izen baten gerizpean erreplikatu ahal izateko, bestela, azkenean, gizarte ekimena zeuok akabatuko baituzue. Bukatzeko eskari bat, orain arteko jokabideak umiltasunez onartu eta zu-zentzeko gauza ez bazarete, arren, gizarte eki-menei egin ahal diezuen mesederik handiena bakean uztea izango da, horixe izango baita indarberritzeko ezinbesteko abiapuntua, haize berria.

**JAVI HERNANDEZ
 BILBO (ALDE ZAHARRA)**

OHARRA

ARGIAren 1.731. aleko Euskara atalean EAE-ko udaletxeek euskararen sustapenera zuzen-tzen duten diruari buruz argitaratutako errepor-tajearen akats bat izan zen. Bertan erabilitako da-tuak bilketa fasean zeuden; behin behineko da-tuak ziren, beraz. Erreportajearen bukatutzat jo zen oraindik lan tresna zen informazioa.

ARGIA

Hiruko Txikian

HUTSA BAINO EDOZER...

Departamenduaren aldeko mani-fak, aspaldiko kontua ekarri dit gogora. Lagun batek esana. Denbora batez ikusi gabeko lagunakin topo egin eta haurdun zegoela ikusirik, bere egoera berriz itaun ondoan honela erantzun omen zion: gau bero baten on-doko goizalde hotzaren ondorioa duzu hau. Holakotan, ezdeusa baino edozer baita hobea. Eta manifa hortako lehen lerroa ikusirik, bertako politiko profe-sional batzuek frantses ikurra soinera-tuak zituztela ikustean, otoa hartu eta handik lekutzeko puntuan egon nintzen.

Ingurua aztertu, eta nire joera berdine-koek epeldu zidaten beroaldia. Hala ere, ongi ezagutzen ditugun jauntxo poza izan nuen kezka ibilaldi osoan, oraindik orain abandonatu ez nauen kezka. Izan ere, etxeko bateratasuna pitzatu leza-keen auzo urrunekiko adostasunak nau-ka nahastuta. Horien Erdal Departamen-dua ez baitut neregianatu nahi, nahiz eta hori, etxean ere Euskal adjektiboz hor-nitu etxekoan lasaigarri. Nik, Euskal Departamendua aldarrikatzea nahi izan nuen, eta lortu ez genuelakoan nago ●

◆ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

ARTEA ETA LANBIDEAK

60ko eta 70eko hamar-kadetetan Euskal Herriko herrietan arte eta lanbide eskolak zeuden, eta enpresetan ikastun eskolak. Garapen ekonomikoak industria eta eraikuntzarako eskulana eskatzen zuen eta unibertsitatea elitistagoa zen. Egoera ordea aldatuz joan zen. Euskal Herrian 80ko hamarkadan industriak itxiz zihoazen bitartean, unibertsitateak gero eta ikasle gehiago zituen. Egun industriak bultzada berri bat jasaten du. Langabezi kopuru altua mantendu arren, Euskal Herrian ez ditugu orduko eskoletatik irteten ziren bezalako galdaragile, doitzaille, soldatzaile eta artisauak. INEMek bideratutako 2.100 lanpostutik gora —gehienak industria eta eraikuntzarako— ez ziren bete irailen Hego Euskal Herrian. Zerbaiteak huts egiten du. Huts egiten duena herriaren errealitateari ego-kitu beharreko orientazio profesionala da, familietatik eta hezkuntza arduradunetatik egiten dena. Eskulana aintzat hartu eta nerabeak eurentzat egokienak diren lanetara eta lan egoerara bideratu behar dira. Ikasleen berezko orientabidea errespetatu behar da eta norabide horretan aholkatzea.

◆ DANIEL UDALAITZ

ALDEGITEKO ASMORIK EZ

ENRIQUE Villar eta Francisco Javier Ansoategik, EAE eta Nafarroako gobernu delegatuak urrenez urren, argi eta garbi azaldu dute Guardia Zibilak ez duela Hego Euskal Herriatik aldegingo. Nafarroako kasuan, Foru Poliziak ez du eskumen integralik baina Ertzaintzak bai. Denborarekin, Guardia Zibilak muga zaintza kontuetan jardun beharko luke EAEn bederen. Gernikako Estatutua onartu zenetik, begibistakoa da Guardia Zibila egoera horretatik oso urruti dagoela oraindik. «Borroka antiterrorista» aipatu du beti Madrilek aitzaki gisa, baina agerikoa da hori aitzakia besterik ez dela, Euskal Herriari dagokionez, Espainiako batasunaren zaintza baita Guardia Zibilari Estatuak ematen dion eskumenik zorrotzena. Bestetik, «Alde hemendik» hotsa gero eta ozenagoa da baina ez du oraindik «Que se vayan» haren indarrik.

EUSKAL DEPARTAMENDUA, ESKAERATIK EXIJENTZIARA

EHUNEN deia plataformaren esanetan, Euskal Herria Departamenduaren aldeko eskaera exigentzia izatera pasatu da engoitik. Baionako manifestazioa hastapena baino ez da izan. Hemendik goiti, gehiengo baten eskaera eta nahia ukatzeak frantses demokraziaren ukapena ekarriko duela dio Ehunen Deiak. Gobernuarean erantzun baten zain geratzen diren bitartean, ho-

■ Baionako manifestazioko irudi bat.

nelako ardatzetan bideratuko dute beren exigentzia: biarnes nahiz euskaldun goi-kargudunekin elkarriketak. Errepublikako Jacques Chirac Presidenteari, Lionel Jospin Lehen Ministroari nahiz Europako instantziei posta-eskutitzen biddalketa. Parisen bulegoa ere irekiko dute euskal Departamenduaz informatzeko. Ehunen Deiaaren ondotik, Milen Deia ekimena bultzatu nahi da.

ZABALETA-URIZ BIKOTEA

IRAILAREN 27an HBko Patxi Zabaletak eta PSNko Jose Luis Urizek, «Su-etena, demokrazia eta bakea» titulupean iritzi artikulua idatzi zuten elkarrekin «El Pais» egunkarian. Joan den asteazaldiz, Elkarriren eskutik hitzaldia eman zuten Nafarroako Unibertsitate Publikoan.

«ENBATA»REN AURKAKO ZIGORRA

1995-EKO irailen «Enbata»k Joel Cathala

B A H E A

- Jaime Mayor Oreja: «Nahiko nuke espetze politika malguagoa egotea, baina hori, lehen presoaren beraren borondatea eta bake prozesuak ematen duenaren baitan dago».
- Fermin Zubiri, Iruñeko Lurralde Auzitegiko Lehendakaria: «Arau orokor gisa, presoak beren bizilekuetatik hurbil egotea deritzot arrazoizkoena».
- Jonan Fernandez, Elkarriko koordinatzailea: «Arduratuta gaude Nafarroa prozesutik kanpo ikusten dugulako, edo prozesua Nafarroan ez dagoelako».

E T R O A

GERNIKAKO ESTATUTUAK 20 URTE

Urriaren 25ean, datorren astelehenean, Gernikako Estatutuaren 20. urteurrena beteko da. Euskal Autonomia Erkidegoko herritarrek botoen % 53arekin onartu zuten erreferendumean 1979an. 1989an, Jose Antonio Ardanza Lehendakari zela, Gernikako Arbolapean ospatu zen haren 10. urteurrena, garrantzi instituzional handiko ekitaldian. Denborak bere abiadura darama, ordea, eta 20. urteurrenak ez bide du izango 10.enaren antzik. Urriaren 25erako hamar egun falta zirenean bederen, Ajuria Enetik ez zen bestelako ospakizunik iragarri. Azken urteetan PP eta PSE-EE bihurtu izan dira Gernikako Estatutuaren defendatzaileak sutsuenak, berbetan eta sinbolismotan bederen, beren alderdietako Madrilgo gobernu desberdinek oraindik ez baitituzte Estatutuaren eskumen guztiak Eusko Jaurlaritzaren esku utzi.

Frantziako komisarioari buruz ateratako artikulua bategatik, 115.000 liberako (hiru bat milioi pezeta) ordainketa egin beharko dio poliziari; hau da, «Enbata»ren urteko aurrekontuaren erdia, arduradunen esanetan. Artikuluaren edukia, «El Mundo» egunkariak garai hartan ateratako informazioan oinarritzen zen eta «Sud Ouest»ek eta beste komunikabide batzuek ere argitaratu zuten arren, «Enbata» bakarrik zigortu dute.

KALE BORROKAREN ZIZTADAK

ABERTZALEEN arteko elkarlana zailtzen duela esan du Arnaldo Otegi kale borrokari buruz, besteak beste. HB ez da «gaitzespen antzuetan» sartuko, instituzio desberdinetan erakusten ari den moduan. Baina azkenotan, EHko kargu batzuk egin dituzte desadostasuna eta gaitzespenaren arteko adierazpenak. Ura borborka dagoela, alegia. Helburu nagusienetakoa ere hori da

seguruenik, horrelako ekintzei neurri gabeko garrantzia ematen dieten komunikabideen bidez gizartearen tentsio hori eragitea. Altzon EHko zinegotziek Zubiarrain-Lasa sendiaren baserriaren aurrean hartutako bidea egokia dela esan du Joseba Egibarrek. Bitartean, ezker abertzalea da tentsio horri eusten gehien desgastatzen dena.

■ Altzon erretako zubiarraindarren baserria.

PABLO SANCHEZ

■ A. Labarrere.

IZPIAK

Andre Labarrere Paueko alkateak, Euskal Departamendua sortzea aberrazioztat jo berri du Lionel Jospini idatzitako gutun irekian: «Frantziako batasun nazionalaren aurkako atentatua litzateke, euskal-espainiarrek aukera hori baliatzen saiatuko liratekeelako Frantzia eta Espainian entitate bateratua sortzeko».

Iratxe Sorzabal euskal preso batetik bestera jarri dezake polizia espainiarraren esku Frantziako poliziak. Irailaren 28tik gose greban da Sorzabal.

Pello Monteanok Atarrabiako alkatetza utzi zuen joan den astean, UPNko zinegotzi batek jasandako erasoaren aurrean, EHren gaitzespena lortu ez zuelako. EAK sostengatzen du Monteanoren hautagaitza.

JOXE LACALLE

■ Pello Monteano.

- Iñaki Antigüedad, EHko parlamentaria Quebecetik bueltan: «Egoera biak dira desberdinak, baina Lakuak Quebec bezain ausarta izan beharko luke onartzen ez zaion burujabetza inposatzeko».
- Arnaldo Otegi EHko bozeramailea, biolentziari buruz: «Publikoan gutxiago hitz egin eta pribatuan gehiago egin behar da».
- Nicolas Redondo Terreros, PSE-EEko buruzagia: «Ez dit axola EHk pribatuan zer dioen, bere adierazpen politikoak dira garrantzitsuak».

BAKARRA ETA HIRUKOITZA

Urte bat igaro da Lizarra-Garaziko Adierazpena egin zenetik, eta urte osoan gertaturikoa aztertzea, ezinezkoa zaidanez, hiru alorretara mugatuko naiz: bakegintza, naziogintza, sozialgintza, eta beren arteko loturak.

BAKEGINTZA. Lizarra-Garaziko Adierazpenean oso garbi esaten da, gatazkak jatorri eta izaera politikoa duela, eta konpontzeko ez dagoela beste biderik negoziatzia eta elkarriketarena baino, azken hitza herriak izanik.

Lizarra-Garazikoek, behin eta berriro azaldu dugu geurea ez dela soberania lortzeko akordio bat, ezta eraikuntza nazionalerako hitzarmena ere, euskal gatazka konpontzeko bide demokratikoa baizik. Gatazka politiko bati negoziatziaaren metodologia aplikatu nahi diogula, alegia, jokoan dauden interes eta ikuspegi desberdinak kontuan harturik. Zoritxarrez, PPk eta PSOEek erantzuten digute Lizarra-Garazi ez dela bakerako foru bat, errebindikazio nazionalistak bultzatzen duen fronte bat baizik. Nola liteke tamainako inkomunikazioa?

Aitortu behar dugu, aitzakiak eta trikimailuak ez ezik, badagoe-la, bake bidean inplizituki dagoen dimentsio politiko bat, bi partidu horiei oso gogorra egiten zaiena; hogeitau urte iraun duen aro baten amaiera. PPk eta PSOEek oso ondo dakite, Ajuria-Eneko garaietan ezinezkoa zela Udalbiltza bezalako ekimenik, edo presoen inguruko adostasuna; ezta Espainiako Konstituzioa auzitan jartzea ere. Bakearen auziak, haitz sendo batek bezala, sustrai oso luzeak eta sakonak ditu, zenbait tokitara heltzen direnak.

Euskal Herriak gatazkaren auzia konpontzeko azken hitza lortuko balu, demokrazian sakontzeaz gain, abertzaleek eskatzen dugun autodeterminazio eskubidea praktikan jarriko genuke, horrekin, Euskal Herria erabaki sujetua bihurtuz. Lizarra-Garazi bakegintzarako gunea denez, bere jarduera bere horretara mugatu behar du, kontrarioei aitzakiarik eman gabe, eta bakegintzan lan egin nahi duen orori bere ateak irekiz.

NAZIOGINTZA. Baina, kontzienteak izan behar dugu ere, demokraziak gure herriko nazio eskaerarekin bere lotura duenez, demokraziak berak interpretazio desberdinak izango

dituela. Are gehiago, hauteskundeetan gertatzen denarekin egingo dugula topo. Nolako emaitzak halako bultzada edo kolpea jasoko baitu Lizarra-Garazik.

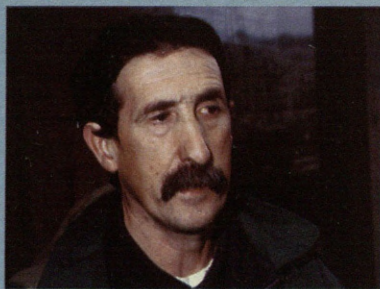
Demostratu behar dugu, naziogintzan egiten diren ekimen guztiek, gizarte osorako eginak direla. Hitz batez, gure egitasmo nazionala, benetan plurala izango dela, aldarrikatzen dugun Euskadi libre hori irudikatuz, zeinean, hemen bizi eta lan egiten duen orok bere tokia izango duen.

SOZIALGINTZA. Aldi berean, sozialgintza ezin da kontsideratu arreba txikiena edo gure ekinaren senide pobreena bailitzan. Seguraski hemen denok ez dugu edango iturri beretik, naziogintzan edaten ez dugun bezala, baina, «soldata soziala-

ren eta 35 orduko lan astea» aldeko grebaren inguruan gertaturikoak adierazten digu, zenbait gaitan, bakegintzak bereari eutsi behar diola, naziogintzan edo bakegintzan sorturiko aliantzen menpe egon barik. Patronalak gauza bera egiten du, bakea denon onerako dela esan, eta aldi berean sindikatuei gerra aurpegia eskaini.

Horrez gainera, kontuan izan behar da, sozialgintza ez dela justizia sozialari dagokion arazo soil, naziogintzarekin zer ikusirik ez duena. Aitzitik, gaur egun, PPri eta PSOEri botoak ematen dizkieten askok eta askok, beste erara ikusiko gintuzkete, udaletxetan, instituzioetan, sindikalgintzan, sozialgintzan, errebindikazioak plazaratzen aurrenak ez ezik, zuzenak eta justuenak ere baginateke.

Eta justiziaz ari naizenez, bi hitz gehiago. Boteretik datorrena edozein modukoa izan daitekeela baina ez itsua, hori seguru. Eta itsua ez delako, badaki zein astindur: Itoizko solidarioak sartu nahi dituzte kartzelara, Nafarroako Gobernuak erantzuleak sartu beharrean. Eta Ertzaintzak Jaizkibel konpainiako lagunak jipoitzen jarraituko du, Hondarribiako alkateak legea bete dezan behartu beharrean. Espainiako armagintzak bere bezeroei BEZ kobratu gabe segituko du, baina liburuak erosten ditugunoi, kobratuko digute. Eta PPkoek, inoiz ez dute gaitzetsiko Francoren matxinada, eta hala ere, beraiek baino bakezaleagoak ez daudela munduan aldarrikatzen jarraituko dute. Eta jakina, Meliton Manzanaski torturatzailearen senideei kristoren erreparazioa emango zaie, eta Olereta-Errenterian poliziak hildako herri-tarren senideei, sosik ere ez ●

ALBERTO ELOSEGI

Joxe Iriarte, 'Bikila'
Zutik-eko kidea eta EHko batzarkidea
Gipuzkoan

**“PPri eta PSOEri botoak ematen
dizkieten askok eta askok, beste
erara ikusiko gintuzkete,
udaletxetan, instituzioetan,
sindikalgintzan, sozialgintzan,
errebindikazioak plazaratzen
aurrenak ez ezik, zuzenak eta
justuenak ere baginateke”**

J O S E L U I S C A S T E J O N

UPNrekin lortutako akordioaren ondorioz, Nafarroako Legebiltzarreko Lehendakaritza PSNren esku geratu zen berriro. Lola Eguren aurreko lehendakaria aterako zela pentsatzen zen. Ez bada, ezustekoa izan zen eta, lehenbizikoaren haserretako, PSNk Castejon hautatu zuen.

“1998KO IRAILAREN 12AN ITZULI GABEKO BIDEARI EGIN ZITZAION”

Hiru korrante ageri ziren due-la hilabete bat Erriberrin egin zenuten bilkuran, Lizarbe, Lola Eguren eta Urizenak, nolabait deskribatzeagatik. Kongresuak korranteak integratu dituela esan zuen PSNk orduan. Eguren, ordea, ez dago zuzendaritzan.

Zure itaunketa hemendik hastea ulertzen dut, baina errealitatea bestelakoa da. Bi urte generamatzan Zuzendaritza Batzorde Berdinarekin. Orduan, azkeneko hauteskondeekin primariak deitu genitue-nean eta ondorioz eman zen banaketa inpresioagatik, Lizarbe, Uriz eta Eguren hautagaien inguruan, gizartean egon zitekeen haustura sentsazioa gainditzeko xedea zuen batzarrak. Zentzu honetan ospatu dugu Erriberriko bilera. Aho batez onartu dira gainera alderdiaren lan ildoak, eta honenkin erran nahi dut ez dagoela joera ezberdinik alderdiaren barruan. Noski, pertsonak badaude, baina handia da arras gure taldea. Gero, Lola Egurenen kasuan, Zuzendaritza Batzordean erantzukizuneko tokia eskaini zitzaion baina muzin egin dio.

■ **Zu izanzen zinela Nafarroako Legebiltzarreko Presidentea jakitean haserre agertu zen arras Lola Eguren, euskal abertzaleztat hartu zintuen.**

Horrek politikoki izugarrizko miopia erakusten du eta pertsonalki, horixe, arrunt haserre zegoela. Haserre batzuk badaude, gainera, barnerako gorde behar direnak, kanpora atera ezkerro, barregarri gelditzen baitzara. Dena den, garbi utzi nahi dut Lola Eguren lehian ibili zela Nafarroako Presidente izateko hautagai gisara, inoiz ez Legebiltzarreko Presidente izateko. Guztia-gatik haserre zegoela, eta politikoki begi motz. Ez ditut aintzat hartzen bere hitzak.

■ «Egia bada Itun hori hil dela, zerbait aterako da Lizarrako errautsetatik».

■ **Lizarrako akordioa zu zeu herriko alkatea zinela sinatu zen eta honek ere zer errana ekarri zuen.**

Kontua garden da. Ea. Egitasmo batekin ateratzen zara alkate, baina gero herriar guztien alkate izan behar duzu, programa jakin hori gauzatzeko ahaleginak atzendu gabe. Bertzerik ez dago. Udaletxeko alderdi batek bilkura baterako eskatu zuen Udaletxea eta nik utzi egin nuen. Bertzelako talde bat izanen balitz ere, modu berdinean jokatu nuke.

■ **Urte bat dagoeneko Lizarrako Ituna sinatu zela, gerora Garaziraino hedatuko zelarik. Zer balorapen merezi dio Jose Luis Castejoni Lizarra-Garazik?**

Bi balorapen ditu. Batetik, errealtatea da Garaziko hitzarmena sinatu eta 48 ordura ETak su-etena deitu zuela. Bigarrena da indarkeria, hilketak... hitzarekin ordezkatu direla, argudio politikoarekin, eta paperak, hitzak, guztia jasaten du.

Orain garrantzitsua zera da, guztiok gauzatzatea eta maila erakustea behin-betiko bakea lor dadin. Behin-betiko bakea lortzea ez da kromoak elkar trukatzeko bezalakoa. EAE eta Nafarroako jendea anitza da, eta hau kontuan hartu behar da.

■ **Alta, Lizarra-Garaziko bidea hilda dagoela erraten duenik badago.**

Bai, berteze irakurketa politikoek zera diote, agortu dela. Eta egia bada, zerbait sortuko da Lizarrako errautsetatik, zerbait hil denaren ondorioz. Alabaina, nik nahia go izaten dut alderdi positiboa ikusi eta zentzu honetan egoerak aunitz egin du aitzina. Bake prozesua hasi dela deritzote kazetariak. Nik ez dut izenik paratu nahi. Baina, egia da, adibidez, hauteskundeak izan zirela eta izugarri gora egin zutela bai alderdi estatalistek, baina baita Euskal Herriarrok alderdiak ere. Bakearen aldeko mezuarekin honek, eta ez liskarraren aldekoarekin. Primadera alderako berteze hauteskundeak egonen dira Madrila begira eta honek gehiago legitimatuko du, behin-betiko bakeari begira izanen baita bozketa. Baina ziur nago historiak juzkatuko duela 1998ko irailaren 12an itzulirik ez duen bide bati ekin zitzaiola.

■ **PSE-EEko Redondo Terrerosek apika komenigarria litzatekela talde ezberdinekin —Euskal Herriarrok barne— solasten hastea erran berri du. Zein iritzi duzu ho-**

nen inguruan?

Txalotu egiten dut. Areago, erantzukizun politikoa da. Kontuan hartu behar dugu EHko ordezkariak instituzioetan daudela jendeak horrela nahi duelako. Tonbolara joan ondoren ez dituzte bertan txartelak erosi. Eta hau oso garbi eduki behar dugu guztiok, edozein alderdi politikokoak izanik ere.

■ **PSN ere alde egonen litzateke EHren mintzatzeko tenorean?**

Ni ez naiz inor Nafarroako Alderdi Sozialistak zer eginen duen errateko. Nik soilik erran dezaket egoerari behar bezala aurre egiten diogula. Berriz diot EHk hondarreko hauteskundeetan bakearen mezuak paratu dituela gehiago mahai gainean,

■ **“Nola egin behar den ez dakit, baina argi eta garbi dago ahalik eta lasterren hurbildu behar direla euskal presoak”**

eta ez hainbertze autodeterminazioa bezalako aferak, edota ez dakit zer garen, ez dakit zer ez garen. Azken buruan, elkarrekin bizi beharko dugu, bertearenganako errespetuz. Autodeterminazio eskubideari dagokionean, nork du autodeterminatzeko eskubidea, herriak soilik, hiriak ere, herriek, auzoek? Hagitz eztabaidagarria da guztia. Etorkizuneko Europako Batasuna ikusirik gainera, nik ezin ditut alderdi abertzaleak ulertu; nire alderdian ez dugu horrelako pentsamolderik ulertzen, liturgia handia dagoelako atzean. Garrantzitsua herrialdeak dira, autonomiak, estatuak, jendea kontent bizi dadin. Zentzu honetan,

utuz dezagun guztiak aurrera egin dezan.

■ **Alderdi politiko guztiak inguratuko dituen mahai baten ahaleginean dabil EAEko Ibarretxe Lehendakaria.**

Guk oraindik ez dugu horrelako hausnarketa zehatzik egin orain arte, horretaz bagaude ere. Erran nahi dut, eta lipar bat hausnartuz: Ajuria Eneko Mahaia momentu jakin baterako baliagarria izan zen, gizarite guztia bertan egon ez arren, batzuk nahita baztertzen zirelako. Alta, bertan gogoratzen zen guztiek izanen zutela tokia baldin eta indarkeria alde batera uzten bazen. Beraz, berdin zait zein izenez deituko den mahai hori, guztiok tartea izan beharko dugun mahai hori. Egun, hortaz, egoera jakin batean gaude eta irtenbideak asmatzen hasi beharko dugu.

■ **Euskal preso politikoen afera hor dago, baina. Euskal Herriarratzea ongi legokeela diote bake prozesua arnasteko. Hondarreko 106 lagunen hurbilketa gogor kritikatu da, murrizta izanagatik arrunt.**

Nire ustez beharrezkoa zen lehendabiziko urratsa jadanik eman da, hots, Madrilgo Kongresuan biktimei eman beharreko dirulaguntzaren aho bateko onarpena. Hemendik aitzina, guztiz errazagoa da guztia. Nola egin behar den ez dakit, baina argi eta garbi dago ahalik eta lasterren hurbildu behar direla euskal presoak. Bertzela, galdie diezaioeten Puerto de Santa Marian anai bat duen senitartekoari. Afektibitateari paratzen zaizkion traba guztiak gainditu behar dira. Noski, pertsonengan planteamendu politikoak egitea beti da arriskutsua.

Erran nahi dut, garai batean dispartzioarekin hasi zenean, honek argudio jakin bat bazuela, hots, presoengatik eragiten zen afektibitate presioarekin bukatzea. Eta ez dut justifikatzen, garai bateko arrazoiak bergogoratzea da soilik. Egun bai, Espainiko Gobernuak hitz egin behar du norbaitekin, ahalik eta agudoen honantz ekartzeko.

■ **Legebiltzarretik Euskal Autonomi Erkidegoa eta Nafarroaren arteko harremanak bultzatzen eta sendotzen saiatuko zarela erran duzu. Muga berdina izanik, murtarra emanez bizi al dira?**

Duda izpirik ez dago EAEko Legebiltzarrekin harremanak sendotu behar ditugula, baina baita Aragoikoarekin ere, edota Errioxakoarekin.

IKUSPEGI ZABALEKOA

Iruñean sortua orain dela 49 urte, gaztetan egin zuen Lizarrarat. UGTko lerroetan ekin zion sindikalgintzari herriko lantegi batean 1985ean eta bi urte beranduago zinegotzia zen udaletxean. 1991tik 1999ra arte izan da Lizarrako alkate. Orain, Parlamentuko lehendakaritza, hasmentetan zituenak defenditzea zilegi dela nahi du erakutsi. Posizio ‘vasquista’k defenditu izanagatik, PSNko batzuek abertzale izatea leporatu diote.

Egia da, aitzitik, EAEko Legebiltzarren kasuan, esfortzu xumea egin behar dugula politikoki erabili ez dadin, alderdi guztien kasuan gainera. Muga berdina ditugu, komunikazio bideak ere hamaika ditugu amankomunean, historia eta kulturaz gaindi. Horrenbertzez, absurdua da egun bizi dugun egoera. Hortaz, eginen dugu ahalegina, baina gauzak bere onetik atera gabe, bakoitza bere lekuan dagoela onaturik, alegia. Izan ere, bi instituzioen arteko harremana gero eta askeagoa den heinean, orduan eta handiagoa izanen da bertzearenako errespetua. Euskadik bere legebiltzarra badu eta Nafarroak berea. Eta kitto.

■ **Etxe barrura orain. PSNren laguntzari esker UPNko Miguel Sanz egokitu da heldu diren lau urteetarako Nafarroako Presidente. Aldiz, hamaika bider errepikatu zenuten kanpainan zehar ez zenutela Sanz jauna lagunduko.**

Nafarroako Presidente izan dadin guk ez dugu Miguel Sanz lagundu. Zerrenda bozkatuenaren buru izanik, prozedura automatikoari jarraiki, tenore hauetan egokitu zen presidente Miguel Sanz. Hartara, guk hau aurreratu dugu bakarrik. Zazpi puntu biltzen dituen inbestidura akordioa da, bertzerik ez. Zergatik? Baldintza objektiborik ez zegoelako UPN izanen ez zen bertze gobernu bat gauzatu ahal izateko. Legebiltzarrean Txetxu Barrios zegoen, orain suspendituta dagoelarik. Horrelako zentzugabeko planteamenduekin, zuk ezin diozu alderdi bati eskatu hauekin akordioarik lor dezan. Zentzurik ez zuen bada UPN-rik gabe inolako gobernurik lortzea. Ondorioz, PSNk gerrikoa estutu du soilik. Argi eta garbi erran zitzaizen gu laugarren bozketan abstentzioaren alde agertuko girela, Miguel Sanz presidente gertatuz. Honen truke, noski, gure kromoak eskatu genituen. Ez nau lotsatzen, gainera, kromoak eskatu izana. Gure ikuspegia zera da, behin kromo horiek eskuratuz, errazago gauzatzeko ditugula gure helburu politikoak. Azken buruan xede horrekin hautatu gintuzten herritarrek.

■ **Kromoak kromo, zu zeu Nafarroako Legebiltzarreko Presidentea zara inbestidura akordioaren haritik. Sozialista izanen da, halaber, senatore bat. Honetaz gaindi, Iruñeko Mankomunitateko zuzendaritza zuena da. Behin eta berri errepikatu arren, zilegi da oposizioa?**

■ «PSNk ez du UPN Nafarroako Gobernuak Lehendakari jarri; UPNko akordioarekin, PSNk gerrikoa estutu du soilik».

Bai, eta zaude ziur ikusiko duzuela. Garbi dagoena zera da, UPNk 22 eserleku dituela eta CDNk 3, elkarrekin eskubiko gehiengo absolutua eskuratuz. Txetxu Barrios gabe 49 legebiltzarkide gaude guztira eta ez 50. Aurrekontuak, adibidez, hemen dik gutxira eztabaidatuko ditugu Legebiltzarrean eta gure ahalegina izanen da ahalik eta onuragarrienak izan daitezen gizarteari begira, 35 orduko lanastearen alde borrokatuz, botiken errezetazoa handitu ez dadin defendituz... Heldu diren lau-zortzi urteetan Nafarroak aunitz du irabazi edo galtzeko eta PSNk, bere aldetik, ahaleginak eginen ditu lehendabizikoa izateko.

■ **Alta, egia da kasu gutti egin ohi diola Gobernuak Parlamentuari. Irrati lizentzien aferan Palaciosen dimisioa es-**

■ **“Berdin zait zein izenez deituko den bake mahai hori, guztiok tartea izan beharko dugun mahai hori”**

katu zen eta hor dirau.

Horrela izan da, baina legealdi berri honetan gauzak alda daitezen saiatu behar dugu. Izan ere, Gobernuak ikusi behar du Parlamentua medio moduan zuzenago iristen dela jendearengana. Hau ere bertze erronka da.

■ **Badakizu azkenean Mendillorriko haurtzaindegian gaztelaniazko lerroa bakarrik zabalduko dela?**

Egia errateko, gai horren inguruan, ko-

munikabideetan irakurri dudana jakin badakit soilik.

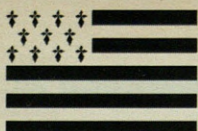
■ **Auzo gaztea da Mendillorri, eta hondarrek hauteskundeetan bertan EHko taldea gertatu zen garaile. Iruñeko udaltzeko PSN hasiera batean ados zegoen elebiduna izan behar zuelakoan, azken unean atzera egin badu ere.**

Bai, nonbait arazo teknikoengatik ezi-nezkia izan da euskarazko lerroa eskaintzea. Alabaina, lasai aski erran dezaket PSN elebitasunaren alde betidanik agertu dela, zentzudunki bultzaturik. Hor dago adibidez Euskararen Legea, apika zertxobait zaharkituta egun, baina bere tenorean San Fermin, Paz de Ziganda, Lizarra, Jaso eta bertze hainbat ikastola onartzeko balio izan zuena. Zentzu honetan, imaginatzen dut, eta horrela nahi dut sinetsi, arrazoi teknikoak daudela soilik erabaki honen atzean eta hurrengo urterako gaintutuko direla ziur aski. Orain arte beti horrelako egitasmoak lagundu izan ditugu, baina dauden errekursoak banatu behar dira derrigorrez.

■ **Badirudi baina beti euskara gertatzen dela kaltetua.**

Ez, ez. Azkeneko hamar urteetan izugarrizko aldaketa egon da, itzulirik ez duena, bai kantitatez, bai kalitatez. Nafarroak gure historia badugu, eta gure historiarekin gure hizkuntza. Hortaz, ez dezagun hainbertzetan hizkuntza erabili ●

◆ DANIEL MARTIRENA

BRETAGNIA: ARGI ERRAINU BAT

Bretainia Europako herrialde bitxia da, bitxia denez. Bere lurraldeetan barrena hizkuntza bi —bretoiera eta galesera— konfluitu ziren behiala, biak ala biak Britainia Handian seaska izanikoak eta jatorria hizkuntz zeltikoetan dutenak. V-VIII. mendeetan, hiru erresuma bretoi izan ziren: Cornouailles, Vanetais eta Domnonée; mendebaldean kokatuak. Ekialdean, Bretainia Galo-frankoa zegoelarik. Lurralde bietan, bederatzi herrialde ezberdin zabaltzen ziren, eta gure egunotan, hamazazpi eskualde natural bereizten dira. Administratiboki, zatituta dago, ordea: Finistere, Ille et Vilane, Morbihan eta Côtes D'Armor departamenduek Bretainia Erregioa osatzen dute. Loira Atlantiar departamendua kanpo geldituz.

MIKEL ASURMENDI

■ Bretainiako arrantzale etxegune eredu bat. Etxe hauek kai luzeetan barna zabaltzen dira. Aulne arroako Châteaulin herria izokinaren herria da.

Bretainia (Breizh bretoieraz) Europako eta frantses estatuko mendebaldean dago. Atlantiar ozeanoak hartzen du penintsula honetako mugen parte gehiena, Mantxa kanalaren barrena zabaldua. 35.000 km koadro zabalera ditu; 4.034.790 biztanle biltzen direlarik. Bretainia bi izan dira historian: Bretoa eta GalLoa (frankoak). Kristo ondorengo 851 urtean, bretoiek eta frankoek Angerseko Ituna sinatu zuten, eta Bretainia hiru herrialdek osatua zela onartu ere: Retz, Nantais (Nantes) eta Rennes (Roazhon). Ekialdean bretoiak ezarri ziren nagusiki; Bretainia Handia ugartetik etorriak. Mendebaldea ekialdetik iritsitako galoek edo frankoek okupatua izan zen.

9 HERRIALDE HISTORIKOAK. Bretainia bederatzi apezpiku-hiri edo herrialdetan banandua izan zen antzina. Lau erabat bretoiak: Tregor, Leon, Kemper eta Vannes. Hiru bretoi-frankoak: Dol, Sant

Malo eta Sant Brieg. Herrialde franko-galoak bi ziren: Rennes eta Nantais. Bretainiako nortasuna anitza da gaur egun, sozialki, kulturalki, politikoki eta geografikoki bi parte nagusietan banandua dago: kostapartea, L'Armor deitua, eta barnealde L'Argoat. Lehendabizikoan, Bretainia

■ **Bretainiako Kontseilu Nagusia, Loira Atlantikoa Bretainia Erregioan sartzaren alde dago**

Beherea (La Basse-Bretagne) «Pays edo Herrialde» bezala kontsideratua, bretoiera bizirik da. Bretainia Garaian berriz, (Haut-Bretagne) «Pays Galo» frantses kultura nagusitu da. Oro har, frantsesa hizkuntz nagusia izaki. Herrialderik herrialde, gaur egun, Bretainiari 17 herrialde ezberdinek ematen dioten nortasun oso anitza, baserri nahiz

hirietan mugatuak: Bretainia mendebaldean: Leon Garaia eta Behea, Phoe eta Cornouaille. Bretainia erdialdean: Porhoët mendebaldean eta ekialdean; L'Orient eta Vannes, Tregor-Goelo, Penthievre eta Rance. Bretainia ekialdean: Rennes, Redon, Fougères & Vitre, Meé, Loira Maritime eta Nantais.

PROPAKO NAZIO TXIKIEN KARTAN

BRETOIERA ETA GALLOA. Bretoiera hizkuntza IV. mendean Britainia Handitik heldutako etorkinek ezarri zuten Armorian (itsasoaren lurraldea). Bretoi-armorikarra, hizkuntz zeltiko bat da. Britainia Handian dagoen Galeseko hizkuntza eta bretoiera elkarrengandik aski hurbil dira, beren sintaxia eta lexikoa direla medio.

Filologoaren esanetan, hizkuntz zeltikoen adar «*brittonique*»tik heldu den bretoieraren sintaxia malguta da, aditz-joko anitza eta preposizioengatik; bretoiera hizkuntz laburra eta zehatza da. Kristo ondorengo 740 urtekoa beren lehen liburua idatzia: «Codex Voss» izeneko.

Galloa berriz, hizkuntz erromanikoa da, hizkuntz zeltikoaren lekua hartu zuena. Britainia Garaian (Breizh Uhel) ez da bretoiera hitz egiten, galloa baizik; hizkuntz erromanikoa. Britainia Beherean (Breizh Izel) berriz, bretoiera mintzo da. Saint-Brieuc (Sant-Brieg) eta Vannesetik (Gwened) mendebaldera.

VICHY-KO DEKRETUPEAN. 1790 urtean, iraultza frantsesaren ondoren, probintziak edo eskualdeak departamenduek or-

deztuak izan ziren. Britainia bost departamenduetan banandua izan zen: Finistere (Kemper), Ille eta Vilane (Roazhon), Morbihan (Gwened), Côtes D'Armor (Sant-Brieg) eta Loira Atlantiarra (Naoned). Azken hau ordea, ez da Britainia Erregioaren baitan, ez erregio-administrazioaren baitan sartzen. Loira Atlantikoak 1.000.000 bat biztanle ditu, Naoned bere hiriburuan (Nantes) milioi bat lagun

tseilari Nagusiek Bretainiaren lurralde administratiboa batzearen aldeko nahia agertu zuten. Bere erabakiaren arabera, Britainia herrialdearen ezaugarri historiko, kultural, soziologiko eta juridikoak azterturik, lurralde batasun historikoaren zatiketa aztertzeko unea iritsi da —auzi hau, beste bilakabide historikoan barrena izanda ere, Ipar Euskal Herriko departamenduen afera inguruan bizitzen denarekin parekatu genezake—. Bretainiaren batasunaren aldekoek badute bide luzea egiteko inondik ere. Alta bada, Nantais eta Loira eskualdeak Bretainian integratzea militante bretoi gutxiengo baten

nahia izan da orain gutxira arte, eta egun, berriz, xede errealista bihurtzen ari da. Bi dira eragozle nagusiak, ordea.

Loira eta Nantais herrialdearen defendatzaileak batetik, eta Bretainiako ekialdeko Leon, Cornouaille eta Tregor eskualdeko biztanleak bestetik. Azken hauek, Britainia herrialde galo bihurtzearen beldur dira. Alderik alde, Euskal Herriaren baitan, Nafarroaren kasua da Loira Atlantikoarena. Nola nahi den ere, Loira eta Nantaisko kultur erakunde gehienek Bretainiaren baitan ikusten dute beren burua, eta hiri-

□ Bretoiera eta galesera dira Britainiko hizkuntz gutxituak. Frantsesa da hizkuntz nagusia ordea

bizi da. Izan ere, 1941 urtean, Vichyko lege dekretuak —Petain gobernuburua izaki— Britainia Erregioa sortu zuen, baina Loira Atlantikoa kanpo utziaz. François Miterrandek Loira Atlantikoan Bretainian bertsatzeko promesak egin zituen, baina ez zituen bete.

BATASUN ADMINISTRATIBOA. Joan den ekainaren 30ean, etapa erabakior bat zabaldu zen Bretainarentzat. Britainia Erregioako Kontseilu Nagusiak lurraldetasun afera historikoa berrartu zuen. Kon-

BREITAINIA BREIZH: LURRALDE HISTORIKO BAT ETA BOST DEPARTAMENDU

DATUAK ZENBAKITAN

- 35.000 km² azalera.
- Europa eta Frantziako mendebaldean kokatua. Itsasoak hartzen du penintsula honetako muga zati handiena.
- 4.034.790 biztanle.
- Britainia historikoki bi partetan zatitua izan da: Bretoa eta Galloa.

• Bost departamendu bretoi-galloa historiko dira. Vicheko dekretuaz geroztik legez 4 besterik ez dira Britainia Erregioaren barruan. Loira Atlantiarra kanpo utzi zuten.

► Antzina Bretainia 9 herrialdek osatua izan zen:

► Gaur egun dauden herrialde bretoiak:

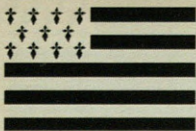
Mendebaldeak:

- Leon: Garaia eta Beherea Brest
- Pher: Karaez
- Cornouaille: Kemper

Erdialdea:

- Porhoet mendebaldea: Loudeac
- Porhoet ekialdea: Ploërmel
- L'Orient eskualdea: An Oriant
- Vannes: Gwened
- Tregor-Goelo: Gwengamp
- Penthievre: Sant-Brieg
- Rance eskualdea: Sant-Malo

- Rennes eskualdea: Roazhon
- Redon eskualdea: Redon
- Fougères & Vitre: Fougères/Vitre
- Mée eskualdea: Kastellbriant
- Itsas Loira: Sant-Nazaer
- Nantais eskualdea: Naoned

■ Bretainiako Parlamentua (Rennes)
Bretainiako independentziaren sinboloa.

tarrek komunzki, Bretainiarekin garatzen dituzte beren afera ekonomikoak.

LOIRA BREITAINIAREN ALDE.

1986an egin zen lehen inkesta. Loirako hiritarrek honela erantzun zuten bretoia izatearen galderari: % 3,75k ez zuten erantzun. % 33,51 ez da osotoro bretoia kontsideratzen. % 16,10 inola ere. % 16,62 bretoiak dira, besterik gabe, erabat bretoiak % 33,77 izaki. Aurtengo martxoaren 7an, berriz, Loirako hiritarrei Breitanian sartzearen aldeko asmoei buruz galdetu zitzaizen: Loira Atlantiarreko polulazioaren % 70 erreferendum baten alde paratu zen; % 68 bateratzearen alde dagoelarik.

Manifestazioak ugaritu izan dira eskerra aldarrikatzeko. Jean-Pierre Chevenement barne ministro sozialistak honela zioen auzi honi buruz joan den martxoan: «3.000 ibiltari eta inkesta baten gorabehera, ez da erreferendum bat egingen, ezta?» Eta Patrick Mareschal, Nanteseko alkateorde sozialistak hauxe: «Egun, Breitainia indarge dago lurralde zatiketa honen medio. Nantes ekonomikoki itsasoarekiko moztua dago. Ez gaude Europako mendealdearekiko ondo lotuak, logikoena Loira eta Breitainia Erregioarekin bat egitea litzateke». Jean-Yves Le Drian, Morbihaneko diputatu sozialistak hauxe zioen: «Sozialista bretoiak batasunaren alde izan gara beti, baldin eta erreferenduma burutzen bada Loira Atlantikoan. Azken inkestek Breitainiako iritzi publikoa prest dagoela erakusten dute».

UDB alderdi bretoi nazionalista tradizionalak honela erantzun zion Jean Pierre Chevenement ministro frantsesari: «Barne ministro sozialistaren gogoaren aurka bada ere, segitzeko eredia ez da Belfort bere herrian, baizik eta Edimburgon. Horixe da eraikitzen ari den benetako Europa» ●

BRETOIEN ABERTZALETASUNA: HISTORIA BERRIA DA

Bretainiar abertzaletasuna bi alderdiek sustatua da: Emgann eta UDB. ARB erakunde armatua da bretoien abertzaletasunaren agerle nagusia, alta.

Abertzaletasuna 70ko hamarkadan berpiztu zen Breitanian. Mugimendu bretoiaren militantziari esker Diwan eskolak sortu ziren. ARB (Armée Révolutionnaire Bretonne) erakundearen lehen ekintzek markatua izan zen hamarkada hura.

«**EMGANN» ALDIZKARIA.** ARBk bere pentsamendua «Emgann» agerkarian azaltzen zuen hasieran: independentista eta antikapitalista —Iparraldean Herri Taldeak sortu ziren garaian—. Industrializazioa herri txikietara zabaldu zen. Borroka soziala eta borroka antinuklearra —Plogoff-eko zentral-nuklearraren kontra— biziki azkartu ziren. KAD (Kuzulan distaloliadeg) zen militanteen aldeko sostengu erakundea. Presoen amnistia eta estatuko indar armatuen disoluzioa eskatzen zituen. Amnistia-aren ondotik, preso ohiek eta KADeko militanteek Emgann erakundea sortu zuten: abertzale eta ezkerrekoak. Itxaropen guztiak boterera iritsitako frantses Alderdi Sozialistan (PS) jarriak ziren. Aurreko hamarkadan sortua zen UDB (Union Démocratique Bretonne) alderdiaren militante andana bat PSra pasa zen. UDBk ARBren borroka armatua kondenatu izan du bere sorreratik. Ordea, ezkerreko bretoi abertzaleek independentzia aldarrikatzen zuten. Urte oso latzak izan ziren ezker nazionalistarentzat.

ARBk bere ekintzak ugaritu zituen: AS-SEDIC eta ANPE egoitza sozialen kontra bereziki.

DIWAN ETA SAB. Abertzaleen lanak ez zituen, ez sozialki ez politikoki, bere une loriotsuenak bizi. Kulturalki azkartuz joan ziren bretoi kontzientzia eta ekimenak, alta. Diwanak ugaritu ziren, eta SAB sortu ere. EHERen (Euskal Herrian Euskaraz) berdina Breitanian. Euskal errefuxiatu ugari Iparraldetik Breitainiara aldatu zen eta euskaldunen eta bretoien arteko elkartasuna indartu. Emgann izan da euskal abertzaleengandik hurbilen dagoen alderdia. UDB zatitua agertu izan da. Borroka armatua kondenatzen badu ere, alderdiaren parte batek euskal nahiz bretoi militanteekiko solidaritatea agertzen du.

■ Gaël Roblin bretoi militantea (erdian) eta Ipar Euskal Herriko militante batzu.

ARB-K ERRESISTENTZIAN DIRAU.

ARBk erresistentzia armatua praktikatzen du. Frantziaren estrategia bere esistentzia ukatzea da: «Hedabideetan ez bazara atzeratzen ez zara esistitzen» lema praktikatzen du. ARBk 86tik 96ra bitartean hogeita hamar ekintza burutu zituen. Côtes D'Armorreko Paimpol eta Finisterekko Morlaix-en joan den martxoan. Isiltasuna urratu duten ekintza batzuk burutu ditu ARBk, hala ere. Jean Pierre Chevenement eta Lionel Jospinen herrietan. Ekintza hauek iritzi publikoarekiko dagoen gorreri-hesia apurtu dute nolabait ●

■ Gaël Roblin*: "Independentzia historiaren norabidean dago"

■ Zein dira Emgannen xedeak?

Lurraldean batasuna, hizkuntza-
ren ofizializazioa, sozialismoa eta
independentzia.

■ Independentziaz hitz egitea uto- pikoa al da Bretainian?

Independentziaz hitz egitea his-
toriaren norabidean joatea da. Eu-
ropan gero eta herrialde gehiago da-
go independentziaren bidean. Ez da-
go arrazoirik Bretainia atzean gera-
tzeko. Independentzia ez da utopi-
koa, errealista baizik. Ekonomiari
gagozkiorik, Bretainia da lehen
nekazal herrialdea frantses estatuan.

■ Lurraldetasuna ere zuen arazoa da. Loira Bretainitik at ezarri da.

Ni bertakoa naiz; Naoned-ekoa.
Administratiboki ez gara deus. Loira
Atlantiarra oso industrializatu da
eta Bretainiatik kanpo legez.

■ Zein da Emgann-en iritzia ARBz?

ARBko militanteak abertzaleak
eta burkideak dira guretzat. Herriak
behar ditu epaitu, ez guk ez estatuak.
ARB —Ipar Euskal Herriko IKren
antzeria— erresistentzia armatuaren
agerle da.

■ Su-eten bat aurreikus daiteke?

Behatzaile gisara ezetz esango
nuke. Ez gaude egoera horretan.
ARBk baldintza demokratikoak es-
katzen ditu su-eten baterako: Bretai-
niaren ezagutza, lurraldetasuna eta
hizkuntza-aren ofizializazioa.

■ Plevineko lehergai lapurretaren ondoko atxilotetaz zer esaterik bai?

Sostengu komiteak antolatu di-
tugu militante hauek laguntzeko,
UDB alderdiaren parte baten solida-
ritatea ere jaso dugu. Emgannen
egunkaria atxikiko dugu. eta urteko
biltzar nagusia burutuko ere. Atxi-
loketa gehiago aurreikusten dugu.
Jean Pierre Chevenement Bretai-
niara dator laster, eta polizi emaitzak
behar ditu ●

* EMGANNEko eleduna

HALABEHARREZ GAURKOTUTAKO ELKARTASUN HISTORIKOA

*Côtes D'Armor eskualdeko Plevin herrian izandako
lehergai lapurretak eta ondorengo atxilotetak
gaurkotu dituzte bretoi eta euskal arazoak.*

Bretoien eta euskaldunen arteko
harremanak ez dira joan den ha-
markadakoak. Espainiako gerra
zibilean Euskal Herriatik ihes
egindako antifrankista euskaldunak bertan
jarri ziren bizitzen. Bertako bretoiekin ez-
kondu, eta familia bretoi-euskaldun bakar
batzu osatu ere bai. II. Mundu Gerra han-
dian Ipar Euskal Herriatik ihes egindako
euskaldun askok bertan aurkitu zuten ba-
bestoki. Frankismoaren garai gogorrean,
ETA erakundearen inguruko lehen ihes-
lariak gerra garaiko familietan aurkitu
zuten lehen babesleku.

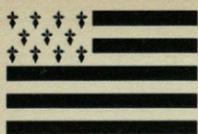
GAL-EN GARAI GOGORRA. 1984 urte
aldean iritsi ziren euskal iheslariak ez zuten
Ipar Euskal Herrian geratzerik. Frantses
gobernuak beren babesa ukatzeaz batera,
GAL hasi zen gogor jotzen. Bretainian

kanpaina zabal bat burutu zen errefuxiatu
berriak bildu aldera. Euskal errefuxiatuek
leku hartu ahala, frantses poliziak haienga-
nako kontrol zorrotza handitu zuen. Joan
den hamarkadan 100 bat iheslari izateraino
iritsi ziren Bretainian, nahiz poliziak ema-
niko datuen arabera, erdia baino ez dira
izan bertan. Euskadi Komitea sortu zen, eta
urte luzetan sostengua ekarri zien euskal
errefuxiatuei. Aldi berean, bretoi militante
ugari atxilotuak izan ziren solidaritate eta
laguntza eskaintzeagatik; frantses justi-
ziaren arabera, legez kanpoko erakunde
terrorista laguntza-aren akusaziopean. Ho-
rixen da Annick Lagadec kazetariaren ka-
sua. Bere etxean aterpetu zuen Mikel Gil
Cervera iruinsemearekin batera atxilotua
eta espetxeratu izan baitzen. Bretoi mili-
tante ugari pasa dira kartzeletatik harrez
gero. Horren emari gisa dugu «Breihz/

Euskadi (Histoire d'une
solidarité)» liburua, bre-
toi eta euskaldun bikote
honek idatzia —espe-
txean ezkonduak—. Be-
rean, bi herrien arteko el-
kartasunaren lekukota-
sunak, baita Frantziak
zein Espainiak bi herrie-
kiko daramaten politika-
ren berri ematen da eza-
gutzero. Euskaldun eta
bretoi anitzen testigan-
tzak jasotzen dira berean,
historiaren testigantza
bizi-biziaren adierazga-
rri. Gaur egun, bretoi eta
euskal militanteak sos-

■ Annick Lagadec bretoa eta Mikel Gil Cervera iruinsemea
Lannemezan espetxean. Mikel bertan dago preso.

■ Euskal eta bretoi arrantzaleen arteko gatazka lazgarriak

Ipar Euskal Herriko eta Britainiako arrantzaleek elkar hartu dute itsasoko lanetan, eta gaur egun ere halaxe jarraitzen dute. Badago bi herrien arteko historia markatzen duen une lazgarri bat alta.

1926KO KANPAINA GOGOAN. Urte bukaera hartan, usaian bezala, bretoi arrantzaleak sardinaren kanpainan etorri ziren gure itsasora. Batzuk bere belauntziekin —25 bat inguru—, bestetzuk euskal baporeetan tripulari lanetan aritzeko. Bretoi emazteak artean, Donibane-Ziburuko kontserbategietan ari ziren. Azaroaren hasieran ordea —Audierneko Jos Gloaguen-ek gidaturik— bretoi arrantzaleak Donibane-Ziburuko nagusien aurka oldartu ziren; sardinaren pre-

zio onargarriago bat eskatzen zuten. Bretoi arrantzaleek zerabiltzaten konbenioak euskaldunenak baino askoz ego-kiagoak ziren. Euskal nagusiek, bertako

itsasuntzien patroiak nahiz arrantzaleak ondo baino hobeto erabili omen zituzten, eta bretoi eta euskal arrantzaleak elkarren kontra jarri ere.

TTIKI TRINKETEKO ISTILUAK. 1926ko arazoaren 3an, Ttiki trinketearen aitzinean enfrentamendu gogorrak izan ziren bretoi eta euskal arrantzaleen artean. Bretoiak jipoituak eta portutik kanpo jarriak izan ziren, kupidarik gabe. Garai hartako kroniken arabera, bertako armadoreek ez zuten inondik inola ere bretoi arrantzaleek itsaso lanetan zeuzkaten baldintzak euskal arrantzaleentzat aplikatzea nahi. Bretoi arrantzaleek eta patroiek arrainketaren erdia baino gehiago hartzen zuten beretzat, euskal armadoreek bilduriko sardinaren erdia hartzen zuten bitartean. Egungo arrantzaleen esanetan, garai hartako gertakari doilarrak bretoiek historian erakutsitako askatasun eta elkartasuna handiaren lekuko dira ●

tengatzen dituen batzorde bat dago indarrean, Coordination de Comités de Soutien izenekoa. Izan ere, duela bi aste, Côtes D'Armorreko Plévin herrian izandako le-

hergai lapurretaren ondoren 11 pertsona izan baitira atxilotuak. Sei euskaldun —Jon Bienzobas, Patxi Segurola, Argi Pèrrena, Jimmy Arrabit, Silvia Artola eta

Mirentxu Gimom— eta bost bretoi —Charlie Grall, Alain Solé, Denez Riou, Ricahrd Lefauchaux eta Bertrand Grimault— ●

■ Annick Legadec: "Errepresioa eta elkartasuna bizi izan dutenen liburua da"

Nor da Annick Legadec? «Breizh Info»ko kazetaria naiz. Bretoi militantea izaki, 1989tik euskal errefuxiatuak hartu nituen nire etxean.

■ **Zu ere espetxean izan zara, ezta?**

Bi aldiz izan naiz espetxeratua. 1992an Mikel Gil Cerverarekin batean. 1995ean juatua eta zigortua izan zen Mikel. 97an atxilotu ninduten berriz ere, 99ra arte.

■ **Nola sortu zen «Breizh/Euskadi (Histoire d'une solidarité)» liburua?**

Urte haietan asko idatzi genuen Euskadi eta Bretainaren arteko elkartasunari buruz. Bigarren aldian, espetxean nengoela, idazki horiek biltzea pentsatu genuen. Mikel eta bion lana izan da liburua.

■ **Nola gauzatu duzue berau?**

Historia kontatzea ez zigula soilik guri egokitzen pentsatu genuen; errepre-sioa eta elkartasuna bizi zuten pertsonen kontatu behar zuten. Liburua gure historiaren lekukotasun zuzena da. Lagunak

ditugun hauei idaztea eskatu izan ez bagenie ez zituzten biziak esperientziak kontatuko. Esperientziak gordeko zituzten berekin, deus idatzi gabe.

■ **Plévinen izandako lapurretaren ondoren atxilotu asko izan dira.**

«Breizh Info»ko Charlie Grall eta Bertrand Grimault kazetaria eta «Combat Breton» aldizkariaren arduraduna Denez Riou daude. Hau ez da ustekabez gertatu. Sei militante bretoi atxilotuak izan dira, hiru kazetariak izaki. Lapurreta ez da bretoi militanteen afera, baina erabili dituzte mugimendua zapaltzeko eta prentsa independentista bretoia kriminalizatzeko.

■ **Zein da atxilotuen egoera?**

Charlie Grallek baditu bihotz arazoak eta Fresneseko ospitalean dago. Besteak La Santen daude. Familiek ezin dituzte ikusi, eta beren abokatuen arabera, dosierretan ez dago benetako akusaziorik. Poliziak zabalduko berri asko ez dator bat errealitatearekin. Ezagutzen

dituztenek diotenez, lapurreta inguruko egunetan pertsona hauek ez zeuden poliziak esan lekue-tan.

■ **Euskal eta bretoi arazoa elkarren ondoan agertzen dira, antza.**

Garbi dago, atxilotuak ez direla Plévineko aferagatik soilik izan. Gobernuak ez ditu ARBK azken hilabetotan eginitako ekintzak gaintitu. Bereziki, Lionel Jospin-en eskualdean —Cintegabelle— eta Chevenementen herrian —Belfort— egindakoak. Emaizta konkretrurik ezean, bretoi militantetee pagatzen dute ●

DIWANAK BRETOIERAREN HARROIN SENDOENAK DIRA

Bretoieraren egoera oso larria da. Mende honen hasieran 1.300.000 hiztun zituen. Egun, berriz, 240.000. Hauetatik 70.000k baino ez darabilte, ordea. Irakaskuntzan jokatzan da bere geroa. Diwan da bere euskarri nagusia.

Diwan —Ikastoleen balioki-dea— kimua edo ernaimuina bezala itzultzen ahal dugu euskarara. *Germe* edo *germen* esan nahi du frantsesez nahiz espainolez. Diwanak bretoi hizkuntzaren berpizkundearen abiaburuan jarritako harroin sendoenak dira. 1978 urtean, Kemper eta An Oriant herrietan zabaldu ziren lehen Ama-Eskolak. Harrez gero, Diwan eskoleen ernaimuinak kimatuz joan dira. Egun 2.000 ikasle biltzen dira 24 Ama-Eskola, 26 Lehen-Maila, 3 Kolejio eta 3 Lizeotan. Azkenekoa, Karaezen irekia, gurasoen lan eskerga eta populazioak emandako sostenguari esker.

BEREZKO PROIEKTUA. 1983an hasi ziren Diwan eta frantses Hezkuntza Nazionalaren arteko harremanak. Hasiera hartan, akordio batera iritsi ziren, eta 1, 25 milioi (32.250.000 pezeta) liberaren laguntza jasotzen hasi ere urtero. Diwanak urtetik urtera haziz joan ziren eta Ama-Eskola soilak izatetik Lehen Mailako eskolak irekitzera pasa ziren, baita Bigarren Mailako Kolejioak ireki ere. Lehen Kolejioa Relecq Kerhuon herrian (Brest) ireki zen eta Skolaj Roparz Hemon izena du. Bigarrena, Plessidy herrian ireki zen, eta hirugarrena Kemperren. Hazi ahala arazo finantzarioak handituz joan ziren, baita akordio berrien beharra etorri ere. 1993an, zerga arazoak medio, Diwanek tirabirak izan zituen Kemperreko auzitegiarekin. Harrez gero, orduko hezkuntz ministroak —François Bayrou— elkarte kontratu sistema eskaini zien Diwanei, Iparraldeko ikastolen Seaska federakuntzak darabilen kontratuaren antzeko bat.

ESKOLA PUBLIKOAN ERE BAI. Ipar Euskal Herriko Ikastolen ondorenean hasi ziren Diwanak Britainian; hamar urte beranduago hala ere. Iparraldean egiten den antzean —Seaska abiatu ondoren, eskola publikoan hasi zen modelo elebiduna potentziazten. Ikas-Bi gurasoen elkartek bultzaturik, kasu—, Britainiako irakaskuntza publikoan —edo pribatuan— erdia bretoieraz eta beste erdia frantsesez erakusten da; gurasoek hala nahi izatera. Arazo handiekin, ordea. Estatuak ez baititu

guntzarekin kontaktzen duten arren, gurasoen ekimena da eskola hauen biziraupena atxikitzen duena. Hezkuntza Nazionalaren aldetik engaiamendu zehatz bat beharko litzateke haur eta gazteen hezkuntzan bretoieraz behar diren testu eta eskuliburu didaktikoak ekoizteko. Paris oso urrun dago arazo honetatik, ordea.

BRETOIERAREN GEROA KINKAN.

Diwanen historia erabat lotua dago bretoieraren suspertzeari. Eskola hauek laiko eta doanekoak dira. Beren sorrera bultzatu eta abiarazi zituzten gurasoak militante bretoiak ziren gehienbat, nazionalismoaren eremuko militante klasikoak. Gaur egun, aukera zabaldu egin da eta

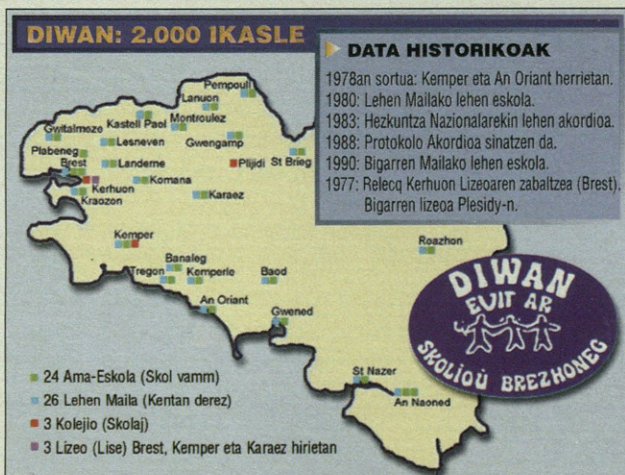
berean iritzi eta ideologia politiko guztietako herritarrak biltzen dira. Abertzaletasunari arras atxikiak izan gabe, hizkuntz eta giza eskubideen aldekoak. Diwaneko arduradunek harreman onak omen dituzte bai ezker bai eskuin nahiz erdiko politikoekin. Une honetan, Askotariko Ezkerrarekin lehiatu behar dute beren helburuak erdies-teko. Bertako kargudun hautatuekin zaila bada, zailtasunak areagotzen dira aferak

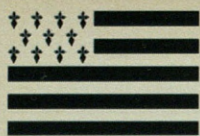
Parisen trenkatu behar direlarik.

Anartearen, bretoieraren geroa dago jokoan, kinka larrian baitago. 1900 urtean Britainia Behereko polulazioaren % 90 mintzo zen bretoieraz: 1.300.000 hiztun ziren. 1950an populazioaren % 75ra jaitsia zen. 1990ean, 400.000 hiztun baino ez ziren, eta 95ean 240.000. Erabili ordea, 70.000k baino ez dute erabiltzen. Hau da, Populazioaren % 11,5. Adituen arabera 2.030 urterako desagertu liteke. Alta, bretoien % 71k uste du beren hizkuntza salbatuko dela, eta % 88k salbatu beharra dagoela ●

■ Britainiako Diwan ikastetxeak, —Ikastolak bezalakoxe— bretoi militante abertzaleen ondorioa dira

interesatuak diren gurasoen beharrak betetzen. Esaterako, irakasleen heziketari dagokionez oso larri dabil bretoi irakaskuntza. Horrek —Iparraldean bezalatsu— gurasoen manifestazioak eta irakasleen lanpostuen gaineko gorabeherak sortarazi ditu azken urteotan. Arazo handienetako bat testu didaktikoei lotua dago. Argitaletxe bat arduratzen da bereziki eskolarako testuen ekoizpenaz. Instituzioen aldetiko la-

“FRANTZIA ARKAISMOAN BIZI DA”

*Andrew Linconl Diwanen presidentearentzat,
Diwanek estatu publikoa du xede nagusia eta bi
erronka: gestioa eta pedagogia.*

Zer moduz joan da kurtso berriaren hasiera Diwanentzat? 250 ikasle berri irabazi dugu aurten. Kolegio berri bat eta bi eskola gehiago ireki ditugu Loira eta Morbihan-en; zabalpen eskasagoa dagoen eskualdeetan, alegia.

■ Urtean zehar mobilizazio azkarrek burutu dituzue Karezen hirugarren Lizeoa zabalteko. Zertan da aferra?

Hil honetan, auzitegiaren erabaki bat espero dugu Erregioko Kontseiluaren laguntza ekonomikoa jasotzeko. Anartean, gurasoak ari dira apailatzen Karezo Keranpuil eraikinean dagoen Lizeoa.

■ Zertan dira Diwan eta Hezkuntza Nazionalaren arteko negoziazioak?

Une honetan ez aurrera ez atzerako egoeran gaude. Lehen fase batean, elkar ezagutu eta terminoak zehazteko aritu ginen. Bigarren fase batean, proposamen bat ukan behar genuen, baina Hezkuntza Nazionalak ez digu deus garbi eskaini. Erretorea eta eskualdeko prefetarekin etzabai-da teknikoetan ari gara oraindik.

■ Arazo teknikoak alde batera, zein da zuen filosofia edo nahia?

Guk ez dugu integrazio hitza onartzen, estatutu publiko bat nahi dugu, gure berezitasunak errespetatu eta kontuan hartuko dituen. Diwaneko gehiengo gure espezi-fikotasunaren alde dago.

■ Zein dira bide honetan zuen lan ardatzak?

Bi dira gure erronka nagusiko ardatzak: pedagogia, batetik, eta gestioa, bestetik.

■ Diwaneko Andrew Linconl presidentea eta ikasleak Karezeko Herriko-Etxea aurrean, joan den ekainean.

Kudeaketa hiru partaideren artean izan dadin eskatzen dugu: Diwan, estatua eta udal-erriak. Datorren urtean estatutu publiko bat lortuko dugulakoan gaude. Artean, bideak lantzen ari gara, estatuarekiko bide guztiak.

■ Zer iritzi duzu Frantziak hizkuntz gutxituei buruz duen jarreraz?

Frantzia, beste behien ere, txosten honen aurrean blokeatu egin da. Frantzia ez da gauza Europako beste herrialde edo estatuek alor linguitikoan hartu dituzten neurriak hartzeko; oso eskubide arruntak badira ere. Frantziak arkaismo izugarria erakusten du bere jokamoldeetan.

■ Lionel Jospin lehen ministroaren asmoak ere ustel, beraz...

Lionel Jospin diputatu sozialisten aurrean agertu zen erranez Europak kartari buruz harturiko engaiamendu guztiak errespetatuko zituela. Teorikoki bai, baina praktikan ez dago aldekatetik, ez dago aitzinatzerik. Irakaskuntza eremuan biziki lagungarria litzateke Kartaren neurriak aplikatzea, jakina ●

Karaez (Carhaix) Breizh mendebaldean eta Finistère departamenduan dago; Poherreko herriburua da. 9.000 bizilagunekoa herria zelai eta mendiska artean. Laborantzan ari dira gehienak eta industria eta zerbitzuak ere badaude. Turistikoa ere bada. Soslaia horrekin, alderik alde, Oiartzun herriarekin ederki parezkatzten da; eta halaxe egin ere. Karaez eta Oiartzun herriak senidetuak daude. 1994ko maiatzaren 14an Oiartzunen eta 21ean Karaezen sinatu zuten Senidetza Hitzarmena.

EZAGUTZA. 90.eko hasieran errefuxiatu ugari joan zen Breizh-niara; artean oiartzuarren bat edo beste. Errefuxiatu familien egindako joan-etorriek Karaez eta Oiartzun arteko senidetza bideratu zuten: «Hasieran ez genuen uste horrenbeste aurre-ratuko zenik, distantziak asko mugatzen baitu harremana. Hala ere, kutsu politikoarekin hasitakoa, udaletxeen arteko harreman instituzionala izatera iritsi zen» adierazi digu Oiartzungo Xabier Iragorri alkateak. Protokoloa sinatu zen garaian Jean-Pierre Jeudy komunista zen hango alkatea, Oiartzungo alkatea Jon Iñarra zelarik. Karaez ohituta dago senidetza kontuetan. Bost herriekin dago senidetza. Irlandar herri bat tarteko izaki. Harreman instituzionala onuragarria bada ere —Iragorri dioenez— harreman herrikoia da poliki garatuz joan dena.

HERRITARREN UZTARKETA. Breizhian harremanak etxetan gauzatzen dira, gurean kalean, berriz. Alta, karaeztarren izaera irekiak oso erraztu omen du harremana. Oiartzuna etorri ziren, potean ibili, baita aise integratu ere. Dantza taldeak, zikloturistak, futbol taldeak, abesbatzak eta halamoduzko elkarte herrikoien arteko harremana sendotuz joan da azken bost urteotan. Senidetza ez da jai giroan amaitzen, ordea: «Guk haien enpresak ikusi ditugu, baita haiek ere gure lan egiteko era. Hizkuntza beti muga da, baina gazteak ari

■ Oiartzun eta Karaez herriko herrikoia.

BRETOI ETA EUSKALDUNAK BIETAN SENIDETUAK

Karaez-Oiartzun eta Kemper-Arrasate herrien senidetzak, euskaldun eta bretoiaren arteko elkartasunezko eredu eta jarraibide bi dira.

Herriko oso harreman onak dituzte Karaez nahiz
Kemperreko lagun berriak irudiak lekuko.

dira frantsesa eta gaztelania aldizka ikasten. Diwan eta Ikastolako kideek hiru bi-dia egin dituzte, eta horiek dira hobekien uztartu direnak. Diwanek gure Ikastolako esperientziatik asko ikasi dute» gehitu digute Xabier Landa eta Josean Eizmendi zinegotziek.

INGURUGIRO EGOKIA. Harremanak kontsolidatuz doaz urtetik urtera. Oiartzuarrek badute zer irakatsi, baita karaeztarrek ere. Haiek hemengo lantokiak preziatzen dituzte, eta hemengoek bertako parke naturalak. Ingurugiroari buruzko gestio planak txundigarriak omen dira.

Parke Naturala izendatu berri duten barrutian hamasei herri biltzen dira, kasu. Hango lur eremuak ez dira alantzeko itxituraz inguratutik, heskaiz edo setoz baizik. Animaliak oso babestuak dira, baita ura ondo tratatua ere: «Hango mendi altuena Gain-txurizketa bezalakoa da. Gure harremanak mendi eta errekei lotua bada, haiena, berri, itsasoari. Itsasoa oso babesten dute.

Haien bizimodua nola planteatzen duten ikusi asko ikasi dugu. Herri irekia da bretoia, suerte izan dugu Karaez herriarekin» diosku alkateak.

KEMPERREKO LAGUN BERRIAK.

Kemper eta Arrasate-
ren arteko senidetza proiektua bidean dago. Bide polita urratu dute jadanik. Kemper (Quimper) Finistere departamenduaren hiriburua da; 60.000 bizilaguneko hiria. Urtero milioi erdi bat tu-

rista hartzen du. 1.997ko urtarrilaren 17an, Arrasate eta Kemper herrien arteko elkar-
tea sortu zen Kemperren. Patrick Labasque idazkaria eta Martine Le Brumant elkar-
tekideek honela argitu digute beren asmoa: «Kooperatibismoa, euskaltzaleasuna eta abertzaleasunaren miraila den aldetik hautatu genuen Arrasate». Bretoi eta euskaldunen arteko harremana frankismoaren garaian landua eta azken urtetan sakon-

iragan uztailean. Eugenio Iturriotz ari da proiektu honetan hasieratik: «Oso ondo hartu izan gaituzte hasieratik, euskalduneko elkartasuna hunkigarria izan da eta haientzako eskerrak baino ez ditugu».

NAZIO TXIKIEN SARETXOA. Joan-
etorrien eta topaketen ondoren, bretoi eta euskaldunen arteko ezberdintasunak azalean geratu dira. Izaera berekoak direla ohartu baitira arrasatearrak. Britainian sentipen abertzalea ari da handitzen. Zentzu honetan, nazio txikien arteko sare moduko bat sortzen ari da Europaren eraikuntza berrian. Bitartekoak bilatu behar dira. Mondragon Unibertsitateko Jesus Garmendia dekanarentzat, kultura eta ekonomia-
riaren baliabide funtsezkoak dira: «Europagintzan ari gara, eta elkartasuna da laguntzeko modu paregabea. Gu zenbait alorretan aurreratuagoak gabiltzala kontuan izanda, unibertsitate mailan hasi gara gure harremanak lantzen».

KULTURA ARDATZ IZAN DADIN.

Kutsu politikoa izan duen harremana, bi herrien arteko kultur topagune bihurtu nahi dute orain. Kultura izan dadin ardatz. Joan den uztailean, Kemperreko 80 bat lagun egon ziren Arrasaten. Protokolo ekintzekin

batean, Kemperreko dantzari eta musikariak bertakoekin aritu ziren herrian barrena. Kultur ekitaldi politikak landu ziren: Robert Om-
mes historialari bretoiak Bre-
taniako historia eta egungo egoeraz

hitza egin zuen eta Jesus Garmendiak Euskal Herriko eta, bereziki, Arrasateko egoeraz jardun ere. Bretoiek honelako hitzak izan dituzte orain arteko esperientziak: «Euskaldunen arteko hurbiltasunak eta komunitarismoak deitu digu atentzioa. Gu formalistagoak gara». Elkarrengandik ikasteko preste daude kempertarrak zein arrasatearrak ●

■ Karaez eta Oiartzun nahiz Kemper eta Arrasate herriek berebiziko harremanak garatu dituzte dagoeneko

dua izan da. Euskal errefuxiatuekiko elkartasunak bretoi herria ezagutzeko beharra areagotu izan du. Garai batean euskal iheslari asko egon izan zen babestua Britainian, eta Arrasateko jendeak hori eskertzeko gonbidatu zituten bretoiak bertara. Dinamika bat piztu eta bere emariak ekarri ere. Hiru aldiz etorri dira kempertarrak; birritan Santamasetan. Azkeneko aldiz,

Irakurleak ale hau eskuartean izaterako Frantziako Diputatuen Ganbarak hartua izango du lanastea 39tik 35era murrizteko bigarren legea egiteko proiektuari buruzko erabakia. Hain erabakitzen denak garrantzi handia du Euskal Herriko langile eta enpresarientzat.

EUSKAL LANGILEAK FRANTZIAKO ERABAKIEI BEGIRA

■ CGTk urriaren 4an Marseillan deitutako manifestazioa; ordutik halako irudiak errepikatu dira Frantziako hainbat herritan.

Urriaren 19an, astearte honetan, Frantziako Asanblea Nazionalak (edo Diputatuen Ganbarak) erabaki garrantzitsua hartu du lanastearen murrizketari buruz, langile eta enpresarien arteko hainbat eztabaidaren ondoren. Testu hau idazteko garaian ezinezkoa zen jakitea erabakia zein izango zen, baina irakurleok dagoeneko ezagutuko duzue egun horretako erabakia. Frantziako Asanblea Nazionalak ezetsi ez baldin badu —komunisten abstentzioa tarte—, lege proiektuak Senatuaren tramitea

gainditu beharko du Eguberriak baino lehen.

Erabaki honek zuzenki eragingo dio Frantziako Administrazioaren menpe dagoen Ipar Euskal Herriari, baina, zeharka bada ere, Hegoaldeari ere eragingo dio, 35 orduko lanastea negoziatu eta ezartzearen inguruan bizi duen giroagatik. Hori kontuan izanik, eztabaida horrek Frantzian, maila politikoan eta sozialean, egin duen bidearen laburpen bat eskaini nahi izan dugu, gure irakurleentzat interesgarria gertatuko delakoan.

BATZUENTZAT GUTXIEGI ETA BESTEENTZAT GEHIEGI.

Frantziako Asanblea Nazionalak lege proiektu honi buruz hartutako erabakia Gobernu barruko nahiz sindikatuen eta patronalaren arteko eztabaida eta zatiketa ugariren ondoren iritsi da. Gobernu barruko ezkerreko talde eta sindikatu batzuen ustez gutxiegi zena, eskuindarrentzat eta patronalarentzat gehiegi eskatzea zen. Eskuindarrek iragarri dutenez, beraiek boterea eskuratzen duten garaian indargabetu egingo dute 35 orduko lanastea ezartzen duen legea.

■ 35 orduko lanasteari buruzko bigarren legearen puntu nagusiak

✓ 35 orduko lanastea

20 langiletik gorako enpresek legea ezartzeko duten derrigorrezko data 2000. urteko urtarrilaren 1a izango da. Gainerako enpresentzat 2002. urteko urtarrilaren 1a. Urteko lanaldia ez da 1.600 ordutik gorakoa izango, beti ere kontuan izanik asteko atsedeen eguna, 5 asteko oporrak eta legezko 11 jaiegunak.

✓ Aparteko orduak

Lehen urtean 35 ordutatik 39 ordutara bitarteko aparteko orduak % 10 gehiago ordainduko dira. Urteko 130 orduko kopuruari dagokionez, lehen urtean, 37tik gorakoak hartuko dira kon-

tuan, eta bigarren urtean 36 ordutik gorakoak.

✓ Gutxieneko soldata

Gutxieneko soldata jasotzen duten langileek ez dute inolako murrizketarik izango beren sarreretan, lege ziuartzaren baita 39 ordutatik 35era igarotzeko osagarri diferentziala enpresek ordaintzea. Xedapen honek kontratatu berriengan ere izango du eragina, eta indarrean egongo da 2005. urteko uztailaren 1a bitartean.

✓ Kargen murriztapena

Lege proiektu horrek gizarte segurantzako kotizazioen murrizketa ere aurreikusten du. Araua betetzen duten

enpresentzako laguntzak aurreikusten dira. Laguntzak ez dira enplegua sortu edo mantentzearen baldintzapean jartzen. Laguntza 21.500 liberakoa (537.500 pezeta) izango da gutxieneko soldata duten langileentzat, eta 4.000 liberakoa gutxieneko soldata 1,8 aldiz jasotzen dutenentzat.

✓ Zuzendaritza taldeak

Proiektuaren arabera, lanorduen murrizketak ez du eraginik izango enpresetako zuzendaritza taldeko kideengan, baina beheragoko mailetako zuzendariengan bai, nahiz eta murrizketa egunka kontatuko den (urtean 217ko gehienezko kopuruarekin) ●

Eztabaida eta zatiketa hori ez da hitz bidezko eztabaidetan soilik gelditu, eta kalera ere eramán da. Duela bi aste milaka enpresari bildu zen Parisen lege proiektu hori askatasunaren eta lehiakortasunaren aurkako erasoia zela salatzeko. Egun berean milaka langile bildu zen baita ere Frantziako hiriburuan Lan ministroak aurkeztutakoa baino lan erreforma handiagoa eskatzeko. Joan den asteburuan, hilaren 16an, Frantziako Alderdi Komunistak Estatu guztiko milaka langile bildu zuen baita ere Parisen, enplegua sortzeko erreforma sakonagoak eskatzeko.

Alderdi Komunistak, Berdeek eta Hiritarren Mugimenduak (MDC) —guztiak ere Jospinen Alderdi Sozialistaren gobernuakideak— uste dutenez, «Aubry Legea» (asteko lanorduak murrizteko lege proiektuaren sustatzailea izan den Enplegu ministro andrearen izena eman zaio legeari) «gutxiegi da eta enpresariekiko begirunetsuegia da». Hiru talde horien iritziz, 1998an onetsi zen 35 orduko lehen legeak «gizarte kotizazioen murrizketa lanpostuak sortzearen edo mantentzearen baldin-

tzapean jartzen zuen» eta bigarren proiektu honek ez du enpresarien betebeharrak hori jasotzen. Beste gai eztabaidagarria «egokitzapenerako epea» da. Izan ere, aurrei-

■ 35 lanorduen legea onesten bada, Frantziako eskuindarrak berau indargabetzeko prest daude

kusten denaren arabera, legea 2000 urteko urtarrilaren 1ean indarrean sartzen bada, 20 langiletik gorako enpresa pribatuak urtebetez atzeratu dezakete 35 orduko lanaldia.

Eskuina ere ez dago pozik lege proiektuarekin, eta aurka jartzeko prest zegoen, «legeak enpresaren askatasuna urratzen duelako, elkarriketa soziala hausten duelako eta lehiakortasuna arriskuan jartzen duelako». Honakoa mehatxatu dute gainera, legea indarrean jartzen bada: «Boterea eskuratzen dugunean 35 lanorduko legea indargabetuko dugu». Euren ustez, «erabateko enplegua gurekin lortzen da» eta horretarako ez da lanastea murriztu behar, «lan gehiago egin behar da».

■ Lionel Jospinen Gobernuak ezker zein eskuindarren aldetik jaso ditu kritikak.

Enplegu ministroa pozik eta harro zegoen bere lege proiektuarekin, eta 35 lanorduko araua beste hainbat lege garrantzitsurekin alderatu zuen, hala nola, adin txikikoen lana murrizten zuen 1841. urtekoarekin, asteko atsedeen eguna ezartzen zuen 1906koarekin, asteko lanaldiaren iraupena mugatzen zuen 1919koarekin eta

oporrak ordaintzea ezarri zuen 1936koarekin.

Baina ezkerrekoek beraiek eta, are gehiago, eskuinekoek —hauek ere beren artean zatiturik— emandako erantzunak kolokan jarri zuen ministroaren harrotasun hori. Orain bi erronka nagusi izango ditu ministroak: bere testuak legebiltzarreko

tramitea gainditzea eta enpresek, beren borondatez, 2000. urtea baino lehen legea ezartzen hastea. Legebiltzarreko tramitea gainditzeko, Frantziako sozialistek hainbat zuzenketa onartu beharko zituzten, bereziki Jospinen gobernukide diren ezkerre taldeenak ●

◆ DANIEL UDALATZ

■ Eusko Jaurlaritzak zilegi dakusa lanegunaren murrizketa

Euskal Autonomia Erkidegoko sektore publiko guztian 35 orduko lanaldia ezartzeko negoziaketari ekin zaio urriaren 15ean. Nafarroak beste dinamika eta erritmoa darma. Eudel eta Aldundiekin akordioa adostu ondoren, Administrazio Publikoen Mahai Bakarra eratuz ekingo zaio negoziaketari. Sindikatuek negoziaketa erritmoak bizkortzeko premia azpimarratu dute, bai lanaldiaren murrizketari dagokionez eta bai soldatari eta lan sorkuntzari dagozkion bestelako arloetan ere. Urria oso hilabete garrantzitsua da, EAEko aurrekontuetan duen eraginagatik.

Joan den astean ezagutzera eman den Jaurlaritzaren iritzia kontuan izanik, ez dirudi Administrazio publikoan arazo larriegirik egongo denik lanaldiaren murrizketa abiarazteko. Eusko Jaurlaritza «jabeturik dago lanaldiaren murrizketaren bidezko lan banaketa egingarria

eta bideragarria dela. Gainera, aukera ona izan daiteke enplegu gehigarria lortzeko bai eragindako enpresan, baita beste esparru batzutan ere: turismoa, kultura, kirola, ingurugiroa eta abar. Horregatik, banaketarako formulak bultzatuko dira».

Hori adierazten du Jaurlaritzak Eusko Legebiltzarrera —EAEko enplegua-

■ Jaurlaritzaren enplegu politika berriak «Europarekiko konbergentzia» bilatu nahi du arlo honetan

ren egoerari buruzko osoko bilkura monografikora— joan den astean helarazitako agiriak. Enpresa pribatuetakoa lan banaketari buruz Eusko Jaurlaritzak duen iritzia hori baldin bada, bere jokatibideak eredugarri izan beharko luke Administrazio Publikoan; eta, beraz, arlo horretan ireki den negoziaketak bizkorra izan beharko luke. Beti ere ezagutu berri

den agiri horretan adierazten den borondate politikoa egiazkoa baldin bada.

Agiri horren arabera, Eusko Jaurlaritzaren enplegu politika berriak «Europarekiko konbergentzia» bilatu nahi du arlo honetan, hiru ardatzetan oinarriturik: «Dagoen enplegua finkatu eta kalitatea hobetu, okupazio mailan orain arte lortutakoa atzeraezina izan dadin; enplegu berriak bultzatu eta sortu ekonomia hazkundera eragiten duenaz gandi; eta dagoen lanaren banaketarako bideak landu».

Lan banaketari dagokionez, Eusko Jaurlaritzaren agiriak garbi uzten du zentzu horretako edozein jardueraren helburua enplegua sortzea dela eta ez, inolaz ere, dagoena suntsitzea. Horregatik, «enpresek lehiakortasunik ez galtzea ezinbesteko baldintza litzateke enplegu banaketarako jarduerak arrakasta izan dezaten». Beraz, jarduera horren oinarrian «malgutasuna nagusitu behar da, produktibitatea, lehiakortasuna eta lanpostuen sorkuntza indartzeko». Helburua honakoa da: «Lanaldiaren murrizketari eta lan arloko malgutasunari buruzko proposamenak eta akordioak bultzatu eta indartzea, eragile ekonomiko eta sozialek enpresaren esparruan hartutako akordioak kontuan izanik. Beti ere pixkanaka-pixkanaka 35 orduko lanastea ezartzeari begira». Eusko Jaurlaritzak, pizgarri fiskalen bidez, kontrataziorako laguntzen bidez edo laneko denboraren berrantolaketakarako azterketak egiteko laguntzen bidez bultzatzea lanaldiaren murrizketa ●

■ 35 orduko lanastearen aldarrikapenak gizartearen esparru zabal baten oniritzia jaso du.

INTSUMISIO EGUNA 99

Beti militarismoaren aurka

INTSUMISIO EGUNA 99

Beti militarismoaren aurka

Beti militarismoaren aurka

INTSUMISIO EGUNA 99

Beti militarismoaren aurka

1. INTSUMISIOA:

Ekitaldi politikoa.

2. DESOBIEDIENTZIA:

Grafitiak, Erraldoiak, Kale animazioa

Folk kontzertua: Lorelei, Suga, Pumping Folk Band, Dronadar

3. DESMILITARIZAZIOA:

Kontrainformazioa (Taldeen mahaiak), Bazkaritza herrikoia, Soinu tresnen erakusketa, Txalaparta, Bertsolariak, ...

4. ASKATASUNA:

Rock kontzertua: Noizbait, Sin Dios,

Zea Mays, Bide ertzean, Corazón del sapo

Beti militarismoaren aurka

BETI MILITARISMOAREN AURKA

KAKITZAT

www.jazzfree.com/jazz.1/kakitzat

BABESLE:

Abadiño
Udala

gara

egunkaria

ARGIA

EUSKAL PIESOAK
EUSKAL HERRIRA

Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailordetzak Eremu Urriko Hizkuntzei buruzko VII. Nazioarteko Biltzarra antolatu du datorren abendurako. Hizkuntza hauen inguruko gogoeta teorikoen eta saio praktiko ezberdinen berri emango da bertan.

“HIZKUNTZA BATEN HEDADURA BESTEEKIKO NEURTZEN DA”

■ Eremu Urriko Hizkuntzen Biltzarra Bilboko Euskalduna Jauregian egingo da.

Hizkuntza Biziberritzeko Saiok», hori izango da abenduaren 1etik 3ra Bilboko Euskalduna Jauregian egingo den Eremu Urriko Hizkuntzei buruzko VII. Nazioarteko Biltzarraren gai nagusia. Honako hau zazpigarrena izango da; aurretik beste sei egin dira hainbat herritan. Lehena Glasgown, Eskozian egin zen 1980ean; 83an Turku Abon, Finlandian; 86an Galwayen, Irlandan; 89an Leeuwarden, Frisian; 93an Cardiffen, Galesen; eta orain hiru urte Gdansk, Polonian. Biltzarra

herri batean egiteko baldintza bertan eremu urriko hizkuntza bat mintzatzea da. Baina biltzar hauen garapenean Europako egoera politikoaren aldaketak ere izan du zerikusia: herrietako hizkuntza bereziek indarra hartu baitute, euren buruari leku eginez honelako biltzarretan.

FISHMANEN EREDU TEORIKOA.

«Intelektual, aditu eta arituen harreman-gunea da Eremu Urriko Hizkuntzen Biltzarra», Josune Ariztondo Hizkuntza Politikarako Sailburuordearen hitzetan. Bertan

bildutakoek, euskara eta katalana bezalako hizkuntzak erakundetzearekin batera, zein eratako sustapen politikak egin diren adierazten dute, eta elkarrekin erkatu. Bilbon egingo den biltzarrek badu besteekin alderatuz berezitasunik. «Hizkuntzen berreskurapena, biziraupena eta biziberritzea buruz gogoeta teorikoa egingo da», Josune Ariztondoren esanetan. Orain arte biltzarretan egin diren gogoetak irakaskuntzari lotuta egon dira hein handi batean, atal jakin batzuetara mugatuak, alegia. Oraingoan, hesi horiek gaindituz, gogoeta orokor bat egin nahi izan da. Horri lotuta dago Joshua Fishman adituaren presentzia Biltzarraren. Fishman Yeshivako Unibertsitatean irakasle eta katedradun izana da eta egun Stanforderko Unibertsitateko irakasle «Emeritus»a da. Hizkuntzen irakaskuntzaz eta hauen egoera eta berreskurapenaz asko dakien pertsona da berau.

SAIO TEORIKO ETA PRAKTIKOAK.

Eremu urriko hizkuntzak iraupenera eraman dituzten prozesuak, hizkuntza hauek biziberritu dituzten prozesuak eta hauek gainbehera eraman dituztenak aztertzea eta hauen inguruko eredu teorikoetaz eztabaiatzea da biltzarraren helburu bikoitza. Helburu hauek jorratzeko ia 500 pertsona aurrematrikulatuak daude. Deialdia irekia izan da, baina Ariztondok dioenez, ez da «edozein» hurbilduko. Euskalgintzaren inguruko pertsonen hartuko dute parte nagusiki. Eta hezkuntza, familia, erabilera eta kalitatea bezalako gaiak jorratuko dira.

Guztira, biltzarrek iraungo dituen hiru egunetan zehar 5 hitzaldi nagusi, 10 komunikazio eta 30 poster (ordu erdiz edo hizlari ezberdinek bere lanari buruz eginiko hitzaldi laburrak) izango dira. Abenduaren 1ean, hasiera ekitaldiaren ondoren, «Hizkuntza Biziberritzeko Saiotarako Eredu Teorikoak» landuko dira. Joshua Fishmanen «Why is it so hard a threatened lan-

Euskara sailaren babeslea:

Bergarako Udalak

Bergarako Udalak ere

euskarari

■ X. Aizpurua, Euskara Sustapenerako Zuzendaria, hizlarietako bat da.

guage?» izango da hitzaldi nagusia. Abendu-ko bigarren eta hirugarren egunetan «Hizkuntza Biziberritzeko Saioak Nazioartean» eztabaidatuko dira. 2an Lluís Joux katalanaren inguruko saioei buruz mintzatuko da. Eta Colin Williamsek Galesko egoera azalduko du. 3an berriz, Xabier Aizpurua, Euskara Sustapenerako Zuzendariak, «Euskara: bizirik irautetik biziberritzera» hitzaldia eskainiko du. Eta azkenik, J. Claude Corbeilek, Québec-eko Hizkuntza Politikarako zuzendariak, bertako egoerari buruz hausnartuko du. Amaiera ekitaldia, Richard Bourhisek, Biltzarren Batzorde Akademikoaren buruak, egingo du arratsaldeko hiruak aldera. Lan hizkuntzak euskara, gaztelania, frantsesa eta ingelesa izango dira, «eremu urriko hizkuntzak dira aztergai, baina eztabaidatzeko, frisiar baten eta euskaldun baten artean, adibidez, eremu urriko hizkuntza ez dena erabiltzea beharrezkoa baita». Hausnarketak hausnarketa, Ariztondoren ustez, ezinezkoa da eremu urriko hizkuntzaren definizioa «kilometro karritutan» ematea, «Hizkuntza baten hedadura besteeikiko neurtzen baita». Hizkuntzen ereduen arteko konparaketa praktikoa eta teorikoa egingo da hain zuzen biltzarrean. Katalanak esaterako, hiltunezi eta kopuruei erreparatuz, euskarak baino egoera hobea du. Baina berreskurapen erritmoari dagokionez, euskararena hobea da. Europari begiratuz, euskararen egoera ez da horren larria. «Ispiluaren arabera, ezberdin ikusten da zeure burua» ●

◆ IZASKUN JAUREGI

Arturoren kaiera

EHE-REN "EUSKARAREN TUNELA"

Azaroaren 4an beteko ditu EHEk 20 urte. Urtemuga aitzakia hartuta, euskararen historia biltzen duen erakusketa ibiltaria jarri du abian. «Euskararen Tunela» izenburupean, Euskal Herriko hainbat herritan izango da ikusgai. Karpa ibiltaria lau gune eta beste hainbeste gaitan banatu dute: euskal zibilizazioaren sorrera, euskarari historian zehar eginiko erasoak, euskalgintzak egindako lana eta euskararen aurrerapausoak (batik-bat azken 20 urtetan), eta etorkizuneko erronkak.

OLIVERIRI KRITIKAK

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza sailburu Inaxio Oliveri «Espainiako Hezkuntza sistemaren kudeatzaile soil» dela eta «Buesaren politika bera» jarraitzen duela adierazi zuen iragan astean Aurkene Astibia EH-ko parlamentarioak, sailburuak «Euskaldunon Egunkaria»n esandakoak oinarri hartuta. Kritikok «lekuz kanpo» daudela eta «gure gestioa gobernu programa batean oinarrituz burutzen dugula» esanez erantzun zion Hezkuntza sailburuak.

AHOLKU BATZORDE BERRITUA

Euskararen Aholku Batzorde berria osatu zen iragan astean Gasteizen. Gizarte ordezkaritza igo egin da, 25 kidetik 38ra —gainerako 14ak ordezkari politikoak dira—. Honek, Josune Ariztondo Hizkuntza Politikarako sailburuordearen esanetan, euskararen erabilpenaren sustatze lanari onura ekarriko dio.

"SOLASEAN ETA JOLASEAN"

Gurasoentzat eta umeekin lanean aritzen diren helduentzat «Solasean eta jolasean» ikasmateriaia aurkeztu du HABEk. Hiru liburukik eta bideozinta batek osatzen dute materiaia eta euskaltegi eta guraso eskoletan banatuko dute. Belaunaldien artean euskararen erabilera areagotzea da material hauen helburua.

U r r e a

■ Eibarko Udaleko Euskara Batzordeak ume zaintzan eta ileapaindegietan lanean dihardutenei euskara ikasteko dirulaguntzak eskaintzen dizkie. Hizkuntzaren transmisiorako garrantzizkotzat joa ditu bi lanbideok. Udal euskaltegian edota AEK euskaltegian matrikula daitezke interesa dutenak eta udalak matrikularen erdia ordainduko die.

I k a t z a

■ Donostiako Alde Zaharrean paratu zuten duela hilabete gutxi Casino Kursaal berria, Londres Hotelean zuen egoitza laga ondoren. Sarreran honako hau irakur daiteke: «Azareko Makinak», eta azpian, gaztelaraz eta ondo, «Maquinas de azar». Zori makinetan aritzen den askok ez zion erreparatuko beharbada, baina itzulpenak oker galanta duela begibistakoa da.

Erreformaren ezarpenaren ondoren, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailaren erronka kalitatezko hezkuntza eskaintzea da. Horretarako, hainbat berrikuntza ditu esku artean. Horien berri dakarki Nekane Agirre Pedagogia Berrikuntzarako zuzendariak «Hik Hasi» aldizkarian.

PEDAGOKIA ZUZENDARIAREN URTE HONETAKO EGINKIZUNAK

Azken urteotan hezkuntzako berri ugari LOGSEren edo Erreformaren haritik etorri zaizkigu. EAEn zein Nafarroan DBH, DBHO, Batxilergoa eta Lanbide Heziketa berriak martxan jarriak daude. Baina abiatzearekin ez da amaitzen egitekoa. Horregatik, oraindik ere aldaketa, moldaketa eta prestakuntza gehiago eskatzen ditu maila hauek irakaskuntzak, eta oro har, hezkuntzako gainontzeko etapek.

Eusko Jaurlaritzan Hezkuntza Sailaren barruan dagoen Pedagogia Berrikuntzarako Zuzendaritza da berrikuntza eta proiektu pedagogikoen ardura duena. Nekane Agirre da zuzendaria eta «Hik Hasi» aldizkariaren azken zenbakian ikasturte honetan martxan jarri diren proiektuez hitz egin du. Haur Hezkuntzatik hasi eta Bigarren Hezkuntzara bitarteko berrikuntzak aipatzen ditu, bereziki.

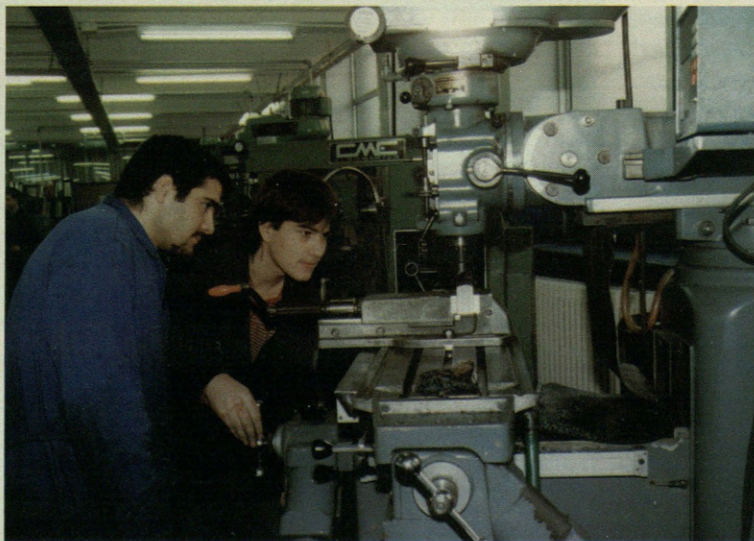
Haur eta Lehen Hezkuntzari dagokionez, ingelesaren ikaskuntza goiztiarra azpimarratzen du. Orain arte ingelesaren ikaskuntza goiztiarraren proiektua esperimentalki 20 ikastetxe publikotan ezarria izan dela dio Nekane Agirre Pedagogia Berrikuntzarako zuzendariak, eta aurten 184 zentro publikotan jarriko dela martxan. «Hala ere, 184 ikastetxe hauez gain, badira proiektu honetan parte hartzen ez duten 125 zentro inguru. Baina horrek ez du esan nahi ingelesaren ikaskuntza goiztiarra ezarriko ez dutenik. Ziur naiz zerbait egiten ari direla eta horren jarraipena ere egingo dugu».

Agirrek aipatzen dituen zentro publikoez gain, beste hainbat ikastetxetan ere orain dela zenbait urte hasi ziren ingelese 4 urterekin irakasten. Ikastoletan, esaterako, zortzi urte daramatzate eta orain arteko esperientziarekin pozik daude. Iaz, gainera, Madrilgo Hezkuntza Ministeritzaren

■ Euskararekin ingelesarekin erabili diren esperientziak aplikatuko dira 4-5 urteko haurrekin

eta Europako Komisioaren sariak jaso zituzten 8-10 urteko ikasleentzat sortutako materialagatik.

Agirreraren esanetan, «*haurren hezkuntzan hizkuntzen ikuspegi integratzaileari bultzada handia ematen diogu ingelesaren sarrera goiztiarrarekin. Helburua ingelesez eginiko jardueraren esanguratsuen bidez eta adin txikiko ikasleen gaitasunez baliatuz ikaskuntza bultzatzea da*».

■ Nekane Agirre, Eusko Jaurlaritzako Pedagogia Berrikuntzarako zuzendaria.

Hezkuntza Sailak lehen aipatu 184 zentrori dirulaguntza emateaz gain, 20 aholkularik osatutako taldearen aholkularitza eskaintzen die. Proiektu honek metodologian aldaketak ekarriko ditu, ez baita gauza bera 8 edo 4 urteko haurrei irakastea. «8 urtetik aurrera hirugarren hizkuntza bezala irakatsi izan da. Adin horretan haurrek irakurtzen eta idazten badakite, baina 4 urterekin ez, eta beraz, metodologia ezberdina erabili behar da».

BIGARREN HEZKUNTZAKO EZGONKORTASUNA. Haur eta Lehen Hezkuntzako apusturik esanguratsuen bezala aipatzen du Agirrek ingelesaren ikaskuntza goiztiarra. Bigarren Hezkuntzan, aldiz, egonkortasuna da erronkarik nagusiena. «Bigarren Hezkuntzako ikastetxe gehienek eta independente (12-16 urte) guztien nahitaezko erronkak egonkortasuna eta irakasleen kokapena dira».

dio ziurtasunez Agirrek. «Hori nolabait finkatzen ez bada, beste ondorioak sortzen dira: zuzendaritza taldearen egonezina, motibazio falta... Hori konpontzeko zenbait urrats eman da: bete gabeko postuetarako adskripzioen agerpena aurreratzea, jendea etapa osoari begirako ikuspegiaren kokatzea eta abar. Baina hala ere, ezegonkortasun horren arrazoiak bat baino gehiago dira».

Arrazoi horietako bat jaiotze tasaren jaitsiera dela dio eta bigarrena espezialitateen ugaltzea.

«Jakintzagai berriak ezarri dira eta hori ere kontuan hartu behar da. Heziketa Zikloa eta Batxilergo berrien kasuan, esaterako. Gure irakasleria derrigorrezko ikasgaiak irakasteko dago prestatuta eta ziklo berri hauen ezarpena beste espezialitate batzuk eskatzen ari da. Beraz, horietarako ordezkioak jarri behar ditugu, baina aldi berean gure irakasleria berkualifikatu egin behar dugu. Daukagun ekipamendua, ikastetxeak eta irakasleria lehen zegoen sistemara zuzenduta daude eta gaur egungo sistemak malgutasun gehiago eskatzen du. Nik uste dut hor tartean gaudela, desajuste horretan baina oreka bilatzen».

Egonkortasun hori lortu nahi dute Hezkuntza Sailak, ikastetxeak eta gurasoek, baina ez da hain erraza, interes kontrajarrak daude-eta. «Teorian ados gaude egonkortasunari dagokionez eta pedagogikoki ere ados jartzeko gara. Baina gauza zehatzetara iristen garenean, ez dugu bat egiten. Sindikatuak langile bezala dauden eskubide pertsonalak defendatzen dituzte». Hori gainditzeko modu bat erabakiak hartzea ikastetxeen eskutik uztea litzateke. Hau da, Ikastetxeko Hezkuntza Proiektuari lehentasuna ematen bazaio, hartzen diren erabakiek proiektua errespetatu eta bermatu behar dute. Eta horretarako ikastetxeak autonomia izan behar du.

«Baina hori gauza konplexua da» dio Agirrek. «Zeren sistema honek pertsonalgora eta ikastetxeko egitura baitaizka, eta horrekin batera norbanako eskubideak eta lege batzuk. Orduan, ondo al legoke ikastetxe bakoitzak langile poltsa bat izateko ahalmena edukitzea pribatueta bezala? Agian egunen batean horretara iritsiko gara».

Hala ere, ikas-irakas prozesua bermatzeko oinarria ikastetxearen kudeaketa autonomia dela uste du Agirrek. «Bai, nik uste dut oinarria dela hori, baina horretarako oso ongi zehaztu beharko da bakoitzaren rola edo papera: erakundeak, instituzioak edo Hezkuntza Saila, zuzendaritza taldea, guraso taldea... Eta horretan dihardugu».

EUSKARAZKO IRAKASKUNTZAREN OZTOPOAK. Lanbide Heziketari dagokionez, erronka nagusia euskararen presentzia areagotzea izanen da. Kasu honetan elementu nagusi bi daude: irakasleria eta testugintza. Agirrek dioenez, irakasleria euskalduna badago, % 60 edo euskaraz mintzatzeko eta klaseak emateko gai da.

■ Lanbide Heziketan euskara areagotzeko irakasleria eta testugintza gakoak dira.

Baina arazoa testugintzan dago. «Hainbeste familia, hainbesteko kualifikazioa, hainbeste kompetentzia eta hainbesteko azpiegitura daude, zaila dela guztietarako liburuak argitaratzea. Horregatik, beste zenbait proposamen egon da: web orriak jartzeta, irakasleei ordu batzuk ematea preskuntzarako...».

Baina euskararen arazoa ez da Lanbide Heziketara mugatzen. Haur, Lehen eta Bigarren Hezkuntzan ereduaren sistemak zeresan ugari sortu du azkenaldian. Legeak dioenaren arabera DBH bukatu ostean ikasleak bi hizkuntzak menperatu behar ditu, hots, euskaraz zein gaztelaraz bizitzeko gaitasuna eduki behar du, elebiduna

hau bermatu behar dugu. Nik uste dut A ereduaren euskara testuingurutik at egon dela eta hori dela aldatu behar duguna».

Asmo honekin Haur Hezkuntzako 14 ikastetxetan A ereduaren berrindartzeko programa jarriko da martxan. Beste hizkuntzekin (ingelezarekin) erabili diren esperientzia eta metodologiak aplikatuko dira 4-5 urteko haurrekin: «Ikuspegi motibatzailerak, ekintza babestuak eta pentsatuak... Euskara ez da ikasgai gehigarri bat izango. Jarrera baikorrak bultzatzea eta balore kulturalak suspertzea da xedea».

Bestalde, 302 ikastetxetan Hizkuntza Normalkuntzarako Proiektuak lantzen ari dira. Orain dela hiru ikasturte hasi ziren 23 ikastetxe proiektu hau lantzen. Urtez urte ikastetxe gehiago gehitu dira eta aurtengo 302k lanean dihardute, iazko kopurua mantendu delarik. «Kopurua zabalteagatik zabalteak ez zela egokia ikusten genuen, ez zeukala zentzurik, eta garrantzitsuena hiru atal ikustea eta aztertzea zela. Lehenengo, ikastetxearen antolamenduan izan duen eragina, bigarrenik, zer ekoiztu den eta azkenik, hausnarketa egitea aurrerantzean jarraitu beharreko ildoak definitzeko». Etorkizuna zehaztu asmoz, hausnarketa egiteko Katalunia, Galizia eta Valentziako hizkuntza normalkuntzarako arduradunekin bilduko dira esperientziak elkartrukatzeko, egindakoa ikusteko eta aurrera begirakoa nola bidera daitekeen aztertzeko ●

◆ AINHOA AZPIROZ

■ «Ikas-irakas prozesua bermatzeko oinarrian ikastetxearen kudeaketa autonomia dago». N. AGIRRE

izan behar du.

A ereduak hori ez duela lortzen ikusirik, eredu hori kentzeko kanpainak egin dira. Ereduaren sistema ez dela egokia eta ikasle bakoitzari egokitutako murgiltze sistemak ezarri behar direla dio beste zenbaitek. Eta Hezkuntza Sailak, berriz, A ereduaren birmoldatzeko erabakia hartu du.

Agirreraren iritziz, «metodologia berriak behar dira. Pentsa gaur egun hizkuntzak barnerratzeko ibilbide polita egin dugula. Orain dela 20 urte Nor-Nori-Nork irakasten genuen eta ez euskara bere funtzionaltasunean, erabileran eta komunikazio egoeran oinarrituta. Gaur egun ikuspegi

AEKk aurkezten du

euskaraz jauntzi hadi eta

argazkia: kiki asensio

EMANALDI BAKARRA
URRIAREN 24AN
SARAN

haugi

AEKEGUNAK aurkeztén du Aek-ren ekoizpen bat:

LARRAKOITZ TXARANGA, GAITEROAK, TRIKITRILARIAK, ERREBOTE PARTIDAK, HAURREN XOKOA: UDALEKU, YOSEKANBUDO.
BERTSOLARIAK: IGOR ELORTZA, MAIALEN LUJANBIO, IRAZU. DANTZARIAK: SARA ETA BERMEOKO TALDEAK, AURRESKUA, LARRAIN
ETA MUTXIKOAK. SKALARIAK: AEKEGUNEKO KANTUAREN AURKEZPENA, 2 KATE, BIDE ERTZEAN, SAIBERRI, JOJO eta RAMUNTZO,
PERKUSIOAK, BETAGARRI, LEIHOTIKAN. HERRI BAZKARIA, KUXKUXTU TXARANGA, HAURREN ANIMAZIOA, LIF, "DANTZA PIKO" PATXIREKIN.
GAU ESKOLEN ARTEKO TXAPELKETA, NIKO ETXART eta HAPA HAPA. DISKO JARTZAILEAK: DJ ZÜLLE, DJ PREST. EZTANDA, EKINTZA...

AEK-k idatzia eta zuzendua.

Laguntzaile:

ARGIA

JUAN GARMENDIA LARRAÑAGA

“GURDIA GALDU DA, ETA HITZ ASKOREKIN KARGATUTA”

Etnografia eta historia alorrean lan egin du, uztailean 73 urte bete zituen tolosar honek. Berrogeiren bat liburu eta hainbat artikulua ditu argitaratuak. Zorrotza, lagunen laguna, euskaltzalea, pazientzia handikoa eta umore onekoa da. Eusko Ikaskuntzan aritu da batez ere, baina Euskaltzaindia eta Euskalerriko Adiskideen Elkartekoa da baita ere. Iaz Tolosako seme kuttun izendatu zuten.

■ «Lexikoa aberasten doala esaten dute batzuk. Ni ez nago ados».

Hainbat urte egin duzu lanean, baina oraindik jarraitzen duzu datu bilketan eta ondorioz, bildutakoa argitaratzen?

Bi gauza ibili ditut ia beti, hanka bat kanpoko ikerketan eta bestea artxiboan. Atzo arratsaldean bertan Orendaingo Olaso baserrian egon nintzen lanean, morroien ohiturei buruz informazioa biltzen. Aurrekoan Donostian izan nintzen paper batzuen bila, hurrengoan Arantzazun Bitorian Gandiagarekin. Hiru gauza batera ari naiz egiten une honetan eta «Conjuros no

siempre ortodoxos» liburua aterako dut gaztelaniaz eta euskaraz. Gero, herri medikuntza lantzen ari naiz eta udako jaien inguruan Diputazioko Bertan bildumarako lan bat eginda daukat.

■ **Nola hasi zinen etnografia lanetan?**

Nire garaian 17 urterekin «Peritaje Mercantil» egin nuen eta maisu maila lortzeko asignatura batzuk utzi nituen. Ez nuen zaletasunik. Seme bakarra naiz, arreba ezagutu gabe hil zen. Gure etxean argizai eta kandlekin lan egiten zen batez ere. Nire aita, duela zazpi urte hil zen 100 urte betetzeko hiru hilabete eta erdi falta zituela. Haren osaba Abaltzisketan jaio eta bere

osaba baten etxera etorri zen eta argizari lantegi bateko alabarekin ezkondu zen lehengo mendean. Gure etxean 111 urte daramatxagu eta lan handia zen argizai eta kandlekin. Pixkanaka beheraka zihoan, ohitura galtzen ari zelako. Hortik sortu zitzaidan niri zaletasuna. Notak hartzen hasi nintzen: aizkorak, ehorzketak, heriotza inguruko ohiturak... obradorean eta dendan.

■ **Eta lanak argitaratzen nola hasi zinen?**

Koadernoak neuzkan eta Joxemiel Barandiarani aipatu eta argitaratu behar nirela esan zidan. Erbestetik etorri zenean

ALBERTO ELOSEGI

■ «Kultura aldetik unerik onena unibertsitatea jarri zenekoa da».

ezagutu nuen Barandiaran Santa Ageda inguruko indusketa batean, Manuel Ugarte tolosarra erbestera itsasuntzi berean joan zelako.

Aldi berean artikuluak idazten nituen «El Diario Vasco» egunkarian gai askotaz (Arrese, Mokoroa...). Gero hasi nintzen ikerketan. 1966an-edo Federico Zabalak esan zidan Tolosako monografia historikoen lehiaketa zegoela eta aurkeztu behar genuela. Irabazi genuen eta aurtan 30 urte argitaratu zen. Handitzeko proiektua bagenuen, baina Zabala Senatura joan zen eta gero gaixotu... Niri ez zitzaidan asko kostatuko paper asko nituelako.

■ Ikasketak gerora egin zenituen. Zergatik?

Ez nuen pentsatu ere egiten horrelako gauzarik. Behin 25 urtetik gorakoentzat unibertsitatean sartzeko iragarkia ikusi nuen egunkarian. Peritajearekin ikasgairan bat kentzeko aukera ote zen pentsatu nuen eta Donostiako lagun bati enteratzeko esan nion. Ez zuela ezertarako balio erantzun zidan, oso gauza desberdinak zirelako, baina EUTGko dekanoak, Anton Artamendik (Laskorain Ikastola sortu eta istekotan ibili zirenean hitzaldi bat ematera ekarri genuelako ezagutzen nuen), Filosofia eta Letrak hasi behar nituela esan ziola eran-

tzun zidan lagun horrek. Ezetz esan nion, baina jarri zuen interesagatik eskerrak ematera joan nintzaion. Berriro animatu ninduen eta bera eta Juan Antonio Garmendiaren artean (lehen aipatutako laguna) paper bat sinatuarazi eta matrikularazi ninduten. Sartu eta bost urtetan egin nuen karrera, behin ere irailean esaminatu gabe. Gaizki dago nik esatea, baina erraz egin nuen, liburu artean ohituta nengoelako. Gainera urtero liburu bat

argitaratu nuen. Baina hor ez zen bukatu. Doktoradutza egiteko esan zidan Julio Caro Barojak. Unibertsitate publikoan kurtso bat ematen ari zen eta tesia berak zuzenduko zidala esan zidan. Matrikula trasladatu nuen Deustutik unibertsitatara eta hurrengo urtean doktoradutza atera nuen Antropologian: «Euskal lexiko etnografikoa». Etxera asko etortzen zen Koldo Mitxelena jarri zuen tribunaleko lehendakari eta gero hitzaurrea ere egin zidan.

■ Ihauteriak, eskulangintza, ume jolasak, heriotza, festa. Zergatik jorratu dituzu batez ere gai horiek?

Badakizu, etnografia eta etnologian

■ «Etnografo lehorra izatea ez zait gustatzen. 'Zona berdeak' jarri behar direla esaten nion Barandiarani»

horrelako gaiak izaten dira. Baina beste asko ere landu ditut: mitoak, pentsamendu majikoa asko, San Juan, gremioak, ofizioak eta kofradiak, burniolak... Eskaleez izan da nire azken liburua. Berrogeitik gora izango ditut. Tolosako Emeterio Arrese olerkariak eta Samaniego alkate eta fabulistaz idatzi ditut. Ez dut gai berezi bat bakarrik gustuko.

■ Araba aldera jo duzu asko. Zer duzu

Arabarekin?

Gipuzkoa eta Nafarroa asko landu ditut, baina Arabari sinpatia handia diot. Zergatik? Asko idatzi dudalako Arabaz eta asko ibili naizelako. Artisautza, ihauteria, esaera zaharrak, herri medikuntza. Asko maite dut Araba.

■ Non bilatu dituzu pertsonaia interesgarrienak?

Leku askotan. Adibidez gizon burutsua zen Nicolas Lopez de Ziordia, Ulibarri haraneko zurgina edo arotza. Ez zekien euskaraz, baina euskarazko hitz batzuk erabiltzen zituen. Aspaldi hil zen. Bere lantegia erre egin zen, museo bat zen, baina bat ere ez zegoen. Begirada batez neurriak oso ondo asmatzen zituen. Herri horrelako asko ziren, uztargilea adibidez. Lagun asko egin ditut ibili naizen lekuetan. Gehienbat edadeko jendearekin egin dut lan eta asko gure artetik ezkutatu dira. Herri horretan bertan Petra Beltran de Heredia goruarekin haria egiten ikusi nuen. Oso emakume fina eta artisau ona zen. Oso jende interesgarria ezagutu dut. Eskulanetan ari direnak oso burutsuak izaten dira. Lanak berak egingo du hori. Ondo egiten duenak, noski, gaizki egiten duenak ez du jarraitzen eta. Herriaren ja-kinduria ezagutu dut, oso bestelakoa da unibertsitatekoarekin konparatuta. Herri kulturako foileto batzuetarako erronkariari buruz idazteko eskatu zidaten. «Erronkari, paisaiak eta laboreak» atera nuen eta Anso ere sartu nuen pixka bat. Ansotanoz jantzitako lau edo bost pertsona ezagutu nituen; bat Jorge Puyo artzaina zen.

■ Zein da zure lanaren zailtasunik handiena?

Etnografo lehorra izatea ez zait gustatzen. Pertsona, herria deskribatu eta gitorotzea gustatzen zait. Liburuetan «zona berdeak» jarri behar direla esaten nion Barandiarani. Batzuetan pertsona batekin elkarriketan ari zara eta konturatzen zara ezin duzula hartu berak esandakoa, ez duzula ulertzen. Nekatu egiten zara eta bestea nekarazi egiten duzu alferrik. Almadien buruz ari ginen batean adibidez. Azkenean almadi bat ikusiz ulertu nuen dena: izenak, nola erabiltzen zuten... Iñaki semeak marrazki asko eta onak egiten ditu. Oso lagungarria izaten da askotan.

■ Zenbat urte egin dituzu lan horietan?

25 urterekin-edo hasiko nintzen notak

Hamarrekoa

JOXEMIEL BARANDIARAN

«Apaiza, apala eta langilea. Euskal Herriko etnografiaz edo historiaurreaz zerbait jakin nahi duenak aurrean eduki behar du beti»

JULIO CARO BAROJA

«Erudito bat, Errenazimenduko gizona. Euskara asko maite zuen, ondo jakin gabe»

KOLDO MITXELENA

«Hizkuntzatik aparte ere asko zekien. Zaletasun handia zuen nobela, zinema, etnografian... Aparta»

ANTONIO MARIA LABAIEN

«Eruditoa, genio bizikoa, benetan argia eta lan asko egin zuena, denak merezi zituen»

LUIS PEDRO PEÑA SANTIAGO

«Oso alaia. Nola idazten zuen gustatzen zitzaidan»

FEDERICO ZABALA

«Haserretzen ez zen gizona. Tratu finekoa. XVIII. mendeko pertsona»

JORGE OTEIZA

«Genio bat izan da. Errepikaezina»

GREGORIO MONREAL

«Oso gizon jantzia, berriketa gutxikoa, zuzena oso»

MARI KARMEN GARMENDIA

«Emakume fina. Ez da erraza denon gustukoa egitea, baina maila handia ematen du»

ENDRIKE KNÖRR

«Oso laguna. Gasteizkoa eta Euskaltzaindiako pilaretakoa. Gizon jantzia eta dakiena»

hartzten eta 1960an egunkarietan artikulak idazten, 40 urte inguru. Liburuak argitaratzen berriz... duela 30 urte izan zen lehena.

■ Zer aldatu da Euskal Herrian urte horietan zure alorrean?

Askok. Orain dela 30 urte egiten ziren gauzak gaur egun ezin dira egin. Horregatik kanpo ikerketak presa handiagoa du artxibokoak baino. Gaur aldaketak goitik beherakoak dira. Ez badituzu gauzak orain hartzen bihar berandu izango da. Hala eta guztiz ere Barandiaran batek edo Azkue batek hartutako gauzak nik hartzerik ez dut izan. Bere liburuetak datu batzuk ikustera joan eta arrastorik ez dago. Zalduondo ondoko Arriola herrian Cain izeneko pertsonaia zegoen ihauterietan. Zahar batek esan zidan. Orain dela lau pabost urte joan nintzen eta inor ez zen gogoratzen pertsonaia horretaz.

■ Baserria galdu da. Zer galdu dugu guk berarekin?

Gauza asko galdu dira, hizkuntza aldetik ere bai. Gurdia galdu da, eta hitz askorekin kargatuta. Lexikoa aberasten doala esaten dute batzuk. Ni ez nago oso ados. Gure aitonek gurdia zati eta izen guztiak zekizkiten, guk kotxeen zatiak badakizkigu, baina gurdia ez. Ez dugu hizkuntza aberastu, aldaketa bat eman da. Gaurkotasuna badugu, baina aberastasuna ez.

■ Jubilaziorik ba al da zure lanbidean?

Ez dago horrelakorik. Zaletasuna dut eta jarraitzen dut. Idazkari kudeatzailea

izan nintzen Eusko Ikaskuntzan, gero RIEV aldizkariako koordinatzailea Julio Caro Barojarekin batera. Zor handia diot Caro Barojari, oso gizon ona izan zen. Gero ohorezko bazkide egin ninduten. Idazkari aholkulari naiz orain RIEVen.

■ Tolosako seme kuttun izendatu zintuzten iaz Tolosako Udalak eta Eusko Ikaskuntzak.

Eskertzekoa da, nik ez nuen nahi. Hori ez zen Tolosan jaio. Badakit, ikusi ez badut ere, Monreal, Knörr, Mendigurenek eta beste batzuk idatzi zutela eskutitza udalera eskaera eginez. Ez nuen nahi, ez apaltasunagatik, egoismoagatik baizik. Bakartia naiz. Alderdiaren batek ezetz esango zuela pentsatu nuen, baina aho batez baiezkota eman zuten. Orduan bai, beste gauza bat zen.

■ Euskaltzaina ere bazara. Zergatik?

1975ean Euskaltzaindiako bazkide korrespondiente egin ninduten. Oso gutxitan joaten naiz, baina maitasun handia diot. Nire lanagatik, hitz asko bildu ditudalako, egin ninduten. Gaizki esanda dago, baina etnografo eta etnologo bat ez da izango nik hainbat euskaraz idatzi duenik. Barandiaranek ere ez zuen hainbeste idatzi euskaraz.

■ Barandiaran, Mitxelena, Orixe, Lizardi. Euskal kulturako pertsonaia handi askorekin harreman oso ona izan duzu. Zein izan da bere bidea zure etxera etortzeko?

Adiskidetasuna. Barandiaranek San Inazio egunean eta Tolosara etortzen zenean beti etxean bazkaltzen zuen. Caro

■ **“Duela 30 urte egiten ziren gauzak gaur egun ezin dira egin. Kanpo ikerketak presa handiagoa du artxibokoak baino”**

■ «Eskulanetan ari direnak oso burutsuak izaten dira. Lanak berak egingo du hori».

ALBERTO ELOSEGI

■ «Gipuzkoa eta Nafarroa asko landu ditut baina Arabari sinpatia handia diot».

Baroja eta Mitxelena ere asko etortzen ziren. Ignazio Mokoroa musikaria astero eta Antonio Labaien eguerdiro etortzen zitzaizkidan bisitan, igandetan ezik.

■ Urte luzetan iraun zuten denda atzeko tertuliek. Nola hasi eta zergatik utzi zenuten?

30 urte egin genituen. Pixkanaka sortu zen. Jendea Enpero kaletik sartzen zen. Normalean tolosarrak ginen biltzen ginenak. Tarteka Jose Mari Satrustegi egon

izan zen eta Juanito San Martin. Egunero biltzen ginen, igandetan ezik. Batzutan 3-4, bestetan 8 edo 10. Denda itxi zenean hori bukatu behar izan genuen. Pena izan zen. Era guztietako jendea zen eta denetaz hitz egiten genuen, baina haserretu gabe eta bakoitzaren urtebetetzean txanpaina eta gailetak hartzen genituen. Jose Leon Iriarte, Jose Luis Goikoetxea sendagilea, Antxon Agirre, Jose Luis Castro abokatua, Antxon Elosegi noizbehinka, Periko Elo-

segi, Bibiano Larramendi sendagilea, Federico Zabala, Ignazio Mokoroa...

■ Tolosan azken urteotan burutzen ari den eskultura proiektuko bultzatzailetako bat zaitugu.

Eskulturgile dexente ezagutzen ditut: Oteiza, Basterretxea... Euskal eskulturren erakusketa iraunkorra egiteko asmoa sortu zen CITen inguruan. CITekoa ez naiz izan sekula, baina lagundu, beti. Rikardo Ugarteren «Gazteluaren oroimena» eta Oteizaren «Atauts» jarri genituen lehendabizi. Ondoren Nestor Basterretxea, Jose Ramon Anda eta Xabier Santxotena-ren beste lan batzuk jarriko dira. Martxan dago proiektua eta orain Tolosako Udalak hartu du bere esku.

■ Zein da zure ustez Euskal Herriko historialaririk onena?

Erantzun zaila du. Pablo Gorosabel historialari ona izan zen, nire kale berekoa. Mende honetan Fausto Aroza, oso laguna nuen eta oso ona zen. Orain unibertsitatea dago, ordea, eta kondairagile asko atera dira: Jose Luis Orella, Milagros Aierbe...

■ Eta Euskal Herriak bere historian zehar izan duen unerik onena?

Kultura aldetik unibertsitatea jarri zen momentua. Oso interesgarria izan zen. Lehen Valladolidera joan behar zenuen ikastera eta ekonomia aldetik zailago zen, baina orain etxe atarian dugu ●

◆ JOXEMI SAIZAR

T a n t o a

Haserretzen zaila den entziklopedia irekia

■ Jose Mari Velez de Mendizabal

Eusko Ikaskuntzako gerentea

Aramaion, nire jaioterrian ezagutu nuen. Aramaiori buruz idatzi zituen artikulu batzuk 1970. urte inguruan «Diario Vasco» egunkarian. Nire ezjakintasunean ordura arte ez nuen ezagutzen. Berak ordurako hainbat lan egin zuen.

Ez da ahaztu behar egundoko maisuak izan dituela. Mende honetan euskal kulturak izan dituen gizonik garrantzitsuenetakoak gidari izan ditu: Joxemiel Barandiaran, Julio Caro Baroja eta neurri txikiago batean Mitxelena (tesi doktoralean lagundu zion). Lehen biekin adiskidetasun handia izan zuen. Julio Caro Baroja RIEV-eko (Revista Internacional de Estudios Vascos) zuzendaria izan zen, baina benetako zuzendaria Juanito zen. Lanik gehienak berak egiten zizkion. Julio Caro Barojak animatu zuen tesi doktora egiteko, lagun minak baitziren.

Asteen birritan egoten naiz berekin, Eusko Ikaskuntzara etortzen da-eta. Lagunen laguna da Juanito. Zerbait azpimarratzekotan, niri behintzat, egundoko aholku magistralak ematen dizkit. Nire artikuluetarako bere datu eta pis-tetaz baliatu izan naiz. Barandiaran eta Caro Barojarengandik hori jaso du eta berak uste du erakutsi dioten hori eskaini behar duela nolabait. Zerbait eskertu behar badiot horixe da.

Juanito entziklopedia ikaragarria da. Aipu zuzenak, erreferentziak... buruz dakizki. Ni harrituta geratzen naiz, kontuan izanda nik *amnesia iliteris* dudala.

Julio Caro Barojaren lagun mina izan zen Juanito. Caro Baroja zehatza, zorrotza eta zaila zen eta horrek mugatu zuen Juanitoren pertsonalitatea. Barojak asko estimatzen zuen eta Juanito beti ongi moldatzen zen berarekin. Bazekien jende zailarekin tratatzen ●

Latzen

Mugarik gabeko pentsamendua

Noraino ezagutzen dugu gure historia?

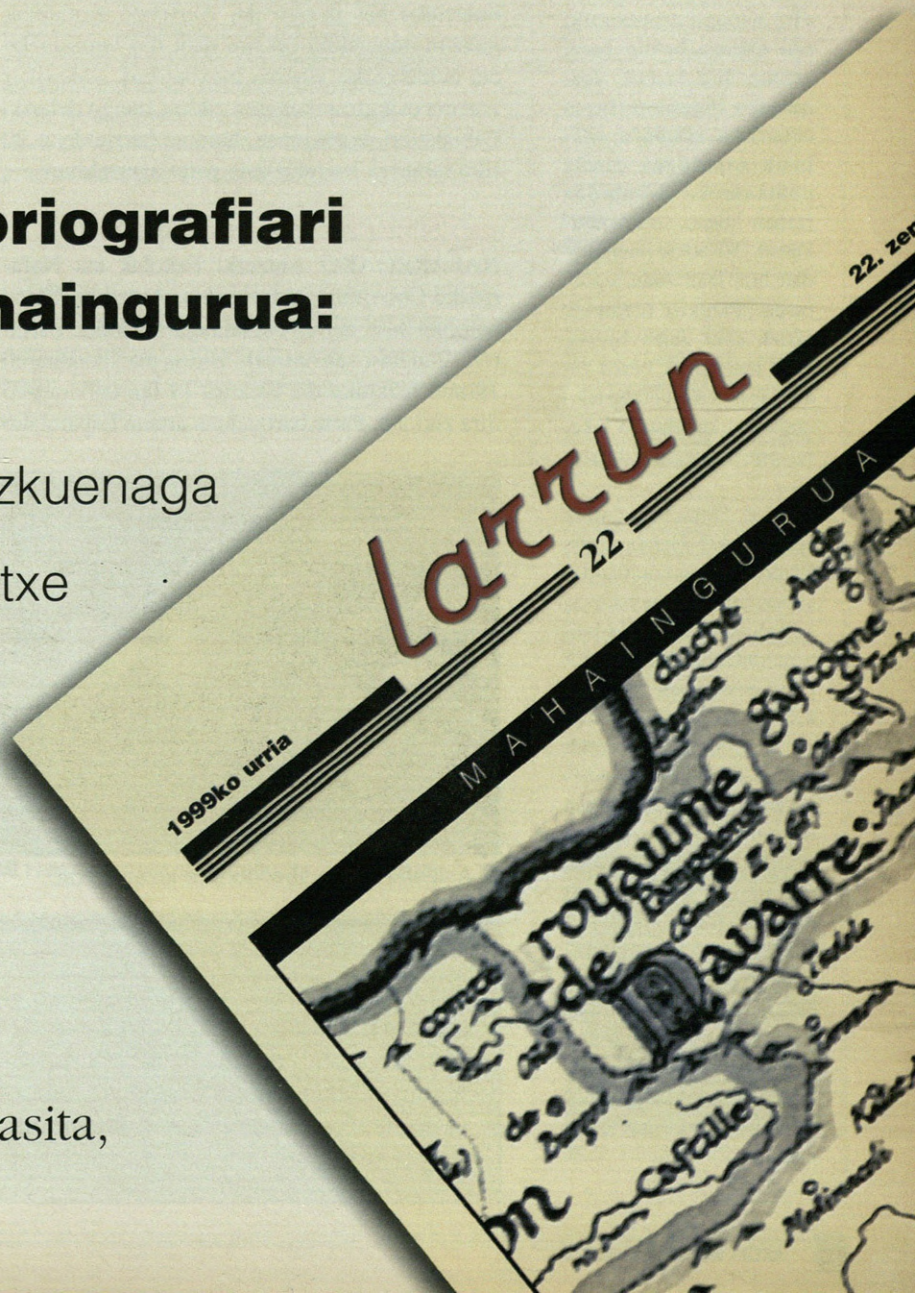
Nola aztertu dugu euskal historia?

Gure iragana ezagutzeko etorkizuneko erronkak?

Euskal Historiografiari buruzko mahaingurua:

- Joseba Agirreazkuenaga
- Manex Goihenetxe
- Emilio Majuelo
- Ludger Mees

Datorren astetik hasita,
hilerio ARGIAN.

E Z P A

PRINTZA

IPARRALDEA ZUTIK
Renaud Delizagarai

Baionako zinegotzi zentristak urriaren 9an Baionan Euskal Departamenduaren alde eginiko manifestazioaren ondoren honako hitzok esan zituen «Ehunen Deia»-ren izenean. «Euskaldunon Egunkariak» jaso zituen biharamunean:

«Ez badago erantzunik, edo ezkorra baldin bada, kontuz ibili jaunok, Iparraldeko biztanleek beren oinarritzko eskubide zibikoak zapalduak direla pentsatzeko eskubidea izanen lukete. Iparramerikarrek 50-60ko hamarkadan bizi izan zuten egotzaren antzekoa litzateke. Haiek egin zuten bezala, gure herritarrek beren eskubideak errespetarazteko etapa bat gaindituko lukete, erresistentzia zibilarena. (...)

Euskal Departamendua Ipar Euskal Herria zutik, mugimenduan eta elkartzunez beteko duen tresna izanen da. (...) Euskal kultura defendatzeko, noski, baita euskararen salbatzeko, koofizialtasuna emanik, nahi dutenek, eta soilik nahi dutenek, arlo guztietan erabiltzeko aukera ukan dezaten. Gisa berean orain arte ahanztzia izan den gascoi kultura defendatzeko tresna izanen da ere. (...) Kontseilu Nagusiko lehendakari determinatua bagenu, bere pisu politiko guztia erabiliko lukeena euskararen alde, aspalditik lorturik izanen genuen egiazko Hizkuntz Kontseilua».

GETXOKO FOLKA EUROPAKO FOROAN

GETXOKO Folk Jaialdia munduko musika jaialdietako antolatzaileen Europako biltzarreko kide izendatu dute. Munduko Musika Jaialdien Europako Foroa 1991.urtean sortu zen eta Alemaniako, Holandako, Espainiako eta Frantziako musika jaialdi garrantzitsu batzuk biltzen ditu.

FREDDY KRUEGER DONOSTIAN

DONOSTIAKO Fantasiatzko eta Beldurrezko Astea hilaren 28an hasi eta azaroaren 7an amaituko da. Aurtun «A nightmare on Elm Street» pelikulako Freddy Krueger (Robert Englund aktorea) Donostiara etorriko da eta epaimahai-kideetako bat izango da. Aurtengo ekitaldiak gainera omenaldia eskaini nahi dio fantasiatzko eta beldurrezko zinema mexikarrari, «Mexikar zinema psikotronikoa»-ren zikloa izango delarik. Lehiaketari dagokionez, hainbat herrialdeko 20 film laburrek hartuko dute parte agerraldian.

ANTZERKI ZIKLOA NAFARROAN

NAFARROAKO Antzerki Eskolak eta Nafarroako Gobernuak Udazkeneko Antzerki Zikloa antolatu dute, aurtun hamalagarren aldiz. Urriaren 12an hasi zen antzerki zikloa eta abenduaren 19rarte luzatuko da. Guztira 14 lan taularatuko dira zikloan. Parte hartzaileen artean Espainiako

■ Antzerki Zikloa abendurarte luzatuko da.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

zein kanpoko taldeak daude. Eta txotxongiloek ere izango dute lekua. Aurtengo zikloaren ezauzgarri nagusiak taldeen konpromisoa eta Latinoamerikako konpainien partehartzea dira.

ZUBEROAKO HERRI IZENDEGIA

EUSKALTZAINDIAK Zuberoako Herri Izendegia aurkeztu zuen urriaren 15an Iruñean eta 16an Maulen. Urtebete eman du Euskaltzaindiaren Onomastika batzordeak Zuberoako Herri Izendegia gauzatu ahal izateko. 1998an J.L. Davant euskaltzain osoak lan hau egiteko eskatu zion batzordeari, Zuberoako euskaltzaleen artean ez zegoelako adostasunik herriei jarri beharreko izenei buruz. Onomastika batzordeak Zuberoako euskaltzain osoen laguntza ezezik bertako euskaltzaleena ere eskatu zuen. Hiru bileren ondoren gauzatu zen proposamena. Onartutako irizpideen artean, kontsonante osteko h-ei eustea erabaki

HITZ BITAN

- Xabier Montoia honela mintzatu zen «Diario de Noticias»-en: «Kantu literarioak ez zaizkit gustatzen. Musikak berez badauka poesia eta honexegatik ez du literaturaren makulurik behar. Nik, literatura egiteko liburuak idatzi ohi ditut».
- Iñigo Camino Radio Euskadiko zuzendariak honela zioen «Euskaldunon Egunkari»-n: «Euskadi Irratia hor dagoela, Radio Euskadin euskal kultura euskaldun ez den entzule bati transmititzen saiatzen gara. (...) Azkenaldian gure informatiboetan ahots 'corte' bat baino

L A K

zen, h-a euskararen berezko ondarea baita.

ARTISAU AZOKA ORDIZIAN

ARTISAUALDIA 99, Gipuzkoako artisauen azokari hilaren 13an eman zitzaion hasiera Ordizian. Bigarren edizio honetan Gipuzkoa eta Nafarroako 50 artisauek hartu zuten parte. Artisaualdiaren barruan, marketingari eta negozioaren sorrerai buruzko bi hitzaldi ere eskaini ziren.

BIGARREN FASEA MARTXAN

Bukatu da Gipuzkoako herriarteko bertsolari txapelketako lehen fasea. Afalosteko saio hauek herri giro eta bertso on askoren zapore gozoa utzi digute, hurrengo faseetarako gosea eginez. Lehen kanporaketan hamabi talde bereizi dira, eta asteburu honetan hasita azaroaren 5 arte final laurdenerako txartela jokatu dute. Txapelketak mahai ingurutik aretoetara egingo du jauzi, eta

EUSKARAZ JANZTEN

Datorren urterako hitzarmena sinatu zuten hilaren 8an AEK-ko eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Saileko ardaradunek. AEK-k eta HABEk 1995ean sinatu zuten akordio esparrua, eta urtero berritzen dute hitzarmen bidez. Hilaren hasieran sinatutako akordio honen bidez, HABEk 635 milioi pezeta (25,4 milioi libera) emango dizkio koordinakundeari euskaltegiak finantzatzeko, eta 3 milioi «Aizu!» aldizkarirako. Gainera, hitzarmenean jasotzen denez, AEKren 13 euskaltegi jarriko dira aurtengo homologazio bidean. Bestalde, urriaren 24an ospatuko da Saran AEK Egunaren hamaikagarren edizioa. «Euskaraz jantzi hadi eta haug!» izango da aurtengo lema. Hainbat ekitaldiren bidez euskararen ofizialtasuna Euskal Herri osoan eta plangintza nazionalaren premia aldarrikatu dute bertan.

saio bakarrean elkarren aurka lehiatuko dira talde hauek: Erniope/Aia; Azpeitia-Urraki/Errearteria; Azpeitia-Oñatz/Zarautz-Jai Txiki; Oiartzun/Zumaia; Ordizia/Urnieta-Andoain; Azpeitia-Landeta/Toloxa.

■ Hernaniarrentzat amaitu da Txapelketa.

■ Zumalakarregi

IZENAK

Tomas Zumalakarregi gerrillariaren biografia aurkeztu zuen Mikel Alberdi historialari irundarrek hilaren 8an Donostian. Liburua Elkarlanean argitaletxeak kaleratu du «Biografiak» bildumaren barruan.

Maria Bayo soprano nafarrak Jesus Aranbarri konpositore bilbotarrari dedikatutako disko konpaktua grabatu du Euskadiko Orkestrarekin elkarlanean.

Etxamendi eta Larralde euskal kantariak agertokietara itzuli dira sei urteko ixilaldiaren ondoren. Diksmuden agertu ziren berriz jende aurrera urriaren 15 eta 16an. Leku berdinean kantatu zuten orain 25 urte flandestarren Aberri Egunean. Bi kantariak urtarrian Nafarroa Behereko ikastolen aldeko festan ere parte hartuko dute.

■ E. Etxamendi

gehiago sartzen da euskaraz, baina beldur gara euskara ez dadin elkarriketen agurretarako hizkuntza bilakatu».

- Iñaki Muruak hau esan zuen «Gara»n: «Bertso eskolen arazo nagusia programaketa bateratuen gabezia da. Irakasle bakoitza askotan oso bakarrik ari da».
- Jose Felix Azurmendik honela zioen EITBri buruz «Euskaldunon Egunkaria»n: «Gure lehentasuna da Euskal Herriko irudia guk eman ahal izatea kanpoan, eta ez, orain arte bezala, beste batzuen bidez heltzea».

HEZKUNTZAN ERE, EUSKARA INTEGRATZAILE NAGUSI

Kexu agertu da ANELE, Espainiako Testu Liburuaren Editoreen Elkarte. Bere ustez, Eusko Jaurlaritzak testu liburuak aldeztu aurretik zentsuratzen ditu eta horrek katedraren askatasunari eraso egiten dio. Alfontso Unzeta Hezkuntza sailburuordeak dio, berriz, 1982az geroztik Eusko Jaurlaritzak zuzenketa lan hori egiteko eskuduntza osoa duela eta Sailaren egitekoa dela Hezkuntza Sailak onartutako curriculumari eskola liburu guztiak egokitzen direla zaintzea eta ziurtatzea.

Polemika honen erdian bidezkoa dirudi kexuaren muineko arrazoiez hausnartzea. Alde batetik, arrazoi ekonomikoak leudeke; merkatuaren ezaugarri berrietara egokitzeko beharrea, argitaletxeek betidanik euren bezero izan diren taldeak mantendu behar dituzte, merkatuan irauteko beharrak bultzaturik.

Bestalde, Estatua bere pentsamendu bakarrentzat ematen ari den urrats tinkoak leudeke. Eta horra hor bere baitan sortzen ari den kontraesan adierazgarrienetako bat! Ipar Europatik zetozen aire berriekin bat egiteko asmoz, LOGSE legea ezarri zen 1990ean. Hezkuntza Sistemarako erreforma honek oinarritzko edukiak lantzeko eskola ordutegiaren % 55 Estatuaren esku utzi zuen. Ondorioz, gainontzeko % 45 Autonomia Erkidegoen esku geratzen zen.

KORRONTE berriak jarraitzeko ahaleginaren teoria baldin bazen hau guztia, eman dituzten urratsak bestelakoak izan dira eta pentsamendu bakarraren nahia dutenak beti egon dira beraz ezartzeko une egokia noiz helduko zain. 1997an Esperanza Aguirrek gauzak bere tokian ipini zituen. Estatu osorako Geografia eta Historia bateratua inposatu nahi zituen eta edukiak klaseko ordu guztiak beteko zituztela ikusi zenean, argi gorria piztu zen: Estatuari zegokion % 55, % 100 bihurtu nahi baitzuen.

Euskal Herriko Iparraldean ez dago portzentaiak errespe-

tatuko ote diren inongo beldurrik: Parisek markatzen ditu eduki guztien nondik-norakoak.

Logika pedagogikoak bestalde, ikaslearen inguru hurbi-letik abiatzea eskatzen digu. Bertatik ikusi, bizi eta atzeman dezakeena oinarritzat hartuz joango da ikaslea bere pentsamenduaren egiturak eraikitzen.

Idea hauek denak abiapuntutzat hartuz, itzul gaitezen Espainiako argitaletxeen auzira eta horra hor plazaratu nahi du dan galdera: edukien itzulpen soilera mugatzeak ba al du zentzurik?

Gaur egun euskaraz argitaratzen den zenbait testu liburu kanpoko pentsamendu eta edukietan oinarritzen da, itzulpen soilak besterik ez dira. Euskal Herrian ez al dago euskal pentsamendu eta eduki nahikorik testu liburuak egiteko? Bertako argitaletxeen materialak aztertuz gero, garbi ikusten da baietz. Enpresen errentagarritasunaren eta pentsamendu bakarraren gainetik aniztasunarekiko ideiak iraun behar du.

GURE herriak jasaten dituen hamaika motatako zatiketen gainetik, denok entitate kultural bat osatzen dugu, eta bertan hizkuntza, euskara, dugu komunikatzen gaituen haria. Aniztasunaren ikuspuntua bistatik galdu gabe, euskarak hezkuntza arloan ere kultura horretan murgildu eta integratzeko atea zabaltzen digu. Hezkuntzak baliabide hau eskaintzen ez badu, entitate kultural horretako partaide izatea ukatzen

du eta ondorioz bazterkeria sortzen da.

Euskal Hezkuntza Sistema propioa izatea nahi dugunon artean gutxieneko adostasun batera heldu behar dugu eta bi puntutan laburbilduko nuke. Bata, hizkuntzaren alorrean, euskararen garapenak dituen hutsuneak betetzeko ipini behar diren lehentasunak finkatzea. Eta bestea, eduki alorrean, zein eduki zabaldu eta sustatu behar ditugun erabakitzea gure Herriak oinarritzko Hezkuntza curriculumak osa dezan. Hauek lirateke epe laburrean hausnartu eta erabaki beharreko ildoak ●

Joxe Mari Auzmendi
«Hik Hasi»-ko koordinatzailea

“Euskaraz argitaratzen den zenbait testu liburu kanpoko pentsamendu eta edukietan oinarritzen dira, itzulpen soilak besterik ez dira. Ez al dago euskal pentsamendu eta eduki nahikorik testu liburuak egiteko? Bertako argitaletxeen materialak aztertuz gero, garbi ikusten da baietz”

Wolke, Kurbel, Windkraft, 8,5 T&S-KW gehören durchdachten Lösungen

ARGIA

213 2001

Ilalaga Elyonon

ARANTZA ARTEKO LORAK

Ilalaga Elyonon

"Baz, nahi gabe, Euskal Herriaren alde ari da"

Ilalaga Elyonon

ARGIAk zure datuak gure arteko harremanetarako soilik erabiliko dituela bermatzen du.

1935. *Donostia*

BERTSO GUDUA

Denborari zipotza sartuta eta Jainkoari orduak ostuta ateratzen du Aitzolek Euskaltzaleak elkarteak antolatutako ekimen guztiak aurrera eramateko indarra. Seigarren Olerti Eguna izanen da aurtengoa. Bertsolaritzak ere beste horrenbeste me-rezi duelako antolatu du Euskal Herriko lehen bertsolari eguna, berak Bertso Gudua deitu nahiago duena:

«Bertsolaria, geianean, ez da bakarrik
yarduteko yaioa. Inguruan adiskidea bear
du, arerio antzean, guda bizian aritzeko.
Orduan sormena arrotu, adimena zorroztu

■ Goian Lehen Bertsolari
Eguneko epaimahaia;
ezkerretik eskuinera,
Joxe Zubimendi, Aitzol,
Toribio Alzaga, Jose
Olaizola eta Manuel
Lekuona.

Ezkerreko irudian, berriz, egun horretako parte hartzaileetako batzuk; eskuinetik hasita eta lehen iladan, Basarri —berak eraman zuen Lehen Bertsolari Eguneko txapela—, Zepai, Txirrita, Txapel eta Lujanbio.

*eta irudipena aberasten zaizkio. Kopla-
karien arteko yardun oneri, antziñetik, gu-
dua deitzen zaio. Etaigu atsegin bertsola-
rien alkar yarduketari batzaldi, yokualdi
eta kideko itzez ezagutzea, yatorrizko itz
egokia dun ezkeror; izen egoki bakarra
bertsolari gudia bedi betirako».*

San Sebastian egunez, Donostian Eusko Gaztediak duen Poxpolin aretoan bildu ditu gudukariak eta entzuleak. Goizeko hamar eta erdietan, Aitzol, Zubimendi, Alzaga, Lekuona, Olaizola eta Olanok osaturiko epaimahaiaren aurrean daude bertsolariak. Hogei dira guztira. hamazort-

tzi gipuzkoar eta bizkaitar bi.

Aulkietan eserita, elkarren artean oso bestelako bertsolariak dira jende aurrean agertu diren gizonak. Bruxaz jantzita batzuk, korbataz besteak, ez da soilik janzteko erak elkarren desberdin egiten dituenak, bertsoetan, kantatzeko eran dira batez ere diferente. Esan beharrik ez dago, bi mundu dira soinez soin elkarren ondoan daudenak.

Larogei urte gainean ditut
nago anketako minez
Donostiara etorria naiz
erren andia eginez
bi bastoirekin txit larri nabil

pausorik eman ezinez
euskara ia aztu zait eta
erderarikan jakin ez
maixu batekin eskolan laster
asi bear dut latinez.

Kantatu dio Aitzoli jendearen barre al-
gara artean Txirritak, buru eskuarekin hura-
erakutsiaz, maisutzat bera aukeratua zeu-
kala adierazi nahian bezala. Ironia legez
ulertzea badago, Aitzolek maite ez duen
bertsolari erakoa da Txirrita, taberna zu-
lokoa, upelzaleegia... Poesian bezala ber-
tsotan ere, giro berrietara egokitutako ber-
tsokera du nahiago, euskal bihotzak sus-

pertuko dituen mezuak bortxa gabeko bertsoetan emanen dituen, jantzia, dotorea. Eta hemen du.

*Bertsolariak eman diote
txeko erriari gorantza,
Mireio batek edergallutan.*

*yosia zuen Provenza.
ene Yainkoa egin zaiguzu
guri bear den laguntza,
al dan azkarren sendatu zugun
gaixo dan euskel izkuntza.*

Txeikiako herria, Mistralen Mireio, Provenza... Euzkadi eta El Día-n kolaboratzaile den Basarri gazteak erabili dituen erreferentziak bertso munduan zeharoan berriak izanagatik, Pizkundeak, eta batez ere Aitzolek propaganda legeaz prentsan egunero darabiltzanak dira. Gaiari helduko eragatik soilik, zuritik beltzerakoa da batetik bestera, Txirritaren bruxatik Basarriren korbatar dagoen alde.

Aitzol abisatuta etorri da, gudua da batzaldi baino. Aitzolentzat, eta berez Pizkundearentzat ere bai, abertzaletasunak foralismoari gain hartu beharreko gudua da gaurkoa. Eta Aitzol buru duen epaimahaiak ez du Basarrik ematen dion aukera galdu nahi. Hiru ordu luzeko burrukaldiaren ondoren, eta aho batez, Iñaki Eizmendi, Basarri zarautzarrari eman zaio Lehen Bertsolari Eguneko txapela ●

◆ IÑIGO ARANBARRI

■ 1935

✓ «Arrats Beran» Lauaxetaren olerki-bilduma argitaratu zen. Plazaratu ziren, gainera: Jokin Zaitegiren «Bide nabar» poesi lana; R. M. Azkue-ren «Euskalerriaren Yakintza»ren lehen liburukia; Txomin Jaka-Kortajarenaren «Irri bertsoak»; Jautarkolen «Maite opari» eta Jokin Zaitegiren «Bide nabar» poesi liburukak; Felix Markiegiren «Seme ondatzaillea» eta Tene Mujikaren «Gogo oñazeak» antzerki-lanak; Pablo Zamarriparen «Kili-kili» ipuina...

✓ La Hoya Metal-Aroko aztarnategia aurkitu zuten Biasterin. 1973ra arte ez ziren indusketa-lanak hasi.

✓ Sorginen Txabola trikuharria aurkitu zuten Bilarren. Joxemiel Barandiaranek aztertu zuen.

✓ Jean Etxepare idazlea hil zen.

✓ Narziso Balenziaga naif pintore zestoarra hil zen Mexikon ●

2. KANPORAKETAK

OÑATIN

urriaren 29an, 22:00etan Sta Ana antzokian

**Azpeitia - Oñatz
Zarautz - Jai Txiki**

ERREENTERIAN

urriaren 30ean, 22:00etan Niessen antzokian

**Oiartzun
Zumaia**

Antolatzaile:

Gipuzkoako
Bertsotale Elkarte

Babesle nagusia:

kutxa

Laguntzaile:

ARGIA

«Ione sube al cielo» azaroaren 5ean estreinatuko da Euskal Herrian. Zinema zinemaren barruan formula erabiliz eta komentu batean girotua, botere harremanak, desamodia eta fedea nahasten dira Joseba Salegiren debuta eta Luis Goia ekoizlearen itzulera den film honetan.

IONE, EKOIZLEA JAUNGOIKOA DA ETA ZUZENDARIA, JESUKRISTO

Aktore izan nahi du Ionek. Zine munduan sartzeko duen aukera bakarra arrakasta gutxiko zine ekoizle zapuztu bat da. Biak eztabaidatzen hasiak direla, ezusteko enkargu bat iritsiko zaio ekoizleari bulegora: erlijio orden bati buruzko film bat egitea. Ekoizlearen larritasun ekonomikoa dela eta, lana onartzero bultzatuko du. Halaxe, oso profesionaltasun gutxiko era baten bidez, ekoizpena eramango duen talde tek-

tsionala dugu «Ione» Salegi zuzendari eta Goia ekoizlearentzat; baita lantaldearentzat, % 70ren opera prima baita. Joseba Salegik (Altsasua, 1957) urte andana daramatza zine munduan, besteak beste, Carlos Saura («El dorado»), Mario Camus («Los santos inocentes»), Antxon Ezeiza («Ke arteko egunak») edo Fernando Colomoren (Miss Caribe) zuzendari laguntzaile izan da. «Urrats hau eman izan ez banu, ez zidaten inoiz zuzentzeko aukerarik

tasuna» egin ostean. Azken film honen porrotak gorriak ikustarazi zizkion. Gizon ausarta, gutxi dira berak bezainbeste arriskatuko dutenak. Asko poztu gaitu hortaz, Goia berriro lanean ikusteak.

Film guztien giblean dauden eta jendeari heltzen ez zaizkion kontrako interesak, dibo izaerak eta zeloak azaleratzea du xede «Ione, igo zerura»k. Gartsuki mintzo zaigu Salegi: «Zine munduak hain egitura piramidala du non goikoari ezin diozun

■ Aktore mundiala izan nahi du Ionek. Nahasita eta noraezean, Iñaki ekoizlea Karlos zuzendari harroaren besoetatik pasako da. Aurreko

nikoa biltzeari ekingo dio, fitxaketen artean bere azken filma izorratu zuen zuzendari delarik. Errodajeen zehar Ioneren bizitza sentimental bien artean labainduko da. Dena den, lana eskatu duen erlijio elkarteak oso aurrekontu gutxiarekin filmatzera behartuko du lantaldea. Hau gutxi balitz, mojak ekoizpena kontrolpean edukitzen saiatuko dira. Baita apaiz zentsorea ere. Filma filmaren barruan.

Arrazoi ezberdinengatik erronka per-

emango, sailkatua geratzen baitzara. Opera prima hau egin behar duzu zuk zeure burua kokatzeko eta besteek ere ikus zaitzaten. Zailena egitasmoa aurrera ateratzea izan da, besteei sinestaraztea bidegarria dela» azaltzen digu Salegik.

Bestalde, Luis Goiak ekoizten duen laugarren filma den arren, «Ione, igo zerura» bere itzulera da aspaldiko partez. «Kalabaza tripontzia», «Ke arteko egunak» eta Koldo Izagirreraren «Offeko mai-

txintik ere esan. Zure iritzia emanez gero, zureak egin du, hegoak moztu eta ez duzu berriro lanik egingen. Glamourra gainera, aski artifiziala da. Ni ezkongabea banait ere, jende gehiena ezkondua dago. Lan aldakorra den arren, errutina ere badago. Inork ez gaitu behartzen ordea, zinemari jardutera. Prozesu osoan zehar tentsio une ugari izaten dira, ekoizle eta zuzendariaren arteko tirabirak; negar asko egiten da. Baina behin filmaketa amaiturik, ez da

kanpora zabaltzen, uharte batean bagina bezala. Beraz, genero edo komertzialak diren filmetatik ihes eginez, nire helmuga «Ione»rekin ikusleari mundu hori hurbiltzea da, zintzotasunez eta errealismoz. Zinema gobernatzen duten hiru oinarrietatik eraiki dut istorioa: ekoizlea Aita Jaungoikoa da, zuzendaria, Jesukristo eta gidoia berri, Espiritu Santua. Zineari buruzko hausnarketa da, zinea zure erlijio bihurtuz gero gertatu ahal zaizunari buruz». Josebarentzat errazena filmatzea izan da, eskarmentu gehien horretantxe baitauka. «Nahiz eta zine munduan girotua egon, beste edozein lanbidetara aplikagarriak diren egoerak irudikatzen dira, zure lanbide eta harremanetan laguntzen ahal dituztenak».

GIRO KORALA. Errodajea Iranzuko monastegiaren klaustroan, Donostiako seminarioan eta Zarauzko Klaratarren komentuan egin da, 35mm-etan filmatua eta soinu zuzena erabilita. Aurrekontua, xumea izanik ere (130 milioi pezeta), ahal den

aukeratu izan dezan».

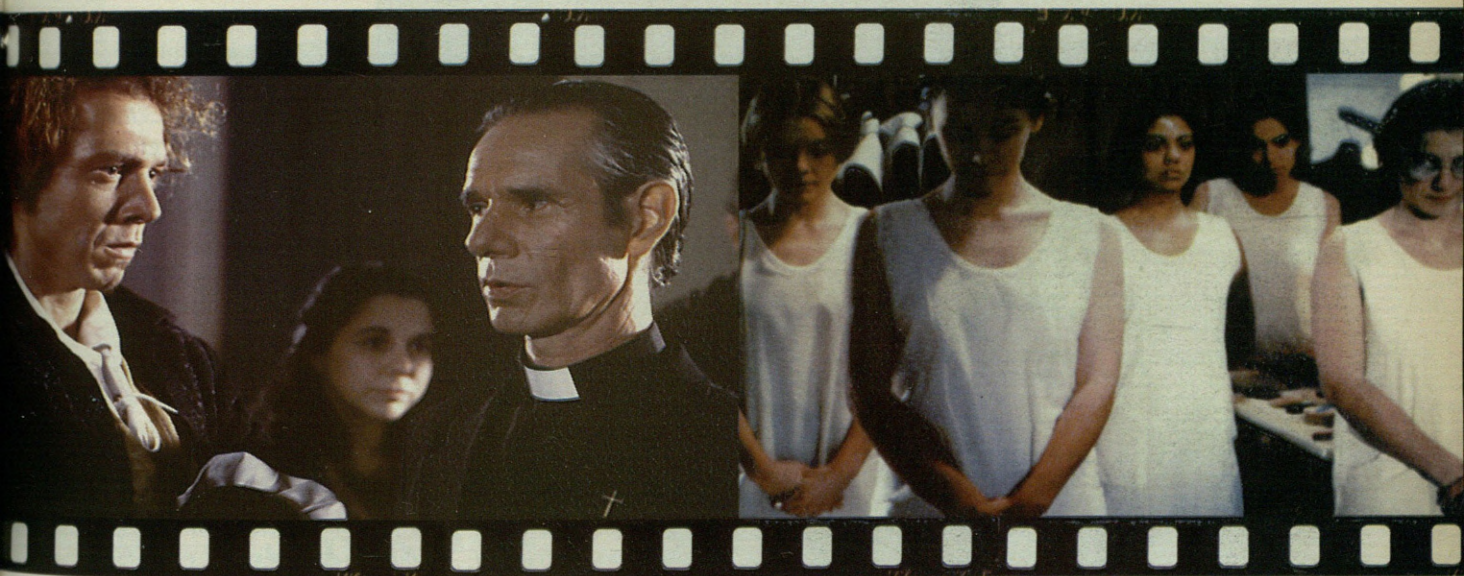
Lehen planoak asko atsegin zaizkio Josebari, baina ez estetikoak direlako, dramatikoak direlako baizik. «Hainbat planotan pertsonaiak begirada duen tokitik haizea eman beharrean, moztu egiten dut, bere barne nahasketa eta inkomunikazioa adieraztearren. Ikusleak giro hori senti dezala nahi dut». Izan ere, filma ikusi ondorengo eztabaida eragin nahi luke Sale-

Lehen planoak asko atsegin zaizkio Josebari, baina ez estetikoak direlako, dramatikoak direlako baizik

gik. «Hau da, lau lagunek ikusi eta bakoitzak film ezberdin bat antzematea beraien artean solasa pizteko asmoz. Azken batean, gure zeregina metxa piztea baino ez da».

Jakina da zuzendari gehienak beltzez jantzen direla, eta ahal dela, larruzko jakarrek. Nahiz eta zuzentzeko bakarrik izan. «Gure filman oster, zuzendaria etengabe dabil arropaz aldatzen, harik eta astapetroa izaten ari dela konturatzen den arte;

bait, ez nuen aurreiritzirik nahi, aktore gisa begira ziezaioten elkarri. Ezin zuten ez mugitu ez entonatu, bakarrik irakurri, horrela pertsonaia atzeman zezaten. Nire ustez oker dabilta entseatzeko mugimendu fisikoa egiten dutenak. Gero, filmaketa lekura iristean erreferentzia guztiak aldatzen direlako. Bikoteka egiten genuen lan, txandakatuz, filman bikote horiek ere aldatzen baitoaz. Aktoreek beren pertsonaiak barneratzea zen helburu bakarra. Aldi berean, aurrera gindoazen neurrian jantzi egiten nituen, baina haiek ezin zuten beren janzkeraz iritzirik eman. Gisa horretan, aktoreak 'zergatik jantzen naute horrela?' galdetzen zion bere buruari; nolako jantzia, halako izaera lotura egin arte. Esaterako, 'Los santos inocentes'en Paco Rabalek atzeratuaren rola zeukan. Ba, ez zuen batere entseatu. Pertsonaia bereganatzeko egin zuen aurreneko gauza tonto batengana joan eta bere arropa erostea izan zen. Gero, orduak emango zituen berarekin mintzatzen, harik eta somatu zuen arte benetan zer zen atze-

urria izateaz gain, komentuko mojek filmaketa kontrolpean eduki nahi dute; apaiz zentsorea ere ez da faltako.

gehienez zutute. Esaterako, batez beste, plano bakoitzeko bost hartualdi egiten zituzten. «Hartara, egunean ohikoak diren hamar plano egin beharrean, guk hogeit egiten genituen» diosku Salegik.

Korala baino gehiago giro korala du filmak. Zenbait planotan hamalau lagun agertzen dira aldi berean, «nik ez baitakit ikuslea zein pertsonaiekin identifikatuko den. Norbait planoan agertzen bada, ez da figurantea, pertsonaia baizik, jendeak non

zuzendaria izatea askoz xipleagoa delako. Hortik aurrera janzkera bat mantenduko du, zeinak 60-70 hamarkadako film frantes eta italiarren kutsua duen».

DENAK BELTZEZ. Aktoreak zuzentzerakoan, metodo bitxi samar bati heldu dio Josebak: «Filmaketa hasi baino hilabete lehenago, denak beltzez jantzita etortzeko agindu nien; denek elkar ezagutzen zuten, bakoitzaren izaera lausotzeko nola

ratua izatea. Gure filman hori bera egin zezaten saiatu naiz. Azkenean, pertsonaiak barru-barrutik ateratzen zitzaizkien denei».

Gaztelerazko bertsioarekin batera estreinatuko den euskarazko bikoizketa Txilikuk egin da eta Josebak berak zuzendu du K2000 estudioetan. Bikoizlariekin gidoia lantzen zuen, haiek ere pertsonaiak beregana zitzaten. Biziki eskertu diote hori Josebari.

Orobat, soinu banda konposatzeko Aitor Amezaga lehenengo egunetik izan zen gidoiaren irakurketetan, teklatu batekin laguntzen zuen eta, pixkanaka, istorioa barneratzen joan zen, aktore bakoitzari musika tresna bat emanaz. «Musika uni-bertsala izan arren, gure fanfarre eta sehaska kanten bidez euskal musikaren doinua antzematen da, beti ere zine kutsua atxikiz» gehitzen du Salegik.

AKTOREAK IGERILEKURA.

Anabel eta Martxelo izan ezik, gainontzeko aktore nagusiak buruan zituen Josebak gidoia idazte-rakoan. Salegiren esanetan «Anabeli ez zaio nabaritzen telebistatik datorrenik. Potentzial handia du, animalia zinematografikoa da. Hain fresko eta xaloa izatean oso erraza da bera zuzentzea igerilekuan bete-betean murgiltzen delako. Goenkalen ere aritzen den «Txapas» Berasategik ez du telebistan hartutako ajerik».

Martxelo Rubiori Montxo Armendarizek ireki zizkion zinemako

ateak «27 ordu» filmarekin. Bere azken lanen artean «Alma gitana» Chus Gutierrezekin eta Fernando Merineroren «Agujetas en el alma» daude. «Martxelorentzat erronka galanta izan da zuzendariaren azalean sartzea, pertsonaia erabat aldatzeko delako; ni hartzen ninduen anti eredutzat» dio Salegik, «primerako aktorea dela erakutsi dit».

Kike Diaz de Rada donostiarraren, (Iñaki ekoizlea) lehenbiziko rol nagusia da,

kana. «Señorio de larrea» ETB-2ko telebistatik sailean ikusteko aukera dugu. «Albaniak konkista», «Mikelen heriotza» edo «Akalarre» bezalako filmetan esku hartu du. «Bere izaera nahiz bilakaera artistikoa juxtu kontrakoa denez, meritu handia du egin duenak. Berandu bada ere, urteak landatu duenaren uztia jasotzen ari da orain». Klara Badiola (Sor Maria Jesus) eta Iñake Irastorzak (Sor Carmen) osatzen dute aktore nagusien multzoa. Pertsonaia

filma izanik, aktore ezezagunak sartu marrak nahi zituen Joseba Salegik, sinesgarritasun handiagoa lortzeko bidean. «Adibidez, inon ez daki Ama Carmenena egiteko duen Iñake Irastorzaren antzezpena ona ala txarra den. Badakien ordea, putakumea dela. Bestalde, hainbeste gertatzen da Clara Badiolaren rolean. Aktore ospetsua aldira, ez dira horretarako prestatu egoten».

KUKUAREN KABIAN. Truquea, faut-en «La mujer de al lado» hartzen du eredutzat Salegik. Europar film intimistak, bilakatu pertsonala kolektiboaren barruan erakusten dutenak. Baita Fellini ren koraltasuna ere. «Film yankietan aldiz, gizakiak gizabanako gisa agertzen badira ere, bakoitzaren

IONE, SUBE AL CIELO

INCLUYE EL TEMIA "IONE, SUBE AL CIELO" DE AURORA BELTRAN

■ «Film yankietan gizakiak gizabanako gisa agertzen badira ere, bakoitzaren eboluzioa bost axola zaie».

gehienbat antzerkian lan («El florido pensil» eta «Dakota») egin baitu. Salegiren irudiko «Kike eztanda da, pasioa du eta esperimentatzea gustatzen zaio. Ekoizlearena egiteko ekoizpen taldearekin nahasten zen. Lehen planoetan ongi aritu da. Filmako sekuentziarik politenak bera eta Ione autoan daudene-koak dira. Nabarduraz betetakoa dagoen minimalismoa lortzen dute beren espresioetan, antzerkiaren kontrakoa hain zuzen».

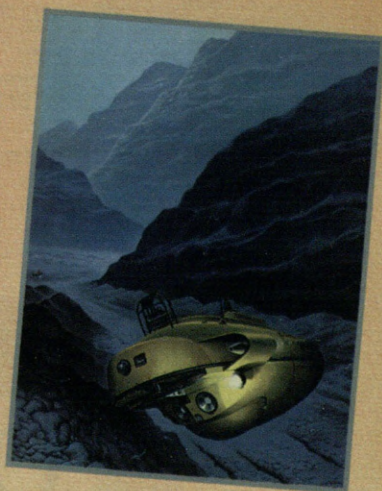
Esther Esparza aktore nafarra bere karreraren amaieran dagoen aktore-divoa da, Sor Maria Jesusekin konpondu gabeko kontu zahar bat dau-

ren eboluzioa bost axola zaie. Zinegile askok gainera, kapritxo gisa egiten dituzten filmak, zilborkeria eta arduragabekeria hutsa da. Tarantinok esan zuena, alegia, biolentzia estetika gisa erabiltzea, barkatu zina iruditzen zait. Metraileta handi baten eman badizute zerbait defendatzeko duen Horri lotuta, euskaldunok bestalde, gure ekarpena egin diezaiokegu Europari, gure zatalde itxienak baikara. Hemen bikotetako harremana proiektu gisa hartzen da, ez du friboloa, ezta sexuala ere. Onerako eduki txarrerako ezaugarri horiek ditugu» argi-tzen digu altsasuarrak. Aktoreekin lan egiteko halaber, Milos Forman txekiarraren «Alguien volo sobre el nido del cuco» oso kontuan izan dute, pertsonaien filma da eta Formanena. «Jack Nicholsonen eta beren kideek ihes egin eta arrantzara joaten dira Harrapatzen dituztenean, zientifikoa berriz, lira bezala aurkeztzen dute beren burua yate jabea zeharo engainatuz; pertsonaia ez zekiten zer esaten zuten, aktoreek berriz bai» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

ZIENTZIAREN HIZTEGIA

Antimateria, Alzheimerren gaixotasuna, Big Banga, negutegi-efektua, fisika kuantikoa, multimediak, plaken tektonika, telemanipulazioa, neurozientziak,... dira, adibide moduan, 200 oinarritzko kontzeptuz osaturiko, zientziaz euskaraz inoiz idatzi ez den, liburu ernegarrienaren isla moduko adibideak. Zientziaz jakitun bihurtu nahi izanez gero hemen duzu aukera irakurle. On egin!

ZIENTZIAREN HIZTEGIA

(200 HITZ 2.000 URTERAKO)

Aitor Anduaga

GAIK

ANIMALIAK SAKRATU DIRENEAN

Murgil Taldea

GAIK

GAIK

ARGITALDARIA

ANIMALIAK SAKRATU DIRENEAN

Lan honen mamia bestiario sinbolikoak osatzen du: katua eta elefantea, otsoa eta balea, hartza eta arranoa, erlea eta sugea, hontza, usoa edo armiarma... animalia bakoitzaren espirituzko garrantzia bere errealitate biologiko, historiko, mitologiko eta ekologikoan txertatuz. Gainera 500 argazki baino gehiago (horietako zenbait orain arte ikusi gabekoak) dituzu, hain erakargarria den gai honen mamiaz gozatzeko.

Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!

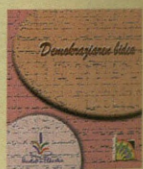
Astia Hartuta

L I B U R U A K

BI EGUN ZORO*Paz Hurlé*Aizkorri
142 orrialde
725 pta.**KALEZULOKO
ANIMALIEN
ITZALAK***Lutxo Egia*Pamiela
69 orrialde
750 pta.

Opera abeslari ezaguna, baina aspaldi erretiratutakoa da Helena, bere biloba Victoriarekin batera, «Bi egun zoro» liburuaren protagonista. Etxe aurreko lorategian Stradivarius izeneko gizon txiki eta bitxia eza-gutuko du bikoteak eta horrela emango diote hasiera bi eguneko zoroaldiari. Izan ere, arazo bereziak ditu Stradivariusek eta amona-bilobek eginahalak egingo dituzte gizontxoari laguntzeko. Paz Hurlé Becher-ek «Leer es vivir» II. Haur Literatura Saria jaso zuen lan honi esker eta orain Aizkorri argitaletxeko Mendi Sorgindua sailean eman da argitara, 8 urtetik aurrerako haurrentzat. Euskararako itzulpena Lurdes Auzmendik egin da eta marrazkiak, aldiz, Sandro Natalinirenak dira ●

Hainbat ipuinen egile da Lutxo Egia —Gabriel Aresti lehiaketan akzesita lortu zuen 1993. urtean— eta «Maiatz» aldizkarian ere hainbat poema du argitaratua. Honako hau da, ordea, kaleratzen duen lehen liburua. Pamiela etxearen eskutik —Tamaina ttikia bilduman— eta Joakin Resano marrazki-lariaren irudiekin batera burutu du liburu berezi hau. Animaliak dituzte ardatz lan honetako poema laburrek, animalia zaunkalariak, miaolariak, hegariak, ttipiak, handiak eta bihurriak. Bertan irakurleak auto baten azpian topatuko du katua, gorpila aldatzeko asmotan, matxinsaltoak saski baloian nola dabilztan ikus ahaliko du edota baxurako armiarmekin batera arrantzara irtengo da ●

**JOANAREN
ERREGIN AULKIA***Patxi Zubizarreta*Aizkorri
36 orrialde
625 pta.**DEMOKRAZIA-
REN BIDEA**Ikastolen Elkartea
CD-ROM

Irakurtzen hasi berri diren hurrei ipuin berri bat eskaini die Patxi Zubizarretak. Joana eta Bixintxo anai-arreben gorabeherak kontatzen ditu bertan. Istripu batek bien bizitza aldatuko du: Joana motordun batek harrapatu eta hanka hautsiko du protagonista gazteak. Gorpildun aulkian eserita, Joana erregin bilakatuko da, inguruko guztiak bere esanetara makurtuta baititu, «zer moduz dabil gure erregina?» galdezka. Denek egon nahi dute berarekin, denek opariak ekartzen dizkiote... batek ezik. Bixintxo anaia txikia baztertuta sentitzen hasiko baita egoera berri horretan eta kopetilun ibiliko da batetik bestera. Agurtzane Villateren marrazkiez osatua dago Zubizarretaren testua ●

CD-ROM multimedia hau 12-16 urte bitarteko DBHko ikasleentzat sortu du Ikastolen Elkartea. Ostadar proiektuaren barruan eta testu materialaren osagarri gisa. Gizarte Zientzien arloaren barruan erabilgarri, demokraziaren inguruan dihardu lan honek eta hainbat ataletan banaturik dago: demokraziaren sorrera, demokrazia aro garaikidean eta hartu diren beste bideak (sozialismoa eta faxismoa). Testuaz gain, CD-ROM honek garaiko irudietan oinarritutako bideo laburrak ditu, 500 bat irudiz osatutako argazki bilduma, ardatz kronologikoa, garaiko pertsonaia nagusien biografiak, dokumentu historikoak eta kontzeptu esanguratsuenen hiztegia ●

**SINONIMOEN
HIZTEGIA***Hainbaten artean***UZEI/Elkarlanean**
696 orrialde
3.500 pta.

Hamar urte baino gehiago joan dira euskarazko sinonimoak jasotzen zituen hiztegia kaleratu zenetik. Hutsunea betez, UZEIko lexicografia sailak hiztegi berria kalean ipini du. Sail honen bigarren lana da, «Atzekoz Aurrera. Hitz-bukaeren hiztegia»ren ondoren. Aurrekoa bezala, hiztegi orokor osagarria da berria. Orotara 23.285 sarrera biltzen ditu «Sinoni-

moen hiztegia» honek. Forma sinple zein konplexuak jasotzen dira bertan, guztiak bere kategoria gramatikalarekin. Euskalkiei eta hitzaren mailari buruzko informazioa ere eskaintzen da, modu horretan, sinonimoa aukeratzean, erabiltzaileak zein euskalki eta erabilera-kutsu eman hautatu dezakeelarik. Aurki CD-ROM moduan eta Word sistematikarako prestatua izango da kalean ●

■ **Miriam Urkia**
UZEIko kidea, «Sinonimoen
hiztegia»n aritu da.

«Idazten duen ororentzat da hiztegia»

Ze prozesu suposatu du «Sinonimoen hiztegia» osatzeak? Zeintzuk aritu zarete? Zein iturri erabilita?

Bost lagun aritu gara horretan; lau lexicografo eta informatikari bat. Urte betean jardun dugu berau osatzen. Oinarritzko iturria EDBL edo Euskararako Datu Base Lexikala izan da, EHUKo Informatika Fakultateak gure esku jarri duena eta Xuxen zuzentzaile informatikoa burutzeko erabili den datu base berbera. Hortik abiatuta beste hainbat hiztegiarekin joan gara osatzen gure lana. Ibon Sarasolaren Orotariko Euskal Hiztegia, UZEIren EEBS corpusa (Egungo Euskararen Bilketa-lan Sistematikoa), Euskalterm, euskalkietako hiztegiak, hiztegi entziklopedikoak...

■ **1988. urtetik ez da euskarazko sinonimoen hiztegirik kaleratu. Zer dela eta erabaki duzue orain hiztegi berria kaleratzea?**

Aspaldi xamar planteatu genuen guk proiektu hau. Alde batetik, aspaldi ez zen horre-

lakorik egiten eta hutsunea nabarmena zen. Bestetik Informatika Fakultatearen kolaborazioaz ikusi genuen erraz samar balatu zitezkeela haien tresnak hiztegi hau formatu ezberdinetan kaleratzeko. Laister CD-ROMa kalean izango da eta aurrerago Word programan erabilgarri izango da. Xuxen zuzentzailearen sistema berberaz, programak hitzen sinonimoak eskainiko dizkio erabiltzaileari.

■ **Nori dago zuzendua UZEIren «Sinonimoen hiztegia»?**

Erabiltzaile multzoa oso zabala izan daiteke. Batetik, irakaskuntzarako baliagarria da, ikasleek euren lexikoa aberastu dezaten. Euskalkiak lantzeko ere lagungarri gerta daiteke, kategoria gramatikala eta erabilera markaz gain, euskalkietako marka ere erantsi baitiegu hiztegi honetako sarrerei. Komunikabideetan jarduten dutenek edota itzultzaileek ere euren hizkuntza idatzia aberasteko aukera dute. Finean, euskaraz idazten aritzen den edonorentzat da hiztegi hau ●

LENTE PROGRESIBOAK

3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahanztu dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordainketa hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gailkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Del ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

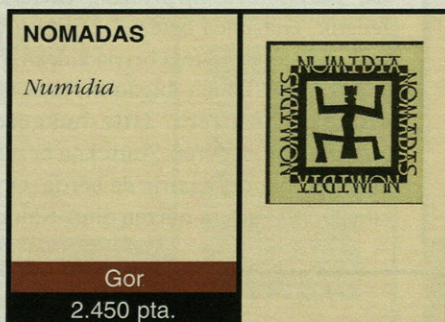
ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

XVII. mendean Sor Maria de Jesus de Agreda izeneko Soriako moja batek «Mística Ciudad de Dios» izeneko prosazko liburua idatzi zuen Ama Birjinaren bizitza kontatuz. Orain, Justina Aldalur lekaime aiarrak, aipatutako liburuaren edukiak oinarritzat hartuta, bertso-tan jarri ditu Ama Birjinaren bizitzaren gorabeherak. Inoiz argitaratu den bertso bildumarik luzeenatakoaren aurrean gaude, Aldalurrek orotara 1.532 bertso burutu baititu liburu hau osatzeko. Zortzi ataletan banatu ditu horiek. Auspoarekin batera Aiako Udalak argitaratu du Justina Aldalurren lan hau ●

DISKOAK

Numidia taldea Tuteran sortu zen 1997. urtearen hasieran eta orain euren lehen diskoa aurkeztu berri dute Gor disketxearen eskutik. Talde interetnikoa da Numidia, bai estilo aldetik, bai partaideei dagokienez eta baita hizkuntzarenatik ere.

Estiloari gagozkiola Afrika iparraldeko musika, flamenkoa eta nafar musika tradizionala nahasten ditu taldeak. «Polka pik» edo «Tierras y algo más» kantuetan, esaterako, nafar musika herrikoia nabari da

oinarrian; «Expresion de amor»-ek flamenko kutsu nabaria du; «El Sabio» eta «Tradicionales» Afrika aldera hurbiltzen dira gehiago... Saltsa kutsua edota ukitu funky eta esperimentalak ere somatzen dira hainbat kantutan.

Hamar musikari biltzen ditu talde berriak. Ijito arrazakoak dira bi, beste bat berebrea eta gainontzekoak nafarrak.

Musika tresnei dagokienez ere aniztasuna da nagusi. Derbouka, nafar eta zahar legiko gaitak, akordeoia edota mandola baxu elektrikoa, bateria, tronboia, fagota eta saxofoiekin batera entzun daitezke kantu desberdinetan.

Hau guztiau kontutan harturik, ez da harrizkoa Numidia taldea lau hizkuntzatan mintzatzea: euskaraz, gaztelaz, calóz eta bereberez kantatzen dute-eta. Horren adibide garbiena «Tierras y algo más» izeneko abestia, diskoari amaiera ematen dio-na da, bertan aipatutako lau hizkuntzak erabili baitituzte ●

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

BILBO urriak 21

Irakurketa
Gabriel Arestiri buruz egiten ari den symposiumaren barne, haren antzezlan, poesia eta bestelako testuak irakurriko dizkigu Maskarada antzerki taldeak.

Bidebarrieta kulturunea
19:30

BILBO urriak 21

7 Baietz! Eguna
Unibertsitateko aldizkariak urtero aurrera jarraitzeko egiten du apustua. Urte bat gehiago bete duela ospatzeko bertsolari eta kontzertuak izango dira.
Kafe Antzokia
21:00

LEGUTIO urriak 23

Musika kalez kale
Laguntza txistulari taldeak egunpasa alaia antolatu du. Larunbatez herriko musikariek kalejira egingo dute eta, ardo dastaketaren ondoren, afaria izango da.
Herrian zehar
Asteburu osoan

ZARAUTZ urriak 22

Hitzaldia
Jon Belokik "Naturako gailurrak" azalduko dizkigu diapositibaz hornituta.
Izadi-Taldearen egoitza
20:15

HERNANI urriak 24

Albokariaren topaketa
6. topaketa honetan Euskal Herri osotik etorritako albokariez gain, txalapartariak, trikitilariak eta beste hainbat musika tresna ere batuko da festara.
Herrian zehar
Egun osoan

GABADI urriak 23

Kantu emanaldia
Gipuzkoako Hodeiertz koru mixtoak nazioartean sari ugari jaso duten ahotsak jarriko ditu kantuan.
21:00

SARA urriak 24

AEK eguna
"Euskaraz jauntzi hadi eta haugi" lelopean euskararen ofizialtasuna eta Euskal Departamendua galdutako da festa handi batekin.
Herrian zehar
Egun osoan

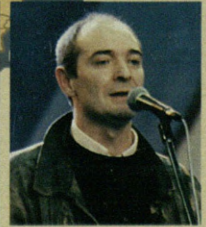
LEGAZPI urriak 22tik

urtarrilaren 9ra
Argazki eta poesia erakusketa
"Pasoa eta paisaiak" hitz zein iruditzen erakutsiko dizkigute Gorka Salmeron eta Jose Luis Padronek. Inaugurazio ekitaldian poesia emanaldia ospatuko da.
Bikuña jauregia
20:00

BILLABONA urriak 22

Musika kontzertua
Javier Muguruza entzuteko aukera, Udal Kultura Batzordeak antolatutako egitarauaren barne.
Gurea zinearetoa
22:30

IRUÑEA urriak 26

Bertso saio musikatua
Andoni Egaña eta Jon Maiak Bertso Aroa 99 egitarauaren barne bertsoa eta musika uztartuko dituen saioa osatuko dute.
20:00

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

E L K A R T A S U N B I D E A K

Tentsioa, beldurra, negarra eta poza bizi izan dute «Elkartasun bideak»ekoek. Hirugarren mundua gordina baita gure begietara. Saioa laugarren denboraldian dela, euskal kooperanteek non eta nola egiten duten lan erakusten segitzen dute larunbat eguerdietan bi kateetan.

GIZON ZURIAREN MALKO BELTZA

■ Ume bat dantza tribala egiten Benin Errepublikako Nokoue laku ondoan.

U neotan Filipinasen dira Igor Olaeta kazetaria eta Lurta Nikolas kamera. Soinua ere bien artean grabatzen dute. Oraingoan ordea, ohiko kamera eta ekoizlea den Joserra Plaza etxean geratu da hurrengo dokumentalak editatzen. Eusko Jaurlaritzako Kanpo Harremanetarako Sailaren babesaz, Afrika eta Asiako hainbat herrialdetan izandako bizipenen berri ematen digu saioak. Tanzania, Malawi, Mozambique, Benin, Boli Kosta, Kamerun, Kanputxea, India, Bangladesh, Camboya eta Filipinetan grabaturiko hamahiru dokumental zein baino zein inarrosleagoak. Hiru urtetan zehar jo eta su ari den lantaldea ondorengo hauek osatzen dute: Oskar Epelde, Joxean Goñi, Igor Olaeta, Lurta Nikolas, Joserra Plaza, Fermin Ayo eta Mañu Elizondo. Noranahi dihoazela, txertoez aparte paludismoaren aurkako pilula hartzen dute. Boli Kostan, kazetari bati, pilulak hartu zituen arren,

paludismoak erasio zion. Hotel batera eramane eta lau egun nahikoa larri egin zituen onera egin zuen arte. Kooperanteen aterpe eta hoteletan egiten dute lo, eskura dagoena janez, kontu handiz, ezer kaltegarririk ez hartzeko: «Markako ura beti, edo urik ez dagoen tokira iristen den edaria, Coca Cola alegia» diosku hamaika ikusitakoa den Joserra Plazak. «Nekezena

■ **«Irudi batek mila hitzek baino gehiago balio badu ere, ezin duzu dena antzeman, ez usaia, ezta zaporea ere»**

prestaketa egitea da, lana berez normala baita. Arazo handienak Afrikan izaten dira, kooperanteek laguntzen digute paperak eta baimenak lortzen. Kontuak atera burokrazia nolakoa den, irteteko ere baimena eskatzen dizutela, Tanzanian, kasu». Ez dira haatik, Amerikan hain arruntak diren soborno kontuekin hasi. Afrikan poliziek eskupekoak eskatzen dizkiete freskagarri

bat erosteko.

GIDOIAK BERTAN EGINEZ. Gidoia taxutzeko, ordenagailu mugikor bat eta tokian tokiko ikerketa dute abiapuntu (nagusiki ingeles eta frantsesez mintzo izan dira). «Behin istorioa nondik nora dihoan jakinda, demagun osasun zentru bat dagoela, bertan gaudela. Kooperanteaz gain, zentru hori erabiltzen duten gizasemeen bizipenekin harilkatzen dugu erreportajea» azaltzen digu Plazak.

«Irudi batek mila hitzek baino gehiago adierazten du» esaldiari atxikiz, alderdi bisuala bereziki zaindu dute. «Hala ere, irudiaren bidez ezin duzu dena antzeman. Ez horixe! Ikusten dena baino askoz gehiago da, ezin dituzu usaia, zaporea jaso, film bat egin beharko genuke horretarako. Toki hauek halaber, agresiboak dira, ez hainbeste pertsonen dagokienez, ingururengatik baizik. Beroa, hezetasuna, eltxoak, eritasunak eta infekzioak saihesten ibili beharra dago-eta» gehitzen du Joserrak. Jendearekiko harremana errazteko misiolari eta kooperanteen laguntza izan dute, hasieran uzkur samarrak baitira arrotzekin.

Erabat txundituta itzuli da lantaldea, besteak beste, umeen ustiaketa eta mesprezua dela eta. Hiesa eta malarria kasuak gainera, gero eta ugariagoak dira, guztiz hilkorrak. «Malawiko eritetxe batean geundela, eredugarria den moja batek aipatzen zigun lehen medikuek gaixoei sendatuko zirela esaten zietela. Gaur egun berriz, ezin zaie deus esan urtebeteren buruan hil egiten baitira. Arindu bai, sendatu berriz, ez» diosku Joserrak. Harrigarria da orobat, Amerikako auzune txiroetan dagoen biolentzia, bizitzak ez du piperrik balio. «Kolonbian, adibidez, kooperantearen saria eman berri dioten gizonaren auzoan

eguerditik aurrera lasai asko tirokatu zaitzakete. Berak ahal duen moduan eusten dio, baztertuekin jo eta ke lanean». Venezuela, Mexico DF... izua pasa dute, «oraintxe bertan hemendik alde egin behar duzue» esaldia ezaguna zaie. Kanputxean izan diren kazetariak hegazkin istripu bat ere ukan dute. Makina bat aldiz saiatu dira kamerak-eta ebasten. Plazaren esanetan, «defentsa mekanismoa garatu dugu, Angolan metrailetekin sartu ziren gure bila. Energia gehiago joaten zaizu prestaketan eta gauzak zaintzen, erreportajea egiten baino. Zu gizon zuria zara, eta haiek berri, pobreak»

BENETAKO HEROIAK. Ikasbide garbia atera dute: ez garela arras ezezaguna den mundu hori erakusteko gauza. «Bangladesh izan den Joxean Goñik ezin zuen ezta imajinatu ere egin halako bizi baldintzak egon zitezkeenik. Maiz ordea, sentsazionalismoa egiten dugula leporatzen zaigu. Ni ohituago bainago ere, negarra baino, amorru bizian jartzen naiz halako mixeria ikusita. Dena den, erabat deigarria dena jendearen alaitasuna da. Nola egin dezakete barre eta dantza? Bada, beste erreferentziarik ez edukitzean bizitzari ez diotelako guk adina eskatzen, ezta laurden bat ere» dio Plazak. Kooperanteen lana goratu nahi du Joserrak: «Gehienak euren bizitza utztera doaz bertara. Izaskun Zipitria moja dator gogora. Erizaina zen Bonbaiko ospital batean; hogeitaz urte eman zituen leprosoei-eta laguntzen. Bada, hepatitisak jota hil zen, anonimatoan ahaztuta. Nire

■ Irudian, Boli Kostako emakumeak, Joserra Plazak kamera bizkarrean duela.

ustez, erlijiosoak lehen GK Erik ez zegoelako daude. Gero, Euskal Herrira oporretan etorri eta aste bate pasata zeharo aspertuta daude, noski».

Ongi ezagutzen ditu Joserrak bisitatu herrialdeak. Esaterako, «Mozambiquen, non kazikismoa nagusi den, Afrikako herrialde gehienetan ez bezala gerratearen

xiatuekin eta txinatarren aurka aritu ziren mojekin egon dira. Hurrengo ataletan azaleratuko diren gaien artean honako hauek ditugu: Boli Kostan dagoen Bouakeko presoek nozitu behar duten bizimodu ankerra; Maputon, independentziaren ondotik, gerra berriro piztu zenekoa... Kanputxeako infernua ere irudikatuko dute, bertako ge-

rra zibilak komunikabideetan ez baitu ia oihartzunik izan; triskantza, mina eta mutilazioei egin behar die aurre populazioak. Bostgarren denboraldia egongo ote den ikuskizun dagoela, mezu baikor batez amaitzen du Joserrak: «Kontzientzia sorrarazteko balio badu, sikiera, gure ahalegina ez da antzua izan. Gurea zirikatzeko lana da, lehen munduko gobernuak hipokresia alde batera utzi eta herrialde hauei benetan lagun diezaieten» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ «Oraintxe bertan alde egin behar duzue hemendik» esaldia ezaguna egin zaie Kolonbia edo Mexico DFn.

ondoren prozesu politiko demokratikoa abiarazi dute garaile eta garaituek; emakumeen aldeko erakundeak ere badira. India osterako oso bestelakoa da: arazo franko diren arren, herrialde aberatsa da ideia, kultura, gizarte eta erlijioan». Indiako iparraldean bestalde, tibetar errefu-

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «SEÑORIO DE LARREA» REN BALENTRIA

Ausarta bezain arriskutsua da ETB-2ko telesail berria Teleberriaren aitzin ematea: astegunetan 20:25ean; familia osoaren txanda, normalean, gaueko 21:00ak aldera iristen baita. Alabaina, «prime time»an zer nolako konkurrentzia dagoen ikusita, ez da ideia txarra ikusleak erakartzeko. Ea ETB-2ko lehen telesail arrakastatsua den ●

■ «TELENORTE» REN EUSKALTASUNA

Askos sentsibilitate handiagoa erakusten du deskonexioetan TVEk Tele 5ek eta Antena 3k elkartuta baino. Titularren errepasoa euskaraz emateaz gain, kontrazalean, hiztunak egokituz gero, kazetaria euskaraz mintzo da, eta itzulpena, azpitituluekin. Pribatueta berri, «eguerdi on» esatea audientzia uxatzaile ote den beldur dira ●

■ «GARRASI» FILMA HALLOWEEN GAUEAN

Arrakasta itzela lortu zuen Wes Cravenen «Scream» euskaraz emango da «Zine oro»n. Zer hobe horretarako Halloween gaia baino; urriaren 31ean, gaueko 21:20etan hasita. Beldurrezko filmen topikoez ongi baliatzen dira, ezustek bata bestearen atzetik kateatzeko. Gazte jazarriak eta tentsioa amaieraraino. Lehen ordu laurdena da borobila ●

Gaizki esana eta okerrago idatzia. Euskal hiztunen hizkuntz kalitatea hobetzeko nahikariaz, HABErekin batera «Euskara hobetzen» saioa abiarazi du Euskadi Irratiak. Akabo zalantzak!

EUSKARAN ZERO AKATS

Egunero sortzen diren hamai-ka zalantza argitzeko asmoz sortua da «Euskara hobetzen» irratsaioa. Behar-beharrezko lagungarria normalizazio prozesuan dagoen eguneroko euskarantzat. Jende askoren ustez gainera, dudak uxatu beharrean, Euskaltzaindiaren erabakiek areagotu egin dituzte hiritarren dudak; kokildu egiten dira, urtetan erabili duten hitza edo esamoldea orain gaizki omen baitago. Ezin uka ordea, Euskaltzaindiaren ekarpena.

Halaxe, saio didaktiko eta arin honen bidez normalean egiten diren akatsak atzeman eta zuzentzen dira, alternatiba egokienak eskainiz. Bi minutu eskaseko iraupena du eta egunean hiru bider eskaintzen da, 6:58an, 12:58an eta 18:05ean. Koordinatzailea Antton Aranburu Euskadi Irratiko kazetari eta hizkuntz arduraduna da, eta Alex Mungia HABEko teknikaria du laguntzaile. «Ez

■ Astegun eta larunbatetan aireratzen da saioa. Irudian, HABEko Alex Mungia eta Antton Aranburu kazetaria.

dago datu base bat irizpide zorrotzak erabiltzeko. Alde batetik Euskaltzaindiak arautu duenaren haritik tiratzen dugu, eta bestetik, gure inguruan entzuten ditugun akatsetatik abiatzen gara; erdarakadak barne» diosku Alex Mungiak. Saioa hain

laburra izanik, errakuntza bakarra dute jorragai. Alabaina, oraindik arautu gabe dauden zalantzak Euskaltzaindiara igorriko dituzte. Edonori zuzendua dago irratsaioa, hartzailea, irrati entzule den neurrian, edozein izan liteke. Alexen esanetan, «euskalduntze-alfabetatze mundu horretan dabiltzanak ditugu begi artean, saioa lagungarri gerta dakien. Hala ere, jakitun gara nornahik balia dezakeela, euskaldun jantziek ere». Astean behin elkartu eta sei bat saiorako materiala taxutzen dute, mamia eta adibideak prestatu, gero Anttonek elkarriketa modura hel diezaion. Halaber, erantzungailu automatikoa jarri da jendeak bere zalantzak argitu ahal izan ditzan (943-022640), baita posta elektronikoa ere (habe@ejgv.es)

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ *Inigo Etxenike*

«Estudiotik kanpo atera nahiko nuke»

«Musikaz blai» saioa bere gain du Segura Irratian

Duela 16 urte Seguran hasi bazen ere, aurretik ere bere hobya zen. Egun «Musikaz blai» eta «Musica en la noche» saioak egiten ditu. Irratiak nagusiki euskaraz emititzen bado ere, Inigo tolosarraren bi saioak gaztelaz dira. «Gaueko saioan, jendeak deitu egiten dit kantu eskaerak egiteko, euskal taldeenak gehienak». Musikari lotutako saioak egiten jarraitu nahi duen arren, noizbait nahi luke estudiotik atera

eta emanaldiak kanpotik egin: «Jendearekiko aurrez aurreko gertutasun hori faltan botatzen dut». Keinu eta imintzio andana egiten ditu, eskuekin bereziki. Inigok ez du uste natural izatea zaila denik. «Hemendik kanpo era batekoa baldin bazara eta mikrofono aurrean beste batekoa, gaizki zabiltza. Baina bestela, ez duzu arazorik natural izateko» ●

B a g a k

■ LARRUNEK HITZ EGINGO BALU...

Kasualitate hutsa izango da; edo errebotez agian. Baina Larrun mendian frantes irrati-telebista antenaren kontra egin sabotaia lagungarri izan zaio Gure Irratiari, harez geroz Donostialdean entzuten ahal baita. Atzeman duen zirrikituak Pasaiaiko Urdin Irratiko frekuentzia (FM 107.6) estaltzen duela iduri du. Irratiko solaskide batek zioen ezin zuela Urdin ongi sintonizatu irrati «vascofrances» bat tartean sartzen zela, euskaraz frantses azentu itxiaz mintzo zirela. Larrungo antena konpontzen eman duten denboran gainera, euskal irratiak izan dira entzungai ziren emisora bakarrak ●

L A N D A R E A K

Piperrak amerikarrei lapurtu genizkien euskaldunok kolonizazio garaian. Mota eta min puntu guztietakoak, egun gure baratze eta lapikoetako ezaugarri dira.

URAK SUA PIZTEN DUENEKOA

Beren sorlekua den Ameriketatik landa ba ote da munduan Euskal Herrian haina piper egiten den tokirik? Galdera ez da erromantiko itxurako tontolapiko edo aberri zale babalorearena, ez...

Kolonizatzen uzten bezain onak, kolonizatzen izan garen euskaldunok etekin gastronomikoak ere atera dizkiegu gure aurrekoen garai bateko Ameriketarako bidaiari haiei. Gernikako luzea, Beterriko pipermin mehea, txorizeroa... berdeak; Lodosako aldareko pikiloa, Bizkaiko gorri mamitsua, morroi potoloa, Ezpeletako muttur-fina... gorriak.

Hemen haina gurtu eta ordaintzen ote

da inon piperrik? Euskal Herriko ia bazter guztiak dira piperra hazteko egokiak. Paisaje berdeetako soroetan, hezetasunak lagundu eta eguzkiak gogor jotzen ez badu piperra bero-punturik gabekoa izango da.

Zaporea fina badute, mamia eta azalaren egitura finagoa. Paisaje lehorretako hegoaldean, aldiz, piperrak hazten diren uda partean hezetasuna arrunt urria da eta eguzkia egoskor ari ohi da. Aire lehor eta beroak piperra zikoizten duela pentsa daiteke, baina urtetan egindako barietate aukeraketaren ondorioz piperraren mamia fin asko mantentzen da nahiz eta tarteka zaporea zikoiztu. Soroan beraz, aireko hezetasunak mamiaren ehundura fina eta zapore minik gabeko piperrak izatea laguntzen du. Baina soroa ez da lapikoa. Lapikoan saltsa loditzeko ura eransteak piperraren mina areagotzen omen du. Ba ote? ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O s A S U N A

Terapia berri batek azaleko minbizi onaireak ebakuntzarik gabe sendatzeko aukera ematen du. Ez da tratamendu garestia eta % 85-95 kasutan tumorea desagertarazten du.

KIRURGIAREN BEHARRIK EZ

Terapia fotodinamikoak, uhin-luzera jakineko argi-erradiazioak dituen teknika berriak, aukera ematen du azaleko minbizi onaireak kirofanorik gabe eta anestesiarik gabe sendatzeko, R. Ruiz Rodriguez dermatologoaren esanetan. Orain arte tumore horiek kirurgia eskatzen zuten, metodo hori baita melanoma gaiztoa sendatzeko tratamendu eraginkor bakarra.

Terapia fotodinamikoan kimioterapia hautakorren moduko teknika erabiltzen da: tumorearen gainean krema bat jartzen da, zelula gaiztoek erraz atzematen duten substantziarekin, eta horien gainera argia irradiatzen da; argiaren uhin-luzera bere-

ziak erradikal askeak sortzen ditu, eta zelula tumoralak suntsitu, zelula osasuntsuak errespetatzen dituen bitartean. Ez da ga-

restia, eta % 85-95 kasutan minbizia sendatzen du, nahiz eta tumorea handia izan, oraindik ere azalekoa bada. Horregatik beste esparru batzuetara ere hedatzea aztertzen hasi dira. Espainian aditua den C. Guillén dermatologoaren arabera «ezin hobea da azaletik 2-3 milimetrora dauden tumoreen kasuan, batik bat beren adina, egoera fisikoa edota operazioaren arriskuagatik, kirofanoan sartu ezin duten pertsonentzat». Ezin da ahaztu hamar urteotan bikoiztu egin dela larruazaleko minbizi metastasikoaren intzidentzia eta 2000. urtean jaiotako 75etik batek edukiko duela bere bizitzan ●

◆ JABIER AGIRRE

ARGIAren Harpidedunentzat Zozketa Berezia

Nekazalturismoa eta
landaturismoa
Euskadin

Nekazalturismoko baserri-etxe batean
naturarekin egonaldi lasaia izateko aukera paregabea

Argia eta Nekazalturismoaren eskutik

Urria, azaroa eta abenduan zehar 2 pertsonentzako 6 astebukaera zozketatuko ditugu.

Zurriola Hiribidea 1, Kursaal
20002 Donostia

Tel.: 902 13 00 31
Faxa: 943 32 67 00
Posta Elektronikoa: agroturismo@nekatur.net
<http://www.nekatur.net>

BIZKAIA
Durangaldea
Arratia-Nerbioi
Urdaibai
Lea-Artibai
Enkarterriak
Uribe-Kosta

GIPUZKOA
Goierri
Deba
Donostialdea
Urola-Kosta
Tolosaldea
Bidasoa Beherea

ARABA
Iparraldeko Haranak / Aramaio
Gorbeialdea
Arabako Lautada
Mendebaleko Haranak
Arabako Mendialdea
Arabako Errioxa

Zozketan parte hartzeko ondorengo datuak bete eta postaz bidaltzea besterik ez duzu:
(Bidaltzen diguzun txartel bakoitzeko zozketarako aukera bat izango duzu)

Harpide-zenbakia: Izen-abizenak: Herria: Posta-Kodea:
Helbidea: Data: Sinadura:
Tel.:

Bidali txartel hau honako helbidera: **Argia, Harpidetza Saila. Industrialdea 15-20160 Lasarte-Oria**

Jaizkibelgo magalean, txitxarroa eta berdela

Txingudiko estuarioak ezartzen du Espainiaren eta Frantziaren arteko muga eta honen ertzean, estuarioak itsasoarekin bat egiten duen lekuan, dago Hondarribia herria. Jaizkibel mendiaren magalean kai txikiaren inguruan eratu zen eta arrantzale herria izatetik txaletez osaturiko herri turistikoa izatera igaro da. Bertako kofradia oraindik ere mantentzen da ustiaketa tradizionalaren memoria gordez eta txitxarroa, antxoia eta berdela, espezie migratzaileak arrantzatzera espezializatu dira. Baxurako untziak, ekoizpen maximoa izan ez arren, langile eta untzi gehien mantentzen dituen itsasoaren ustiapen modua dira. Familia enpresa izanik geroz, gehien arduratu beharko liratekeenak.

(apomahats eta ziabelar latsak, besteak beste) Euskal Herriko iparraldean gaudela adierazten digute. Telmoko gaztelua igaroz jarraituko dugu eta itsasargiko bidea ezkererantz hartuko dugu. Itsasoaren zabala bertan ikus genezake baina berandutu nahi ez badugu jarrai dezagun kanpin albotik doan bidea segiz. Eraikuntza lanak (2 km) ezkerrean utziz, itsasertza ikusiko dugu. Pinu landaketa gazteak txilardi-otadiak garatzea uzten du eta hauen artean ametz landare gazteak topa genitzaizke. Landaketak betiko moduan *intsignis* pinuarenak dira baina bide ertzean itsas pinuak ere bereiz daitezke.

■ Lehorrean itsas pinuak hazten dira eta itsasoan berriz txitxarroak.

Duela 2.000 urte erromatarrek iritsi zireneko Bidasoako itsasadarrean arrain usaina eta untzi koloretsuak ez dira faltako. Jaizkibel barreneko biztanleek ordea, beste makina bat bizibide dituzte, hala nola, turismoa, industria eta garraioa. Herrian zehar egingo dugun txangoak lur lehorretik begiratutakoan itsasoak duen edertasuna ikusteko aukera eskaintzen digu. Kai txikian hasiko dugu ibilbidea, bidean gora eginez txalet artean jardinetako zuhaitz tropikal eta exotikoak topatuko ditugu: magnolio, mimosa eta palmerez inguratutik daude baina bide ertzetako landareek

■ Arrantzale herri izanda ere, azkenaldian txaletez josi da Hondarribia.

Ihesi

Azikulak (hostoak) binaka agertzen dira eta 10-25 zentimetrotakoak dira. *Intsignis* pinuaren azikulak aldiz txikiagoak izateaz gain hiruak daude. Bidegurutze bakoitzean erdiko bidea hartuz eta itsasoazkerraldean, gaztainondo basoak igaroko ditugu. Hareharria kresalak higatu du zulo eta zirrikitu leunduak agerian jarri.

Bidezidorra itsasoarekin gero eta hurbilago doa eta errekatxo batek irekiriko hondartzan sustratu gogorretako itsasoko bizidunak topatuko ditugu (7km), hala nola, algak eta karramarroak. Baina oinatz gehienak gizonarenak dira eta plastiko zein kristalek koloretatzen dute area. Hala ere, txokoaren ederrak erakarriko gai-

■ Kai txikian ibilbidea gorantz, lehorrerantz, hasi dugu bertako eta kanpoko landarediaren artean. Tartean behin begiratu itsasoari ere.

■ Zein baino zein. Hareharriari zulo eta zirrikitu leunak egiten zaizkio. Ezin itxura bat mantendu. Kresala horren errudun.

tu, lurraren eta itsasoaren bat egitea bortitza delako. Batak bestea menperatu eta higatzen du. Marea eta olatuen joan-etorrien bidez, lurreko sustratua harkaitz biluzia leundu eta moldatzen du, zulo eta arraildura bitxiak marraztuz. Hondartza atzean utzi eta pixkanaka-pixkanaka etxabereen bazkale-

kuak diren larreetara hurbilduko gara. Behi eta zaldi ugariak ez dira batere izutzen, beraien artean igarota. Itsasoari botatako aurrez aurreko azken begiradan, bere zabalera infinitoak milagarren aldiz txundituko gaitu.

Bidea jarraitu eta itsasotik urruntzen den hartxintxorrezko bidearekin topo egingo dugu, beronek Guztiz Eder bentara eramango gaitu (10km). Errepide nagusian gizakiaren eragina areagotu egiten da eta landaketak garbiagoak dira. Azpibaso po-

■ Errekatxo batek irekitako hondartzan sustratu gogorretako itsasoko bizidunak topatuko ditugu. Algak ugariak dira eta baita argazkikoa bezalako karramarroak ere. Uretatik urrunago, baina gure ibilbidean ametza aurkituko dugu.

breagoa izango dute eta sasiarkazietan apomahatsa nagusitzen da zurtoinean gora igoz. Bertan ibili ondoren ezkerreko gurdibideari jarraituz, Guadalupeko gainera helduko gara (12km). Hemen aukera desberdinak daude: gotorlekua bixitatu, erre-zatu edo hamaiketakoa egin dezakegu, baina eliz atariko hormirudiak dioenez

■ **Baxurako flotak txitxarroak, berdelak eta antxoak harrapatzen ditu; bakailaoa ez da ageri**

Itsasoa urrezko desertua dugu. Edozein ekosistematan oinarri diren elikagaiak urri dira itsaso zabalean. Eskuragarriak diren lekuetan aldiz oasis emankorrak eratzen dira, planktona milaka arrainen topaleku delarik. Hau plataforma kontinental eta afloramentu guneetan gertatzen da.

Gizakia oasis guztietako uztaz baliatzetik bizi denez, arrantzaren bidez ustiatzen ditu itsasoko altxorrak. Txangoa Hondarribian burutu dugu eta herri honetan arrantzaren garrantzia itzela izan da betidanik. Harrapaketatza gain arrain haztegiak ere badira. Nekazaritza, altzarigintza, untzigintza, turismoa, merkataritza eta garraioa dira gainerako jarduera aipagarriak. Gaur egun baxurako flota garrantzitsuenetako bat du. Gure kostaldeko baliabideetatik antxoa, txitxarroa eta berdela, arrain migratzaileak harrapatzetik bizi dira untzi hauek. Bestelako arrainak, bisigua eta bakailaoa, itsas hondoetakoak alegia, gainustiatuta eta desagertuta daude hemen. Hala ere, arrandegietan bakailaoa eta atuna oso ohikoak dira. Kontsumitzaileak ez du hauen jatorriaren berri edo ez du jakin nahi nongo edo noren oasiak gainustiatzen ari garen. Sabela beteta dugun bitartean ez gara gauza horietaz arduratuko ●

■ Kai txikiaren inguruan eratu zen Hondarribia, arrantzari lotuta. Orain baxurako flota da nagusi.

bainujantzian ibiltzea debekatua dagoenez, ezingo dugu eguzkirik hartu. Aukerarik onena begiratokitik alboko gailurrak ikustea izango da. Aiako harriak berehala bereizten dira tontorren forma bitxia dela-eta. Pare-parean dugun mendia Larrunkoa da eta bien artean Txingudiko badia nabarmentzen da, Irun eta Hondarribia herrien artean.

Hondarribira itzultzeko eliza parean dagoen bidezidorrari ekingo diogu. Gurutze bidea izanik, ermita bat ere igaroko dugu. Gurutze bidean arteak ere noizbehinka topatuko ditugu, baina maldan behera gurutzeak eta errezu lekuak izango dira penitentzirako.

Berrito ere errepidearekin topo egitean, maldan beheara eginez baserri berri edo txaleten artean, Hondarribira jaitsiko gara. Arkitektura ederra du alde zaharrean. Berreziki egurrezko balkoiak, gorri zein berdeak ugari dira, lekuari izakera eta dotoretzia eskainiz. Herria zeharkatu eta kaira itzuliko gara (20km), bertan arrantzaren usain eta zurrumurruak entzuteko ●

LIERNI ARRIETA

FITXA TEKNIKOA

OHARRAK

Txangoan zehar
Hondarribia osoa
gurutzatzen da. Herritik
igarotzea nahi ez bada,
Guadalupen itzulerako
bidea etorritako lekutik
egin daiteke.

LUZERA

20 Km

DENBORA

6 ordu

DESNIBELA

200 m

GARAI EGOKIA

Udazkena

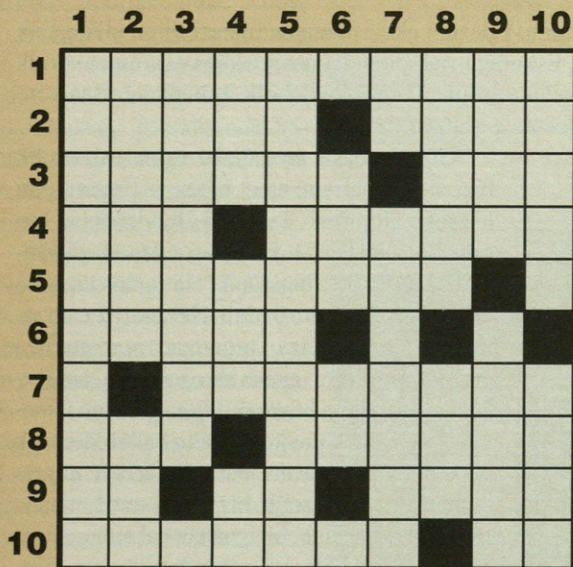
ZAILTASUNA

BIBLIOGRAFIA

• Aizpuru I eta L 1999.
Claves ilustradas de la flora del
País Vasco y territorios
límitrofes
Eusko Jaurlaritza.
• [www.anayafouring.com/
touring/html/10nidos3.html](http://www.anayafouring.com/touring/html/10nidos3.html)

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Xehetasun. 2.- Izana. Eguratsa. 3.- Bailara. Diru.
4.- Jardun. Galtzak. 5.- Iltzez josia. Bat.
6.- Behiaren ar. Sufrea. Lehenengoa. 7.- Tona.
Ardien zaintzailea. 8.- ... egina, total egina. Galdetzaile bat.
9.- Bi bokal. Baldintzetan. 1000 kilo.
10.- Iruzurra, engainua. Interjekzioa.

GOITIK BEHERA

- 1.- Arboladiak. 2.- Ezer ekartzen duen pertsona. Banoa.
3.- Pluralean, zuhaitz-mota. Fosforoa. 4.- Emakume izena.
Galdetzaile bat. Barioa. 5.- Ihauterietako pertsonaia.
6.- Tona. Argi, hitz elkarketan. Herri hizkeran, zer. Röntgen.
7.- Zilarra. Bulartsua. 8.- Apur. Arnas ezak hil. 9.- Zorua.
Fruitu-mota. 10.- Jakina! Anaia, hitz elkarketan.

Kikeren Umorea

EGUN MOTELA

Zalantzarik gabe Gorka "gafea" da, balbea du, alegia. Baina goiz hartakoak marka guztiak hautsi zituen.

Dutxatzen ari zela, xaboiarekin irristatu eta sekulako kopetekoa hartu zuen bainuontziko txorrotarekin. Etxetik irtendakoan, eskilere-tatik behera amildu zen, ateurreko lanpasean estropezu eginda.

Lantegira berandu iritsiko zelakoan, zebrabidea gorrian gurutzatzera zihoala, kotxe batek kristoren kolpea eman, eta beira edukinontzi baten aldamenean zeuden botila hutsen kaxa batzuen gainean bota zuen.

Eta hori guztia gutxi balitz, anbulantzian sartzera zihoazela, gaixoa ohatilara lotzen duten uhalak askatu eta Gorka lurrera erori zitzairen erizainei.

Nolabait ere eritetxera iritsi, Gorka kirofanora sartu eta sendagi-leak:

- Min handia sentitzen al duzu?
- Barre egiten dudanean bakarrik.

Letra Zopa

P	H	E	T	I	O	J	Z	I	S	T	X	R	U	E	J
T	E	I	Z	N	I	N	A	N	U	A	J	A	S	A	B
R	R	X	N	R	K	E	N	I	O	M	N	J	T	O	S
B	E	E	A	M	X	I	P	A	M	L	I	X	S	U	X
J	N	M	E	I	A	P	A	L	O	A	A	S	J	E	P
M	S	S	T	J	N	E	N	X	N	M	L	T	I	R	J
O	U	X	O	J	E	N	T	I	L	A	M	O	R	I	F
X	G	E	S	J	I	S	Z	T	E	N	E	X	B	A	Z
S	E	R	A	O	S	T	A	L	E	K	I	M	A	I	T
O	A	X	I	M	A	N	R	T	S	E	X	O	R	P	X

Aurki itzazu letra zopa honetan euskal mitologiako 8 jeinuren izenak. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

★	B	★	O	★	A	★	A	★	A	★	H
L	A	R	R	U	K	E	T	A	R	I	A
★	S	★	I	T	O	L	A	R	R	I	A
B	E	S	O	★	L	E	L	O	★	T	
★	L	O	★	O	I	N	A	★	K	A	I
★	B	★	A	★	D	I	L	I	S	T	A
Z	I	B	I	L	I	Z	A	Z	I	O	★
★	D	A	M	U	T	A	S	U	N	★	B
B	E	L	A	R	★	K	T	★	A	R	A
★	G	A	R	★	I	★	O	L	G	E	T
G	O	N	A	Z	P	I	K	O	A	★	A
★	I	T	★	E	U	R	I	A	★	E	S
L	A	Z	T	U	R	A	★	K	A	S	U
★	N	A	U	★	U	K	O	★	G	A	N

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. mendealde. 2. Argutegiak. 3. Irun. Zorua. 4. Zakar. Ra. 1. 5. Ti. Korrika. 6. Ane. Baina. 7. Sa. Kobleri. 8. U. Lata. Ken. 9. Neskato. Lo. 10. Andak. Izar.

Goitik-behera: 1. Maiztasuna. 2. Erraina. En. 3. Nauk. E. LSD. 4. Dunak. Kaka. 5. Et! Robotak. 6. BEZ. Rabat. 7. Agorri. O! 8. Lirainak. Z. 9. Dau. Karela. 10. Ekaia. Inor.

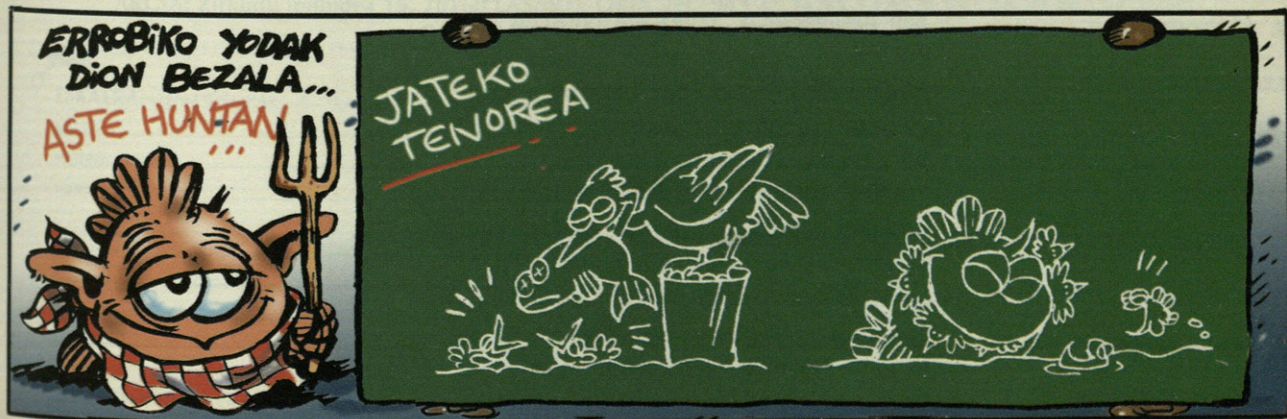
S	R	O	M	L	I	P	D	E	A	S	R	A	I	O	L
A	J	M	B	H	E	G	A	L	U	Z	E	A	A	T	O
I	A	T	J	X	I	Z	T	O	M	O	K	D	R	O	N
X	O	R	O	U	N	A	N	U	H	E	A	T	M	I	
R	I	B	R	A	T	I	O	U	G	I	T	I	X	A	N
A	L	N	R	E	B	J	I	X	U	A	S	J	E	T	E
S	O	I	X	P	N	E	G	T	E	T	A	X	E	S	
M	J	O	I	R	O	I	S	A	T	N	U	Z	O	A	M
X	I	N	S	A	L	U	P	I	T	R	B	O	A	R	B
A	M	X	T	O	P	J	T	E	A	S	X	L	R	E	J

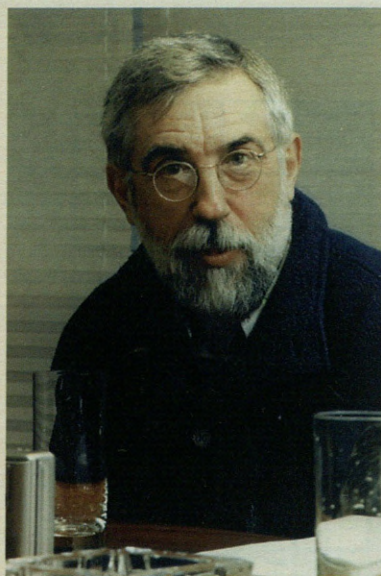
						Aurpegiko ilea		Ekimena	Bururatu	Izana	Urtaro beroa	Haga nagusia
						Solaskidea		Galdetzai- le bat	Nire	Lehenen- goa	Dardara	Moztua
						Ikur				Huts		
						Barruko alde				Hegazi- mota		
									Zintzoa		Interjek- zioa	
									Aran-mota		Barazki- mota	
						Röntgen	Tona	Musika tresna				
						Jakin	Petarxua	Bokala				
Puxikak		Hegazi- mota	Piztu							Edo		Guztiok
Aiztokada		Argazkiko herria	Neoia							Alderdi karlista		
								Bihi			Bokala	500
								Txingurria			Urte sasoi	Ergela
Arrantza tresna					Bokala	Irakurtzen duena						
Ogi egilea					Gipuzko- an, zator	Bete						
				Tropikoetako landaredia					Mesedez			
				Marokoko hiriburua					Berriz			
Oparotasa- na										Opila		
Trobadore- en kantua										Bizkaiko herria		
					Bihur			Bizkaiko ibaia			... egin. goitik ari	
					Areago			Jardun			Norat atzikia	
Garaitu						Detekta- gailua						Iparre- tarrak
Su						Kontso. errep.						
			Ez eme		Idazki					4. eta 1. bokalak		1
			Kontso- nantea		Nitro- genoa					Potasioa		Bokala
Kaiku					Pl., arrain- mota							

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

EMILIO LOPEZ ADAN

HERIOTZAREN AURREAN UMORETSUA

Iñako Trula hil da. Astebate bat hiltamuan Donostian, esan nahi baita astebate bat agonia Mila bere andrearentzat, Iparraldean. Hogeigarren mendea bukatzen ari, eta badira oraindik errefuxiatu politikoak. Bakea omen dugu, eta berrogei kilometrotara hiltzen ari den gizonarengana ezin joan. Ez da giro.

Gisa guztiz, berrogeita hamasei urte ez da hiltzeko adina. Edozein zirkunstantzitan ere, badu injustizia aire itzela. Jainkoa baltz, kontuak eskatzeko. Baina jainkorik ez da, ez, eta ezin daitekeela izan sentiarazteko, betidanik aipatu dira sofrimenduak eta heriotza; ahalguztidun batek horrelakoak sortzea, hori bai itsuskeria latza, ankerkeria gordinena. Bakunin-ek zioenez, jainkoa baltz, injustizia eta sofrimenduen sortzailerik balego, suntsitu beharko genuke. Buelta asko eman diote teologoek, baina argudio etiko horrek ez du bueltarik: jainkorik ez da.

HERIOTZA eta gorputzen hondatzea bizitzaren legea dira. Hain zuzen, zaharren desagertzeak egiten dio berriari lekua. Baina kontsolamendu kosmiko hori ez da kontsolamendu; pertsonak baditugu gure indibiduotasunaren kontzientzia eta, gehiago dena, gure bukaeraren segurtasuna.

Gaszte garelarik, baliatu; zaharretan, konformatu behar: horra legea. Zahartuz geroz norberaren heriotza, bale; baina lagunaren desagertketak, batez ere bortitzak eta goiztiarrak direnean, nekez irensten dira. Berriro ere injustizia aire bat, aire alferra, naturari justizia edo injustiziaren kontzeptuak ezin dakizkiokelako itsatsi.

Alta, bada (barkatu Unai) zerbait. Natura den bezalakoa izanik ere, guk badugu nondik bizitza luzatu eta hobekitu, nola sofrimenduak jabaldu eta eriak piztu. Hori, behintzat, kontsolagarria da; azkenean deus ez gara, baina ez gaude arrunt indarge eta pasiboak: loteria kosmikoak utzi digun zi-

rrikitua ahal eta hobekien hornitzeko parada badaukagu. Badaukagu... sozietateak eta beste pertsonak uzten bagaituzte. Posibilitateak, bai: pertsonak baditugu bizitza indibiduala hobekitzeko ahalak, baina oro har askoz errazago egiten dugu kontrarioa.

Zenbat miseria ez den egunean egunean fabrikatzen! Esplotazioa, biolentzia, tortura, hilketak, horiek dira humanitatearen egunerokotasuna. Horien kontra ere betidanik erreboltatzen gara humanoak, behar bada, jainkoa ukatzeko eta natura gaintitzeko bultzatzen gaituzten indar beraiek eramanak.

TRULAREN belaunaldia altxatu zen gure herriaren askatasuna eta zanpatuen errebolta elkarrekin gauzatzeko, mundua, mundu osoa, aldatzeko eta sozietatea, sozietate osoa, iraultzeko. Iñako ibilia da amets eta abentura horietan, baina heriotzak eraman du helburuak gihartuak ikusi baino lehen. Beharbada, denen patua da. Jainkoa zeruan, kosmosa eternitatean, eta gu, gure denbora mugatuan ondo izorratuak, ez gara irabazteko gauza.

Erreboltatzeko motiboak baditugu, eta heriotzaren eta injustiziaren aurkako borrokaren luzeak, borrokaren desesperantzak, ez gaitu zinismo konformistara eramango gure ahuleziaz irri egiteko umoredionisiakoari atxikitzen badiogu. Horretan nagusi zen Iñako Trula. Gurekin zaude bertirako, maestro ●

“Zahartuz geroz norberaren heriotza, bale; baina lagunaren desagertketak, batez ere bortitzak eta goiztiarrak direnean, nekez irensten dira. Berriro ere injustizia aire bat, aire alferra, naturari justizia edo injustiziaren kontzeptuak ezin dakizkiokelako itsatsi. Alta, bada (barkatu Unai) zerbait”

ARGIAko Prezioa
1.350 pta.

Kaleko Preziosa
1.600 pta

Gilen Tell

F. Schiller

ARGITALETXEA: *Gero*
SAILA: *Noski*

ETA EZ AHAZTU

1.350 pta

1.125 Pta

KONPOSTELARA BIDEAK EUSKAL HERRIAN BARRENA

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK.

KALEA _____ ZBKIA _____ SOI AIRUA _____

HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA		PREZIOA	ALEAK	GUZTIRA
-----------	--	---------	-------	---------

NAME		PHONE	EMAIL	ADDRESS

☐ VISA ☐ MC ☐ DISC ☐ AMEX ☐ OTHER ☐ CASH

☐ VISA:

 Epea:

☐ **TRANSFERENTZIA:** Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____ N.A.E./N.I.E. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D Kontu zenbakia

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea,
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-O